

**Київський національний торговельно-економічний
університет**

Ю.І. Кругул, Р.О. Банк

**БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ:
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ
АСПЕКТ**

Монографія

Київ 2016

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

УДК 342.9:[005.934:338.22](477)

ББК Х 303

К 79

Автори: Ю.І. Крегул, канд. юрид. наук, проф.,
Р.О. Банк, канд. юрид. наук, ст. викл.

Рецензенти: В.І. Курило, д-р юрид. наук, проф., Національний університет біоресурсів і природокористування України;
В.А. Ліпкан, д-р юрид. наук, доц., Глобальна організація союзницького лідерства;
Т.О. Гуржій, д-р юрид. наук, проф., Київський національний торговельно-економічний університет

*Рекомендовано до друку вченою радою Київського
національного торговельно-економічного університету
(протокол № 6 від 24 грудня 2015 р.)*

Крегул Ю.І.

К 79   **Безпека підприємницької діяльності в Україні: адміністративно-правовий аспект : монографія / Ю.І. Крегул, Р.О. Банк. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 240 с.
ISBN 978-966-629-784-9**

У монографії досліджено питання правого забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні. Розкрито специфіку та особливості забезпечення безпеки підприємницької діяльності як складової національної безпеки загалом та економічної безпеки зокрема. Особливу увагу приділено аналізу системи суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні.

Для викладачів вищих навчальних закладів, науковців, студентів та спеціалістів у галузі адміністративного права.

**УДК 342.9:[005.934:338.22](477)
ББК Х 303**

ISBN 978-966-629-784-9

© Ю.І. Крегул, Р.О. Банк, 2016

© Київський національний торговельно-економічний університет, 2016

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	4
ПЕРЕДМОВА	5
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	12
1.1. Забезпечення безпеки підприємницької діяльності як об'єкт адміністративно-правового регулювання.....	12
1.2. Принципи забезпечення безпеки підприємницької діяльності	34
1.3. Державна політика у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності	49
Висновки до розділу 1	66
Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	68
2.1. Система суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності	68
2.2. Забезпечення безпеки підприємницької діяльності центральними органами виконавчої влади	90
2.3. Компетенція органів місцевого самоврядування щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності.....	112
2.4. Забезпечення безпеки підприємницької діяльності недержавним сектором безпеки	128
Висновки до розділу 2	138
Розділ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	141
3.1. Удосконалення форм і методів адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності	141
3.2. Адміністративна відповідальність як засіб забезпечення безпеки підприємницької діяльності	176
Висновки до розділу 3	198
ВИСНОВКИ	199
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	205
ДОДАТКИ	228

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

АМКУ	– Антимонопольний комітет України
ВРУ	– Верховна Рада України
ВР АРК	– Верховна Рада Автономної Республіки Крим
ГК України	– Господарський кодекс України
ДРС	– Державна регуляторна служба України
МВС України	– Міністерство внутрішніх справ України
ДФС	– Державна фіскальна служба України
ЄС	– Європейський Союз
ЗМІ	– засоби масової інформації
КМ України	– Кабінет Міністрів України
КУпАП	– Кодекс України про адміністративні правопорушення
Мінекономіки України	– Міністерство економічного розвитку і торгівлі України
Мін'юст	– Міністерство юстиції України
ПК України	– Податковий кодекс України
СОТ	– Світова організація торгівлі

ПЕРЕДМОВА

Складна міжнародна фінансова криза, рецесійні та стагнаційні процеси в економіці змушують уряди багатьох країн звертати увагу на підтримку підприємницької діяльності. Не оминули означені процеси і Україну, сфера підприємницької діяльності якої вирізняється нестабільністю, що призводить до формування під час здійснення підприємництва в Україні різних дестабілізаційних негативних чинників. Така ситуація спонукає до детального розгляду та вивчення питання правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні.

Означений стан справ зумовлює розв'язання проблеми щодо вдосконалення системи захисту суб'єктів підприємницької та нормативно-регулятивної діяльності органів публічної адміністрації, завдання яких – налагодження ефективного адміністративно-правового механізму забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Вирішення вищезазначених проблемних питань залежить від ефективності реалізації органами публічної адміністрації покладених на них завдань щодо здійснення адміністративно-правового впливу на сферу забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні. Враховуючи, що існуюча система органів публічної адміністрації, яка здійснює державне регулювання різних суспільних відносин, у тому числі і в сфері підприємництва, перебуває у пошуку оптимального механізму функціонування, актуальною є потреба у розробленні концептуальної моделі системи суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні. З огляду на викладене наукове юридично обґрунтоване дослідження організаційно-структурної системи забезпечення безпеки підприємництва в Україні має неабияке значення для засад національної безпеки України загалом та незалежності економічної безпеки зокрема.

Окремі питання адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні стали предметом

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

наукових досліджень В.Б. Авер'янова, І.В. Арістової, Г.В. Атаманчука, Д.М. Бахраха, О.М. Бандурки, А.І. Берлача, Ю.П. Битяка, І.П. Голосніченка, В.Л. Грохольського, П.В. Діхтієвського, Є.В. Додіна, Р.А. Калюжного, В.В. Коваленка, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка, В.Р. Котковського, Ю.І. Крегула, В.В. Крутова, В.І. Курила, В.А. Ліпкана, Д.М. Лук'янця, В.Я. Малиновського, А.І. Марущака, В.П. Нагребельного, В.П. Печуляка, О.П. Світличного, А.І. Стахова та інших представників науки адміністративного права та державного управління.

Однак розглянуті в їхніх наукових працях положення стосуються здебільшого загальних проблем та детально не висвітлюють питання адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні.

До того ж, фахівці різних галузей права, в тому числі й адміністративного, взагалі не виокремлюють систему забезпечення безпеки підприємницької діяльності як самостійний інститут системи національної безпеки в державі, визначаючи її зокрема як складову окремих елементів економічної безпеки держави та національної безпеки загалом.

Серед наукових робіт у сфері юриспруденції нема детального аналізу питань, пов'язаних із забезпеченням безпеки підприємницької діяльності як об'єкта адміністративно-правового регулювання, не виокремлено існування державної політики у цій сфері як інструменту забезпечення безпеки підприємницької діяльності, не розглянуто питання реформування адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємництва й адміністративної відповідальності за правопорушення у цій сфері.

За таких умов існує потреба глибокого і ретельного дослідження питань щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні з позицій адміністративного права, що зумовило вибір теми цього монографічного дослідження.

Мета монографічного дослідження – розроблення адміністративно-правових засад забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні та формування пропозицій щодо розв'язання проблем, які виникають під час забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

ПЕРЕДМОВА

Відповідно до поставленої мети сформульовано такі завдання:

- здійснити теоретичний аналіз наукових підходів до тлумачення поняття «забезпечення безпеки підприємницької діяльності»;
- виокремити та обґрунтувати класифікаційні критерії поділу на групи відносин у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, що регулюються нормами адміністративного права;
- узагальнити систему принципів забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні;
- системно проаналізувати стан державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, визначити ефективність її забезпечення;
- виокремити групи суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності на підставі аналізу нормативно-правових актів України;
- проаналізувати роль і місце органів місцевого самоврядування та недержавного сектору безпеки у процесі забезпечення ними безпеки підприємницької діяльності;
- обґрунтувати науково-методологічні аспекти щодо вдосконалення форм та методів регулювання правовідносин у процесі забезпечення безпеки підприємницької діяльності;
- удосконалити правові засади та надати пропозиції щодо механізму застосування адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у процесі адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні.

Предмет дослідження – адміністративно-правові засади забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні.

Методологічне підґрунтя монографічного дослідження – поєднання прийомів і методів наукового пізнання, що взаємодоповнюють один одного. У дослідженні використано систему підходів, прийомів та принципів, засновану на загальнонаукових і спеціально-юридичних методах.

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Застосовуючи структурно-функціональний метод, встановлено та охарактеризовано безпеку підприємницької діяльності як об'єкт адміністративно-правового забезпечення, визначено основні види загроз у цій сфері, проаналізовано принципи забезпечення безпеки підприємницької діяльності; за допомогою методу екстраполяції охарактеризовано понятійний апарат дослідження. Відповідно до методів формалізації, систематизації та узагальнення визначено правовий стан державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємництва та її реалізації завдяки різноманітним формам і методам. За допомогою методу кількісного і якісного аналізу визначено проблемні питання функціонування забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Формально-юридичний метод надав змогу здійснити тлумачення чинних норм законодавства у досліджуваній сфері. За допомогою методів логіки (аналізу, синтезу, індукції, дедукції) досліджено нормативно-правові акти, аналітичні матеріали, концепції, думки авторів з окремих питань, що стосуються теми дослідження. На основі порівняльно-правового методу запропоновано модель удосконалення законодавства у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Нормативною базою дослідження стали Конституція України, закони та підзаконні нормативно-правові акти, а також міжнародні договори, ратифіковані Верховною Радою України, що стосуються сфери забезпечення безпеки підприємництва. Емпіричну та інформаційну основу дослідження становлять юридична наука публіцистика, інформаційно-довідникові джерела та статистичні матеріали у цій сфері.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що монографія є однією з перших спроб комплексного дослідження проблемних питань забезпечення безпеки підприємницької діяльності з адміністративно-правових позицій з урахуванням наукового доробку представників юридичної науки та системи нормативно-правових актів адміністративного законодавства України. У процесі дослідження цієї наукової проблеми сформульовано, охарактеризовано та обґрунтовано такі положення:

ПЕРЕДМОВА

- проаналізовано проблемні питання державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності та обґрунтовано для їх комплексного вирішення необхідність розроблення і затвердження на державному рівні Концепції забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні;
- з адміністративно-правової точки зору визначено поняття «забезпечення безпеки підприємницької діяльності», яке запропоновано розглядати як процес впливу органів публічної адміністрації та недержавного сектору безпеки за допомогою різноманітного нормативно закріпленого інструментарію форм, методів та засобів на належний ступінь безпечного функціонування суб'єктів підприємницької діяльності.

У монографічному дослідженні авторами удосконалено:

- наукові підходи щодо визначення повноважень Міністерства юстиції України з питань реалізації державної політики у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців;
- питання регулювання правового статусу Державної фіскальної служби України;
- змістову сутність науково-практичних розробок щодо механізму застосування адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності України, зокрема запропоновано доповнити КУпАП статтею 166²¹ «Перешкоджання здійсненню підприємницької діяльності органами влади і управління».

Отримали подальший розвиток:

- класифікація зовнішніх загроз у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні, серед яких в окрему групу виділено адміністративно-правові загрози;
- пропозиції щодо внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» з метою надання органам місцевого самоврядування функції створювати дорадчі органи при радах з питань забезпечення безпеки підприємницької діяльності;

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

- класифікаційні критерії поділу на групи адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, виокремлено три групи. Перша – відносини, пов'язані з легалізаційними процедурами (реєстрація, ліцензування, патентування, стандартизація та сертифікація суб'єктів підприємницької діяльності), які повинні здійснювати уповноважені органи державної влади у спосіб, що дозволяє суб'єкту підприємницької діяльності на максимально ефективному рівні забезпечити безпеку підприємницької діяльності. Другу групу становлять відносини, пов'язані із забезпеченням захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності у соціально спрямованій економіці, а саме: відносини щодо порядку квотування, державного регулювання цін і тарифів, застосування нормативів і лімітів, антимонопольного регулювання. Третя – відносини щодо контрольної функції органів державної влади у процесі забезпечення безпеки підприємницької діяльності (нагляд, перевірки, ревізії суб'єктів підприємницької діяльності);
- класифікація форм і методів адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні. Зокрема встановлено, що правовими формами забезпечення безпеки підприємницької діяльності є: а) видання нормативних та індивідуальних актів публічного адміністрування, актів застосування норм права; б) укладення адміністративних договорів; в) здійснення юридично значимих дій. Організаційними формами є: а) здійснення організаційних дій; б) виконання матеріально-технічних операцій. Виокремлено методи переконання та примусу у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, надано практичні рекомендації щодо їх застосування органами державної влади у досліджуваній сфері;
- положення про функціональні повноваження органів державної влади відповідно до їхніх завдань із забезпечення безпеки підприємницької діяльності шляхом надання пропозицій щодо

ПЕРЕДМОВА

розширення додаткових функцій Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. Зокрема запропоновано доповнити Положення «Про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України» від 20 серп. 2014 р. № 459 функцією з питань адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні.

Основні положення та результати дослідження можуть бути застосовані:

- у науково-дослідній діяльності – теоретичні положення, висновки та рекомендації монографії можуть бути основою для формування узагальнених праць із забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні;
- у правотворчості – під час розроблення законопроектів та Концепції забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні, змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Положення про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України;
- у правозастосовній сфері – запропоновано заходи, спрямовані на підвищення ефективності діяльності Міністерства юстиції, Державної фіскальної служби, Державної регуляторної служби України;
- у навчальному процесі – у викладанні дисципліни «Адміністративне право і процес» та спеціальних дисциплін «Правове регулювання безпеки підприємницької діяльності» і «Правові основи організації безпеки підприємницької діяльності», а також під час підготовки до видання навчальної та навчально-методичної літератури з вищезазначених дисциплін.

Розділ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Забезпечення безпеки підприємницької діяльності як об'єкт адміністративно-правового регулювання в Україні

За сучасних фінансово-економічних умов в Україні важливе значення має розв'язання проблеми щодо створення сприятливого середовища для підприємництва, його розвитку в період поглинання національної економіки глобалізаційними міжнародними системами, активізації процесу інвестиційної діяльності, охорони та захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності від протиправних дій. Ці проблемні питання постійні та актуальні, адже економічні, фінансові, соціальні та політичні зміни, за яких відбувається становлення громадянського суспільства, впливають на розвиток зазначених правовідносин.

Один із головних суб'єктів таких правовідносин – суб'єкт підприємницької діяльності, який є основою розвитку економічної системи держави, заснованої на засадах конкуренції, а не на тиску державно-монополістичних структур. Суб'єкт підприємницької діяльності є гарантом соціально-економічної захищеності громадянського суспільства та національної безпеки держави. Проте рутинна практика діяльності суб'єктів підприємницької діяльності свідчить про їхній високий ступінь вразливості порівняно з державними структурами, що виявляється у виникненні навколо них різноманітних дестабілізаційних факторів. Інститут приватної власності в Україні, який функціонує впродовж понад двадцяти років, тепер зобов'язує суб'єктів підприємницької діяльності займатись таким видом діяльності, який раніше був виключно прерогативою державних органів. Забезпечення безпеки та захисту приватної діяльності у сучасних умовах – важлива

необхідність, він стає фундаментом функціонування суб'єктів підприємницької діяльності. Таким чином, забезпечення та охорона безпеки підприємницької діяльності є актуальним проблемним питанням, що включає комплекс адміністративних, організаційно-правових, фінансових, техніко-технологічних заходів, спрямованих виявити та запобігти загрозам, які негативно впливають на стабільний розвиток підприємницької діяльності в Україні.

У цьому монографічному дослідженні йтиметься про один із таких комплексів, а саме комплекс адміністративних правовідносин, що має забезпечити безпеку підприємницької діяльності.

Оскільки будь-які правовідносини є складовою предмета правового регулювання певної галузі права, можна стверджувати, що забезпечення безпеки підприємницької діяльності стає новим для адміністративно-правового регулювання об'єктом, якому донині не приділяли достатньої уваги. З цього приводу слушне твердження сучасних вчених-адміністративістів про суттєву модифікацію змісту адміністративного права, виокремлення як самостійних галузей права у минулому інститутів адміністративного права, оновлення змісту, призначення адміністративного права [1, с. 102].

Адміністративно-правові відносини зумовлюють створення всіх необхідних умов для становлення та прискорення розвитку забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Як зазначає С.Т. Чумаков, одна з головних проблем прискорення розвитку підприємництва – забезпечення його безпеки, що виникає з моменту початку діяльності підприємницької структури, конкретного функціонування підприємства [2, с. 89–90].

Будь-які суспільні відносини, у тому числі й адміністративні, мають врегулювати процес функціонування підприємництва в Україні насамперед на мікрорівні, тобто досягти максимальної ефективності у роботі кожного суб'єкта підприємницької діяльності. Проте не можна досягти високого рівня національних, економічних чи фінансових інтересів у суспільстві без міцної та конкурентоспроможної підприємницької діяльності.

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

З огляду на вищевикладене виникає питання щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності органами публічної адміністрації, що за комплексного підходу до розв'язання проблем національної безпеки набуває першочергового значення для належного рівня забезпечення захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави. Також потребує вирішення питання щодо ефективного, раціонально виваженого та якнайменш матеріально затратного способу забезпечення безпеки підприємницької діяльності органами державної влади, а також з'ясування, від яких зовнішніх і внутрішніх факторів залежить безпечне функціонування приватного підприємництва та які органи державної влади мають забезпечувати його безпеку [3, с. 16].

Перш ніж перейти до визначення сутності адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні, потрібно сформулювати юридично грамотний понятійно-категоріальний апарат у досліджуваній нами сфері. Доречним буде розпочати наукове дослідження з розгляду трактування поняття «безпека».

На сьогодні поняття «безпека» вивчають представники юридичної, економічної науки та науковці державного управління. У науковій літературі з'явилися різні дефініції безпеки, і проаналізувавши їх, можна сформулювати загальне уявлення про поняття «безпека».

Так, з аксіологічного погляду розглядає безпеку А.І. Поздняков: «Безпека – захищеність від завдання значущої шкоди» [4, с.190].

Г.П. Ситник доходить висновку, що безпека – це забезпечення всім громадянам держави належних умов для їхньої самореалізації, захист їхнього життя, свободи, власності від посягань будь-якої окремої людини, організації, суспільства чи держави [5, с. 20].

Інші науковці, зокрема Є.К. Пронкін, В.П. Ковальський, О.Я. Маначинський, дотримуються думки, згідно з якою безпека розглядається як відсутність будь-яких загроз правам і свободам людини, суспільства та держави, базовим інтересам і цінностям суверенної національної держави [6, с. 57].

Іншої позиції притримуються А.В. Костров та А.А. Ткачова, які трактують поняття «безпека» з діалектично поєднаним поняттям «небезпека», тобто безпека – це такий стан, за якого ніщо кому-небудь або чому-небудь не загрожує і, «безпека» є крайнім значенням небезпеки, коли остання абсолютно відсутня [7, с. 24].

Більшість сучасних дослідників розглядають безпеку переважно лише як стан захищеності інтересів та цінностей. Проте В.А. Ліпкан вважає, що це лише часткове трактування безпеки у контексті чотирьох підходів щодо з'ясування цього поняття. Дослідник на основі аналізу нормативно-правових актів, відповідних доктрин і концепцій, а також енциклопедичної та довідкової літератури здійснив відповідну типізацію поняття «безпека» і зробив такий висновок: спільним для трьох груп наукового аналізу є наявність чотирьох підходів щодо трактування поняття «безпека»: статистичного (безпека як стан захищеності), апофатичного (безпека як відсутність загроз і небезпек), діяльнісного (система заходів, спрямованих на створення певних безпечних умов), пасивного (дотримання певних параметрів та норм, від забезпечення яких безпосередньо залежить безпека) [8, с. 362–363].

Таке трактування дає можливість розглядати безпеку як специфічну властивість динамічних систем і комплексний критерій оцінки її якості, що характеризує динаміку розвитку системи.

Розглянувши дане поняття з різних наукових точок зору, варто зазначити, що дефініція «безпека» не закріплена у жодному із законодавчих актів України, натомість поняття «безпека» донедавна було закріплено у Законі Російської Федерації «Про безпеку» від 05.03.1992 р. № 2446-1, однак після ухвалення нової редакції Закону «Про безпеку» від 28 грудня 2010 р. № 390-ФЗ російські законотворці відмовилися від визначення поняття «безпека» безпосередньо у цьому нормативно-правовому акті [9].

У законодавчій базі України пріоритетним нормативно-правовим актом, де найчастіше вживається поняття «безпека»,

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

крім Конституції, є Закон «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 № 964-IV та Стратегія національної безпеки України «Україна у світі, що змінюється», затверджена указом Президента України від 12 лютого 2007 р. № 105 із змінами та доповненнями [10].

Питання щодо осмислення широкого кола проблем, пов'язаних із безпекою як явищем державного устрою, протягом усього розвитку цивілізації є найбільш вагомими, тобто такими, які визначають саму можливість існування народу, суспільства, держави, окреслюють їх виживання у часто несприятливих зовнішніх умовах [11, с. 3].

У ст. 42 Основного Закону України зазначено, що громадянам надається можливість займатися підприємницькою діяльністю та отримувати необхідний захист від органів державної влади шляхом забезпечення її безпеки [12]. Забезпечення органами державної влади права на безпеку – одна з найбільших соціальних цінностей згідно зі ст. 3 Конституції України, що спонукає державу дбати про захищеність фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб.

Забезпечення безпеки підприємницької діяльності органами державної влади не буде ефективним без взаємодії з недержавним сектором забезпечення безпеки підприємницької діяльності, який в розвинених демократичних країнах вагоміший, ніж державний. У зв'язку з цим недержавний сектор забезпечення безпеки підприємницької діяльності, розвиваючись, має відігравати дедалі більшу роль у цій сфері.

Продовжуючи розкривати понятійно-категоріальний апарат дослідження, необхідно зазначити, що поняття «забезпечення безпеки підприємницької діяльності» у законодавстві України не визначено. На сьогодні нема єдиного розуміння в юридичній літературі та законодавстві України, якою має бути модель забезпечення безпеки підприємницької діяльності та основних засад щодо ролі та місця органів публічної адміністрації та недержавного сектору у процесі забезпечення безпеки підприємницької діяльності. У ст. 6 Закону України «Про основи національної безпеки України» [13] не зазначено як

Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

суб'єкт національної безпеки України приватну підприємницьку діяльність, хоч за суттю суб'єкти підприємницької діяльності мали б бути визначені у цьому законі. Адже головне завдання приватних підприємницьких структур – надання послуг щодо забезпечення громадян працевлаштуванням, безпечними умовами праці та охороною здоров'я, культурним та духовним розвитком, надання соціальної допомоги, що є основою для реалізації конституційних прав і свобод людини та громадянина і складовою поняття об'єкта національної безпеки країни.

Науковці та практики здебільшого розглядають поняття «безпека підприємницької діяльності» як комплекс організаційно-правових, техніко-технологічних, виховних, фінансових і спеціальних заходів, спрямованих на виявлення, запобігання і припинення загроз у процесі забезпечення ефективного функціонування підприємства. Цей процес містить охорону приватної власності підприємства і фізичний захист його персоналу, зокрема недержавними структурами.

Питаннями забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні саме недержавними приватними охоронними структурами присвячено низку наукових та публіцистичних праць. Так, В.В. Крутов, зазначає, що захист підприємницької діяльності в нашій країні – це новий вид суспільної діяльності, новий елемент у системі розподілу праці [14, с. 32]. В.І. Курило наголошує, що послуги з охорони власності та громадян визначаються як вид господарської діяльності, який за суб'єктним складом і змістом є цивільно-правовими зобов'язальними правовідносинами і здійснюється на підставі законодавчих та інших нормативно-правових актів або державних ліцензій на право надання послуг з охорони власності, крім окремих особливо важливих об'єктів права державної власності та охорони громадян [15, с. 17].

Наведені заходи забезпечення безпеки підприємницької діяльності є складовими економічної безпеки та охорони конкретного підприємства і передбачають захист підприємства власними силами або за допомогою спеціально найнятих охоронних підприємств. У цьому переконаємось, якщо розглянемо деякі визначення економічної безпеки підприємства.

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Економічна безпека підприємства – це система створення механізму мобілізації й найбільш оптимального управління корпоративними ресурсами даного підприємства з метою найефективнішого їх використання і забезпечення стійкого функціонування того чи іншого підприємства, його активної протидії будь-яким негативним чинникам впливу на свою економічну безпеку, зазначають Т.М. Іванюта і А.О. Зайчковський [16, с. 9].

Н.Й. Реверчук визначає економічну безпеку підприємства як систему активного захисту від можливих матеріальних, людських і фінансових втрат, у якій наявні чи можливі збитки, менші від встановлених норм. Активний захист ґрунтується на випередженні дій, що становлять загрозу для економічної безпеки підприємства. Якщо заходи захисту вживати після настання небезпечної події – це пасивне гарантування безпеки. Такий захист спрямований на виживання, а не на успішний розвиток підприємства [17, с. 21].

Найбільш розповсюджена така дефініція зазначеного терміна: це стан ефективного використання ресурсів підприємства (капіталу, персоналу, інформації, технології, техніки тощо) та наявних ринкових можливостей, що дає змогу запобігти негативному впливу внутрішніх і зовнішніх загроз та забезпечити його довгострокове виживання і стійкий розвиток на ринку відповідно до обраної місії (статутних завдань) [18, с. 316].

З вищезазначеного випливає, що науковці здебільшого розглядають забезпечення безпеки підприємницької діяльності з огляду на її економічну складову, оминаючи адміністративно-правові відносини, що виникають у цій сфері. Забезпечення безпеки підприємницької діяльності хоч і реалізується недержавним сектором, проте створення необхідних умов для забезпечення безпеки підприємницької діяльності є прерогативою органів публічної адміністрації, тобто суспільні відносини у цій сфері потрібно досліджувати також з адміністративно-правових позицій. Розглядаючи процес забезпечення безпеки підприємницької діяльності, необхідно зауважити, що органи публічної адміністрації та недержавні структури (діють відповідно

Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

до законодавства України, наданих дозволів, ліцензій та контролюються органами державної влади) становлять комплексну адміністративно-правову систему забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Перед органами публічної адміністрації та недержавними структурами постає важливе завдання щодо необхідності ефективного впливу на процес забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні. За таких обставин забезпечення безпеки підприємницької діяльності слід розглядати як комплекс економічних, фінансових, організаційних, технологічних, інформаційних заходів, що реалізують органи публічної адміністрації та недержавні структури для протидії негативним дестабілізаційним факторам у процесі здійснення підприємницької діяльності.

Наявність проблеми щодо однозначного трактування в юридичній науці безпеки підприємницької діяльності як об'єкта адміністративно-правового забезпечення потребує вирішення багатьох питань. Насамперед, на нашу думку, слід з'ясувати, за допомогою яких нормативно-правових актів забезпечується захист та безпечне функціонування підприємницької діяльності.

Цілком можна погодитися з позицією вчених Ю.В. Бондарчука та А.І. Марущака, які вважають важливим елементом забезпечення безпеки підприємницької діяльності постійність і адекватність законодавства [19, с. 21].

Оскільки нормативно-правові акти – основна форма, за допомогою якої не тільки забезпечується, а і регулюється безпека підприємницької діяльності, вважаємо доцільним зауважити, що регулювання є одним з основних способів забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Таку точку зору підтверджують науковці. Зокрема І.О. Іерусалімова зазначає, що адміністративно-правове забезпечення передбачає насамперед регулювання за допомогою норм адміністративного права, що виникають для та в процесі реалізації прав і свобод людини та громадянина, передбачених у законодавстві [20, с. 83].

Н.О. Саніахметова наголошує, що видання нормативно-правових актів є основним засобом, за допомогою якого держава здійснює регулювання у сфері підприємництва [21, с. 33].

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

О.В. Зайчук, Н.М. Оніщенко констатують, що за допомогою правового регулювання відносини між суб'єктами (а у нашому випадку між органами державної влади та суб'єктами підприємницької діяльності) набувають певної правової форми, саме через норми права держава встановлює міру можливої та дозволеної поведінки [22, с. 199].

Зауважимо, що адміністративно-правове регулювання безпеки підприємницької діяльності, перебуваючи у межах поняття «державне регулювання», має специфіку. Тобто під адміністративно-правовим регулюванням слід розуміти один із видів регулювального впливу на суспільні відносини у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, що здійснюють уповноважені органи публічної адміністрації за допомогою специфічної системи нормативно закріплених методів та засобів з метою їх упорядкування.

Тож адміністративно-правове регулювання безпеки підприємницької діяльності – частина державного регулювання, важливість якого важко переоцінити у впорядкуванні суспільних відносин, у тому числі у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Як слушно зазначають науковці, без державного регулювання помітно знижується ефективність виробництва, незатребуваною стає фундаментальна наука, через подорожчання скорочується інфраструктура соціальної сфери, а рух до цивілізованих форм життя здійснюється стихійно, з великими витратами і значними втратами [23, с. 10].

Підкреслюючи важливість державного регулювання сфери економіки, частиною якої є процес забезпечення безпеки підприємницької діяльності, В.П. Нагребельний зазначає, що державне регулювання створює необхідні умови для діяльності певних суб'єктів та об'єктів у напрямі і в межах, котрі вважаються бажаними і доцільними для держави і за якими відбуватиметься розвиток цих суб'єктів та об'єктів загалом [24, с. 136].

З огляду на вищенаведені теоретичні положення науковців спробуємо класифікувати групи відносин у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, що підпадають під

категорію «адміністративно-правове забезпечення», регулюються нормами адміністративного права та органами публічної адміністрації.

Перша група – відносини, пов'язані з упорядкуванням підприємницької (господарської) діяльності з метою забезпечення прав та інтересів громадян, на підставі конституційного положення про те, що права і свободи людини, її гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави згідно з ч. 2 ст. 3 Конституції. Положення, що стосуються сфери підприємницької діяльності та забезпечення її безпеки, передбачені у ст. 41, 42 Конституції України. Що стосується способів реалізації функції держави щодо захисту та забезпечення безпеки підприємницької діяльності, доцільне визначення об'єкта такого захисту, тобто формулювання того, що саме органи державної влади повинні захищати з метою забезпечення прав і свобод громадян, які займаються підприємницькою діяльністю.

Таким об'єктом є можливість кожного реалізувати конституційне право на підприємництво, оскільки держава – гарант легалізації такого права через реєстраційні процедури, ліцензування, видачу патентів, стандартизацію, сертифікацію.

Усі дії, пов'язані з легалізаційними процедурами, повинні здійснювати уповноважені органи у спосіб, який дає змогу суб'єкту підприємницької діяльності реалізувати право на підприємництво. За таких умов держава надає послуги фізичним та юридичним особам щодо питань реалізації ними їхнього права. Забезпечення безпеки підприємницької діяльності – прерогатива держави, адже саме поняття «безпека» вимагає від держави мінімізувати загрози, які становлять небезпеку для стабільного функціонування суб'єктів підприємницької діяльності.

П.В. Діхтієвський стверджує, що безпека – це забезпечення, збереження того, що існує, від небезпек, такий стан, коли цілком немає небезпеки будь-якого виду, безпека включає спокій, надійність, впевненість [25, с. 175].

Поділяємо наукову позицію В.А. Журавльова, який вважає, що державна реєстрація – один з адміністративно-правових засобів забезпечення безпеки підприємницької діяльності, а

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

також суб'єктів підприємництва. Формування реєстраційно-дозвільної системи у сфері підприємницької діяльності як засобу забезпечення безпеки суб'єктів підприємницької діяльності об'єктивно необхідне [26, с. 56].

Державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності – одна з найбільш важливих процедур, що безпосередньо впливає на розвиток підприємництва й економіки країни загалом [27, с. 33].

Отже, виокремлюємо такі нормативно-правові акти, які держава ухвалює, а органи державної влади за їх допомогою регулюють підприємницьку діяльність, забезпечуючи безпеку суб'єктів підприємницької діяльності: Податковий кодекс України [28] та закони України «Про ліцензування видів господарської діяльності» [29], «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» [30], «Про стандартизацію» [31].

Другу групу становлять відносини, пов'язані з реалізацією норми ч. 3 ст. 13 Конституції України, де зазначено, що держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності й господарювання, соціальну спрямованість економіки.

Не всі відносини у межах цієї групи є адміністративно-правовими. Здійснюючи забезпечення безпеки підприємницької діяльності через регулювання підприємницької діяльності, держава застосовує також інструменти фінансової політики – інвестування, оподаткування, бюджетне, валютне регулювання. До адміністративно-правових, у межах другої групи суспільних відносин, належать відносини щодо порядку квотування, державного регулювання цін і тарифів, застосування нормативів і лімітів, антимонопольне регулювання. Підставою для такого висновку є положення теорії адміністративного права про те, що адміністративно-правові відносини формуються, як правило, в особливій сфері суспільного життя – публічному (державному і самоврядному) управлінні й насамперед у зв'язку зі здійсненням органами виконавчої влади своїх владно-розпорядчих функцій [32, с. 178].

Таким чином, виокрелюємо такі нормативно-правові акти: Господарський кодекс України [33] та закони України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [34], «Про захист економічної конкуренції» [35], «Про захист від недобросовісної конкуренції» [36].

З огляду на таку групу виникає питання, чи не є означені відносини у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності суто господарськими. На нашу думку, вони адміністративно-господарські.

Деякі науковці також дотримуються цієї точки зору. Так, В.С. Щербина констатує, що ознаками господарських правовідносин як відносин, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності, вважають і поєднання у цій діяльності як приватних, так і публічних інтересів [37, с. 6–7].

О.П. Рябченко стверджує, що господарські правовідносини виникають, змінюються та припиняються на основі адміністративно-правових норм у випадках, передбачених законодавством. Що ж стосується особливостей врегулювання адміністративно-правовими нормами зміни та припинення господарських правовідносин, автор зазначав про встановлення таких особливостей не лише господарсько-правовою, а й адміністративно-правовою нормою [38, с. 160].

Дотримується позиції про врегулювання нормами адміністративного права господарських відносин С.П. Позняков, наголошуючи, що норма адміністративного права є, з одного боку, мірою реалізації економічної свободи суб'єктів підприємницької діяльності у відносинах з органами виконавчої влади, а з іншого – межею дозволеної діяльності публічної адміністрації у сфері економіки [39, с. 78].

Отже, у складі господарських правовідносин можна виокремити такі, що врегульовані нормами адміністративного права.

Третю групу відносин, які об'єктивно потребують адміністративно-правового регулювання щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності, становлять правовідносини щодо контрольної діяльності у сфері підприємництва. Особли-

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

вості адміністративно-правового регулювання контрольних правовідносин у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності слід визначити на підставі управлінського аспекту контрольної діяльності. Це означає, що визначаючи органи контролю, необхідно виходити з того, чи здійснюють вони насамперед управлінську діяльність, або ж їх призначення інше. Такий критерій можна покласти в основу розв'язання проблеми оптимізації органів контролю у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Ні для кого не таємниця, що таких державних структур чимало, і проблема полягає в тому, щоб їхня діяльність реалізувалась без перешкодження діяльності суб'єктів підприємництва.

Відповідно до статті 42 Конституції [12] та Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [40], державно-владні структури сприяють розвитку конкуренції, забезпечуючи безпеку суб'єктів підприємницької діяльності. Контрольна функція органів державної влади – прояв дотримання суб'єктами підприємницької діяльності встановлених законодавством правил ведення підприємницької діяльності, недопущення недобросовісної конкуренції, що означає забезпечення органами державної влади економічно обґрунтованих умов функціонування суб'єктів підприємницької діяльності, притягнення до відповідальності порушників, що дасть змогу досягти максимально можливого рівня забезпечення безпеки підприємництва в Україні.

Варто розглянути обставини, за яких органи державної влади не завжди спроможні забезпечити безпеку підприємницької діяльності. Часто вони є суб'єктами адміністративно-правових загроз підприємництва, створюють перешкоди у вигляді адміністративних бар'єрів, що не сприяє ефективному розвитку підприємницької діяльності.

В.А. Кирилов розглядає адміністративно-правові загрози як специфічні перешкоди для розвитку підприємництва, зумовлені недосконалістю державного регулювання і контролем чи усвідомленим утиском інтересів підприємництва з боку органів державної влади і окремих чиновників [41, с. 56].

На нашу думку, доцільно ввести в законодавство поняття «адміністративно-правові загрози» як способи та засоби перешкоджання функціонуванню підприємницької діяльності органами державної влади та завдання таким чином шкоди підприємництву, що негативно позначається на забезпеченні безпеки підприємницької діяльності.

Вважаємо за необхідне спочатку визначити, які ж дії органів державної влади підпадають під категорію адміністративно-правових загроз, і в подальшому надати пропозиції щодо встановлення за них санкцій у вигляді адміністративної відповідальності.

Такими адміністративно-правовими загрозами в Україні є:

- а) значні витрати на реєстраційні процедури, складність отримання дозволів та ліцензій. Від складності процедури відкриття нового підприємства зазнають збитків як українські суб'єкти підприємницької діяльності, так і іноземні, що призводить до втрати значних обсягів потенційних інвестицій;
- б) несприятливе середовище функціонування суб'єктів підприємницької діяльності. Процес заняття підприємницькою діяльністю – об'єкт уваги приблизно чотирьох десятків контрольно-наглядних інстанцій, які діють за своїми внутрішньовідомчими інструкціями. Масштаби контролю та різних перевірок обмежуються не повною мірою. У практичній діяльності це призводить до штучного створення пільгових умов для окремих суб'єктів підприємницької діяльності або до вчинення корупційних дій;
- в) діяльність природних монополістів, які мають переваги не тільки з господарської, а й з політичної точки зору та здебільшого перебувають поза контролем органів державної влади;
- г) введення регіональними органами влади різноманітних обмежень на рух товарів, капіталу і робочої сили територією країни, внаслідок чого відбувається звуження масштабів ринку для одних виробників і стримування дії конкурентного механізму;
- г) непрозорість процедури видання і застосування підзаконних нормативних актів, спрямованих на регулювання і контроль підприємницької діяльності.

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Державі та органам державної влади потрібно перейти від декларативного, невиваженого забезпечення безпеки підприємницької діяльності до реального. Жорсткі реалії ринку, труднощі його становлення в Україні поставили на порядок денний проблему формування системи захисту підприємництва, здатної забезпечити його функціонування та виживання. Нині сформовано певну інфраструктуру підтримки підприємництва у вигляді системи інститутів. Як загальну тенденцію цей процес варто оцінити позитивно.

Однак основні елементи структури підтримки підприємництва без надійної системи забезпечення безпеки підприємницької діяльності на сьогодні недостатньо ефективні.

Очевидно, що заходи та механізми щодо забезпечення органами державної влади безпеки підприємницької діяльності мають бути єдиною цілеспрямованою системою. Системний характер забезпечення безпеки підприємницької діяльності дає змогу розробити загальну систему забезпечення безпеки підприємницької діяльності органами державної влади, яка може бути представлена, наведено у дод. А.

Запропоновану схему потрібно наповнити конкретним змістом як в частині механізму забезпечення безпеки підприємницької діяльності, так і конкретними заходами з урахуванням специфіки захисту об'єкта від загроз.

Результати аналізу останніх наукових досліджень у сфері адміністративного права свідчать про те, що питання механізму адміністративно-правового забезпечення досліджувалося переважно узагальнено, де дослідженню механізму адміністративно-правового забезпечення окремих функцій держави не завжди приділялася достатня увага. Так, проблематика механізму адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності залишилася поза увагою вчених-адміністративістів.

Звернемо увагу, що важливість таких вузько спрямованих досліджень пояснюється тим, що механізм адміністративно-правового забезпечення функцій держави як загальний за

його спрямуванням на конкретну сферу публічного управління (у нашому випадку сферу забезпечення безпеки підприємницької діяльності) отримує власну специфіку, що робить його явищем особливим.

Потрібно розкрити сутність загального поняття «механізм адміністративно-правового забезпечення» із власної точки зору. Визначення цього поняття, його структурної будови дасть змогу на підставі врахування його ознак з'ясувати істотні особливості, що будуть враховані під час застосування цього механізму в забезпеченні безпеки підприємницької діяльності.

Аналіз фахової літератури, зокрема праць В.Б. Авер'янова [42, с. 25], В.Я. Малиновського [43, с. 12], Ю.П. Битяка [44, с. 6], свідчить про походження поняття «механізм адміністративно-правового забезпечення» від держави та державної влади. Так, В.Б. Авер'янов вказує, що адміністративно-правове регулювання зумовлено саме державно-владними повноваженнями, які спрямовані на забезпечення належного рівня стабільності особливої соціальної системи – суспільства [42, с. 25]. У юридичній літературі підкреслено, що втілення державної влади в діяльність органів державної влади через такі засоби її здійснення, як політика, адміністративні акти, правові норми, економічне стимулювання, ідеологічний вплив, способи примусу забезпечує функціонування державно-владного механізму, частиною якого є механізм адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності. З наведеного цілком можливо виокремити такі основні ознаки, що визначатимуть поняття «механізм адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності»:

- нерозривний зв'язок із державою та похідними від неї владно-правовими можливостями;
- визначеність нормами адміністративного права;
- спрямованість на упорядкування суспільних відносин;
- реалізація механізму через діяльність органів державної влади.

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Є всі підстави розглядати поняття «адміністративно-правовий механізм забезпечення безпеки підприємницької діяльності» як видовий прояв загальних понять «механізм держави» та «механізм державного управління». Беручи до уваги означену позицію, можна стверджувати, що забезпечення безпеки підприємницької діяльності та механізм її забезпечення є наслідком існування та функціонування держави, зокрема проявом окремої її економічної функції.

У науковій літературі наголошено, що сама держава являє собою соціально-політичний регулятивний механізм функціонування та розвитку соціуму, що володіє засобами примусу, контролю, де його основою є державні органи, які у сукупності й утворюють механізм держави [43, с. 12, 18, 20]. Як підтверджують результати проведеного аналізу фахової літератури, держава та її невід'ємний атрибут – державна влада, які за характером пов'язані з державним управлінням, перебувають в основі виникнення та функціонування відповідного механізму, завдяки якому вони і реалізуються [41, с. 15, 25; 43, с. 12; 44, с. 6]. Тому, на нашу думку, механізм адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності буде, по-перше, частиною загальнодержавного механізму забезпечення національної безпеки, по-друге, ним зумовленим та залежати від нього, у тому числі в частині визначення структурних елементів, що в основі має зв'язок загального та часткового.

Згідно з дослідженням змістового наповнення поняття «механізм державного управління» Н.М. Ткачової, до складу комплексного механізму управління можуть входити економічний, мотиваційний, організаційний, політичний та правовий механізми [45, с. 14].

Адміністративно-правове забезпечення безпеки підприємницької діяльності здійснюється за допомогою механізмів її реалізації. Зв'язок загального та часткового простежується і в тому, що досліджуване нами явище пов'язане з реалізацією державою її функцій (зокрема економічної), діяльністю органів

державної влади (з виконання завдань щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності), а також функціонуванням механізму державного управління економікою (в частині такого його видового прояву, яким є адміністративно-правовий механізм забезпечення безпеки підприємницької діяльності). Тобто в основі цього механізму перебуває держава та органи державної влади, які здійснюють діяльність щодо впливу на відповідний об'єкт (наприклад, підприємництво) з метою приведення його до оптимального стану.

Аналіз поняття забезпечення економічної безпеки, яке детальніше досліджували науковці адміністративного права і подібне за родовим об'єктом до поняття забезпечення безпеки підприємницької діяльності, виявив, що механізмом державного управління системою економічної безпеки є вплив одного суб'єкта управління (держави) на інші (суспільство, особистість) [46, с. 18].

Державне регулювання економічної безпеки характеризується як специфічний вид державного управління, який охоплює соціально-економічну, політичну та інші сфери суспільного життя [47, с.15]. З такою думкою варто погодитися, проте слід додати, що управління та прийняття управлінських рішень здійснює не сама держава, а її уповноважені органи, які й мають забезпечувати безпеку підприємницької діяльності.

У наукових працях зазначено, що держава в особі її органів влади здійснює економічну й соціальну політику з метою забезпечення інтересів усіх верств населення, стимулює ринкову економіку [44, с. 299–300]. З цього випливає, що саме органи державної влади є суб'єктами реалізації адміністративно-правового механізму забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Продовжуючи розкриття змісту категорії «адміністративно-правовий механізм забезпечення безпеки підприємницької діяльності», порушуємо питання про його побудову. Насамперед це висвітлення та встановлення елементів, із яких складається цей механізм.

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Під час дослідження юридичних механізмів заслуговує на увагу точка зору науковців, які виокремлюють у їх структурі два взаємопов'язані елементи: правову основу (сукупність правових засобів) та інституційний блок (структура і діяльність відповідних органів, державно-владних інститутів) [48, с. 10; 49, с. 339; 50, с. 208–209].

Такий підхід обґрунтований щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності органами державної влади. Так, забезпечення безпеки підприємницької діяльності здійснюється за допомогою двох елементів: нормативної основи (сукупність адміністративно-правових засобів) та інституційного блоку (структура та діяльність відповідних органів, державно-владних інститутів). Нормативна основа механізму забезпечення безпеки підприємницької діяльності – це сукупність нормативно-правових актів, які створюють правові умови для забезпечення безпеки підприємницької діяльності. В її основі – правові норми, за допомогою яких здійснюється закріплення загальних формально визначених правил поведінки і які мають забезпечити єдиний порядок та стабільність регулювання суспільних відносин у сфері адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності шляхом створення, зміни чи скасування правових норм, визначення сфери їх дії та кола учасників. Інституційний механізм містить цілеспрямовану діяльність (сукупність узгоджених дій (їх форм, методів, способів, засобів)) органів державної влади, до компетенції яких входить забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Основний елемент адміністративно-правового механізму забезпечення безпеки підприємницької діяльності – право. Законодавство визначає напрями адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності, її об'єкти, компетенцію державних інституцій у цій сфері відносин. А тому право – це необхідний засіб забезпечення безпеки, поза правом неможливо реалізувати економічний та духовний потенціал суспільства, тільки за допомогою права держава має можливість контролювати і забезпечувати безпеку [51, с. 80].

Право об'єднує різні сторони безпеки, регламентує і впорядковує її відносини і, з одного боку, є регулятором суспільних відносин у сфері безпеки, а з іншого – надає можливість здійснювати ефективний контроль за суб'єктами забезпечення безпеки, обмежувати процес забезпечення безпеки правовими рамками [52, с. 21–22].

Право, на нашу думку, є тим фактором, який дає змогу закріпити систему забезпечення безпеки підприємницької діяльності і надає їй чіткості та функціональної рухливості, а водночас повинно забезпечувати «об'єктивно детермінований масштаб свободи», гарантуючи збереження прав і можливостей суб'єктів підприємницької діяльності, що є необхідним для недопущення надмірного втручання держави у їхні справи. Усі ці питання важливі й потребують дослідження проблеми, що розглядається, саме в адміністративно-правовому аспекті.

Вважаємо, що юридичні норми, які утворюють адміністративно-правову основу забезпечення безпеки підприємницької діяльності, мають регламентувати: організацію механізму забезпечення безпеки підприємницької діяльності, тобто основні його завдання, принципи, внутрішню структуру, сили і засоби; параметри діяльності системи забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Інституційний блок у цій сфері реалізує відповідний напрям державної діяльності, і забезпечення безпеки підприємницької діяльності здійснюється насамперед за допомогою державного механізму (законодавчої та виконавчої влади). Тому держава відіграє і відіграватиме провідну роль у забезпеченні безпеки підприємницької діяльності, оскільки є не лише виразником суспільних інтересів, а й гарантом їх реалізації.

Інституційні особливості органів державної влади тісно пов'язані з юридичними формами діяльності, оскільки характеризують їх з точки зору структури, статусу, повноважень. Юридична форма діяльності органів державної влади – важливий

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

засіб досягнення впорядкування та регулювання відносин влади, організації і діяльності державного механізму на засадах права. Від рівня досконалості організаційно-правових і процедурно-процесуальних форм, у яких здійснюється діяльність органів державної влади та їх посадових осіб, безпосередньо залежить дотримання і захист прав людини і громадянина [53, с. 14]. Органи державної влади забезпечують безпеку підприємницької діяльності шляхом установчої, правотворчої, правозастосовчої, правоохоронної та контрольної діяльності. З огляду на це у механізмі забезпечення безпеки підприємницької діяльності можна виокремити як структурний елемент організаційний блок, який надає динаміку цьому механізму, є формою його буття і вираження. Однак вважаємо за доцільне розглядати його як невід'ємну частину інституційного механізму, зважаючи на їх тісний взаємозв'язок.

Для успішного забезпечення безпеки підприємницької діяльності необхідна тісна взаємодія всіх органів державної влади, повноваженнями яких є ця діяльність, тому правомірно стверджувати про систему органів державної влади, які покликані вирішувати забезпечення безпеки підприємницької діяльності, оскільки органи цієї системи діють спільно, перебувають у взаємозв'язку, взаємодії та взаємозалежності.

Системний погляд на механізм адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності, а також виявлення діалектичного взаємозв'язку між ним та правовідносинами у цій сфері, побудови в Україні демократичної, соціальної, правової держави розкриває ті форми, в яких відбувається поєднання та узгодження державних та приватних інтересів у цій сфері. На підставі цього необхідно визнати, що підвищення ефективності дії механізму адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності може бути здійснено лише за умови подальшого вдосконалення окремих його підсистем та елементів, що входять до його складу.

Це стосується як вдосконалення засобів упорядкування суспільних відносин у цій сфері, так і вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності органів державної влади у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Проаналізувавши теоретичні положення юридичної науки, державного управління, не претендуючи на остаточну завершеність та розуміючи, що наша точка зору потребує подальшого наукового вдосконалення, вважаємо за потрібне сформулювати дефініцію механізму адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності: під механізмом адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності необхідно розуміти систему органів державної влади, місцевого самоврядування та громадських організацій, які на основі норм законодавства у межах організаційних форм різними методами, засобами і способами забезпечують стан безпеки підприємницької діяльності [54, с. 109].

Встановивши взаємозв'язок адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, можна зробити висновок про те, що адміністративно-правове забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні – це процес впливу органів публічної адміністрації та недержавного сектору безпеки за допомогою різноманітного нормативно закріпленого інструментарію форм, методів та засобів на належний ступінь безпечного функціонування суб'єктів підприємницької діяльності [55, с. 271].

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що у даному підрозділі досліджено сутність забезпечення безпеки підприємницької діяльності як об'єкта адміністративно-правового регулювання, визначено поняття та механізм адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності, встановлено адміністративно-правові відносини, що виникають у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні.

1.2. Принципи забезпечення безпеки підприємницької діяльності

Теоретичне та практичне дослідження забезпечення безпеки підприємницької діяльності, безсумнівно, не буде повним без з'ясування ролі принципів у його адміністративно-правовому значенні, адже принципи створюють особливу гносеологічну систему, яка дає можливість глибоко проаналізувати конкретне явище чи процес. Тому беззаперечно, що принципи – це загально-визнані положення, що є основними ідеями, спрямовуючими засадами, які характеризують суть і зміст права, його внутрішню будову, подальший розвиток і функціонування [56, с. 97].

Без дослідження принципів у тій чи іншій сфері неможливо повністю розкрити суть досліджуваної проблематики. Аналізуючи багатогранний вектор адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності як явища, варто звернути увагу на те, що принципи – основоположні ідеї такого забезпечення.

В.І. Курило у дисертаційному дослідженні наголошує, що принципи обґрунтовують, роз'яснюють і відображають зміст і взаємозв'язки як між об'єктом і суб'єктом управління, так і всередині кожного з них. Крім того, вони відображають властивості, притаманні управлінській системі загалом, а також окремим її елементам, явищам, процесам [57, с. 92].

С.С. Алексєєв зазначає, що відображені насамперед у нормах права принципи характеризують не тільки сутність, а й зміст права та відображають не лише його внутрішню будову, статику, а й весь процес його застосування, його динаміку [58, с. 22].

Таким чином, дослідження принципів юридичною наукою формує основоположні засади, які створюють провідні начала для функціонування розвитку забезпечення безпеки підприємництва в Україні.

Принципи у юридичній сфері вже кілька століть ґрунтовно аналізують як юристи-теоретики, так і юристи-практики.

Сформувано низку висхідних позицій щодо розуміння науковцями принципів у тій чи іншій галузі права, що надає змогу визначити принципи, які стосуються саме сфери забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Певну частку в забезпеченні безпеки підприємництва займає діяльність, яку здійснюють органи державної влади, що належить до загальнодержавних економічних інтересів загалом та інтересів суб'єктів підприємництва зокрема. Така діяльність органів державної влади відображається у її державній політиці щодо сфери забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Очевидно та беззаперечно, що ця державна політика не може бути реалізована без допомоги державного управління у сфері забезпечення безпеки підприємництва, оскільки остання здебільшого розглядається як функція виконавчої влади. За таких умов принципи забезпечення безпеки підприємницької діяльності певною мірою зумовлені загальноновизначеними принципами державного управління, адже державне управління у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності – складова частина державного управління.

Принципи державного управління універсальні, їх можна застосовувати для впливу на будь-який об'єкт – певну сферу суспільних відносин: економічну, соціальну, гуманітарну, наукову, технічну. Згідно із системним підходом, кожен сферу можна розглядати як систему з відповідними взаємозв'язками між певними підсистемами та елементами [59, с. 29].

З точки зору позиціонування забезпечення безпеки підприємницької діяльності як складової національної економіки державне управління економікою – цілісна система, а забезпечення безпеки підприємницької діяльності – її підсистема та структурний елемент. За таких умов доречна думка О.П. Рябченко, яка вважає принципи державного управління економікою – як об'єктивні, універсальні, необхідні закономірності відносин між керівним суб'єктом державного управління економікою та економічною сферою загалом та її структурними елементами, причому відносини відповідають чинній формі державного устрою [59, с. 30].

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Нині проблема реалізації державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємництва, на нашу думку, є проблемою створення та впровадження новітніх принципів державного управління як ключових її домінант. Така постановка питання надзвичайно актуальна, адже вона підтверджує думку про те, що державне управління слугує інструментом реалізації державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, що стає об'єктивною причиною належного обґрунтування істотних стійких зв'язків, притаманних управлінській діяльності, в основу якої закладено принципи управління.

Вищезазначену позицію підтверджують науковці, зокрема В.С. Авдонін зазначає, що принципи – найважливіша ланка механізму управління, вони синтезують соціальні закони і конкретні підходи до їхньої реалізації на практиці. На їх основі організовується процес управління, тобто науково обґрунтоване впровадження дій для здійснення управлінських функцій, вибору методів і прийомів управлінського впливу [60, с. 76, 78].

В.В. Цветков зауважує про принципи державного управління як про об'єктивні закономірності і відносини суспільно-політичної природи, що визначають зміст, організаційну структуру та життєдіяльність компонентів державного управління. Вони сформульовані у вигляді певних наукових положень, закріплених в основі правом, і застосовуються у теоретичній та практичній державно-управлінській діяльності [61, с. 162].

Принципи державного управління встановлюють взаємозв'язок між суб'єктом і об'єктом управління та обґрунтовують, відображають і роз'яснюють зміст їхньої діяльності. Вони генерують властивості, які становлять парадигму для управлінської системи загалом, у тому числі окремих її елементів, явищ, процесів.

Принципи забезпечують інтеграцію окремих видів управлінської діяльності в різних підрозділах системи управління, взаємну їх погодженість і загальне спрямування на реалізацію визначених цілей. На основі принципів управління створюється

єдиний комплекс управлінської діяльності [62, с. 16]. Нормативне (у законодавстві) закріплення принципів державного управління конкретизує і забезпечує сталість управлінських відносин, дає змогу об'єктивно визначати, хто і що конкретно повинен робити для реалізації даних принципів, гарантує жорстке їх додержання [63, с. 186].

На думку вищезазначених авторів, принципи відображають сутність узагальненої системи управління, об'єктивний зміст реальних процесів і явищ управління, вони детерміновані специфікою цих процесів та явищ. З огляду на викладене вище встановлення системи принципів забезпечення безпеки підприємницької діяльності повинно здійснюватись відповідно до загальноновизначених принципів державного управління, враховуючи специфіку зазначеної діяльності.

Отже, принципи у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності можна охарактеризувати як базові положення та ідеї, зумовлені чітко встановленою метою. Вони стосуються забезпечення безпеки підприємницької діяльності щодо можливості формування безпечного середовища для суб'єктів підприємницької діяльності, визначають організаційні засади побудови системи забезпечення безпеки підприємництва з адміністративно-правової точки зору, умови її життєдіяльності, правові, етично-моральні та психологічні норми органів державної влади та їх посадових осіб під час реалізації ними владних повноважень.

Оскільки принципи державного управління детально досліджували вчені науки адміністративного права, зокрема В.Б. Авер'янов [42], Г.В. Атаманчук [63], В.Я. Малиновський [64], пропонуємо не розглядати їх суть та зміст. Проте вважаємо за необхідне скористатись усталеною в науці адміністративного права класифікацією принципів державного управління та застосувати її для встановлення системи принципів у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Відомо, що більшість науковців розділяють принципи відповідно до такої класифікації: загальноправові, притаманні всім галузям права; спеціальні, притаманні кільком галузям

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

права; конкретно-галузеві, які об'єднують головні характеристики підгалузей та окремих інститутів конкретної галузі. На наш погляд, цей розподіл дасть змогу в найбільш прийнятному варіанті класифікувати принципи безпеки підприємницької діяльності з погляду її адміністративно-правового забезпечення. Однак слід наголосити, що погляди науковців щодо класифікації принципів державного управління відрізняються, але неістотно, адже зміст та суть залишаються однаковими.

Так, В.О. Козбаненко розрізняє такі блоки принципів державного управління: загальні, організаційно-технологічні, окремі [65, с. 14–15].

У монографії «Реформування державного управління в Україні: проблеми і перспективи» за загальною редакцією В.В. Цветкова виокремлено такі групи принципів: 1) «суспільно-політичні, що відбивають та розкривають соціальну природу державного управління, його детермінованість і обумовленість суспільством»; 2) «культури управління, що синтезовані через дослідження функціональної та організаційної структур державного управління» [61, с. 162–163].

Майже таку саму позицію висловлює Н.Б. Болотіна та інші вчені, які розмежовують загальні принципи, ті, що притаманні всій системі права, міжгалузеві, ті, що знаходять відображення у кількох галузях права та галузеві, ті, що визначають основи однієї галузі права і принципи окремих інститутів права [66, с. 190; 67, с. 144].

Оскільки безпека підприємницької діяльності з погляду її адміністративно-правового забезпечення є елементом державно-управлінських відносин, то доречно визначити її загальноправові принципи як загальні закономірності, відносини і процеси, властиві всій системі державного управління, що формують закономірності у відносинах і взаємозв'язках різних груп її елементів (підсистем) [63, с. 188]. Ще одна підстава для розподілу пов'язана з науковою характеристикою та аналізом тих закономірних взаємозв'язків і відносин, що притаманні безпеці підприємницької діяльності у сфері її

адміністративного, господарського забезпечення. Останню групу становлять конкретно визначені принципи забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Така систематизація виявить закономірності про рівень керівних засад, їх відсутність, а в деяких випадках – і велику кількість.

Застосовуючи науковий підхід «розподілу від загальних складових до конкретних» та використовуючи напрацьовані надбання юридичної науки, принципи забезпечення безпеки підприємницької діяльності з адміністративно-правової точки зору можна розподілити на три групи:

- а) загальноправові;
- б) спеціальні;
- в) конкретно визначені.

Визначивши класифікацію принципів забезпечення безпеки підприємницької діяльності, необхідно детально розглянути кожен з цих груп. У працях В.Б. Авер'янова визначено систему загальноправових принципів. Вважаємо за потрібне використати його розподіл загальноправових принципів та застосувати для визначення загально-правових принципів забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Зокрема, В.Б. Авер'янов виокремлює такі загальноправові принципи державного управління: законність; розподіл влади; об'єктивність; керованість; рівність перед законом; пріоритет прав та свобод людини і громадянина; демократизм нормотворчості й реалізації права; публічність; контрольованість; взаємна відповідальність держави і людини; гуманізм і справедливість у відносинах між державою і людиною [68, с. 82].

Серед вищенаведених принципів не погоджуємось із застосуванням принципу розподілу влади у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, адже навряд чи він належить до засад адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності, оскільки така діяльність формально визначена і реалізовується у чітко встановлених рамках повноважень органів державної влади.

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Принцип керованості, на наше переконання, також варто вилучити з переліку загальноправових принципів, оскільки адміністративно-правове забезпечення у сфері безпеки підприємницької діяльності реалізується щодо не підпорядкованих один одному суб'єктів, тобто нема чіткий субординаційного порядку.

Враховуючи, що адміністративно-правове забезпечення безпеки підприємницької діяльності формально визначене і є засобом реалізації функції держави, вважаємо, що принцип законності має зайняти провідне місце серед загальноправових принципів.

Законність як один із найвагоміших принципів адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності, що ґрунтується на неухильному дотриманні Конституції та законів України, є фундаментальною основою юридичної науки, а її стан та рівень – основні критерії кінцевого результату в адміністративно-правових відносинах.

Учені-юристи, у недалекому минулому аналізуючи нормативно-правові акти, часто дотримувалися позиції, що принцип законності нероздільно пов'язаний з неухильним дотриманням норм права керованих суб'єктів. Означена позиція є змістовною та доречною, проте вона тільки однобічно характеризує сутність цього явища, тому що вимога законності поширювалась виключно на громадян та організації, які, таким чином, здійснювали реалізацію своїх прав та обов'язків. Діяльність органів державної влади, які виконували адміністративно-правове регулювання, перебувала поза його змістовним наповненням. Означена позиція, безперечно, вплинула і на юридичну практику. Забезпечення принципу законності відображалось здебільшого завдяки діяльності контрольних, наглядових та як остання інстанція – правоохоронних органів, тобто в їхній діяльності виявлялася суто «обвинувальна» сторона.

Отже, принцип законності у сфері забезпечення безпеки суб'єктів підприємництва має кілька аспектів. Перший – це забезпечення і правовий захист інтересів суб'єктів підприємницької діяльності з боку державно-владних структур, що

нині надзвичайно актуально з огляду на інтеграційні процеси, що відбуваються в державі, вибір її геополітичного курсу та намагання сформувати цивілізований економічно-фінансовий ринок відповідно до європейського. Другий, не менш важливий аспект – це беззаперечне дотримання встановлених законодавством норм самими ж суб'єктами підприємницької діяльності. Для того, щоб означений принцип був задіяний повною мірою, недостатньо ухвалити той чи інший нормативно-правовий акт, потрібен реальний механізм впливу, зокрема притягнення до відповідальності посадових осіб за його невиконання, механізм оскарження їхніх неправомірних дій, а також порядок захисту суб'єктів підприємницької діяльності від зовнішніх та внутрішніх загроз.

Після принципу законності розглянемо принцип об'єктивності, сутнісні характеристики якого полягають у тому, що функції суб'єктів забезпечення безпеки підприємницької діяльності мають бути спрямовані для врегулювання суспільних перетворень, їх закономірностей та тенденцій. Цю позицію відображено у Конституції України, зокрема у ст. 16 зазначено, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави [12]. Оскільки безпека підприємницької діяльності є частиною системи економічної безпеки, на реалізацію означеного зобов'язального припису в Основному Законі має бути скерована діяльність усіх державних органів, які відповідають за забезпечення економічної безпеки загалом та безпеки підприємницької діяльності зокрема.

Недоцільно буде вводити до загальноправових принципів принцип соціальної спрямованості, оскільки він уособлює за сутнісними характеристиками іншу функцію держави – забезпечує реалізацію насамперед соціальних інтересів та потреб, а не загальнодержавних. Створення безпечного підприємницького середовища є загальнодержавною справою, реалізація завдань якої лише частково стосується соціальних потреб.

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Принцип демократизму – характерний складовий елемент державного управління у сфері економіки та зокрема у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Цей принцип обумовлений Основним Законом, а саме у ст. 5 визначено, що народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Принцип демократизму виявляє свою суть у наявності постійної глибокої взаємозалежності та взаємозв'язку між органами державної влади і суб'єктами підприємницької діяльності. Реалізація цього принципу в сфері забезпечення безпеки підприємництва не однозначна. Так, це виявляється у видачі великої кількості ліцензій для проведення торговельних операцій, встановленні акцизів, запровадженні загальнодержавних і місцевих податків та інших платежів, отриманні дозволів, поширенні впливу контролюючих та наглядових органів на широкий спектр суспільних відносин. Відсутність обґрунтованої позиції щодо встановлення органами державної влади перерахованих вище заходів впливу на суб'єкти підприємницької діяльності може послабити їхнє безпечне функціонування. За таких умов принцип демократизму у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності стає суто декларативним.

Таким чином, тільки дерегуляція та послаблення адміністративного тиску на суб'єкти підприємницької діяльності надасть змогу в реальному часі забезпечити безпеку підприємницької діяльності відповідно до принципу демократизму.

Невіддільний від принципу демократизму – принцип взаємної відповідальності держави (її посадових осіб) та суб'єктів підприємницької діяльності, який полягає в тому, що держава і підприємець пов'язані взаємокореспондуючими правами та обов'язками. Порушення однією зі сторін своїх обов'язків спричиняє юридичну відповідальність [68, с. 83].

Принцип публічності у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності спрямований на реалізацію права суб'єктів підприємництва здійснювати державне управління відповідно до ст. 38 Конституції України, в якій зазначено, що

Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Безпосередньо фізичні особи-підприємці чи юридичні особи не можуть бути суб'єктами державного управління, однак через своїх представників та уповноважених осіб, які наділені державно-владними повноваженнями, вони мають можливість реалізувати означене право.

Г.В. Атаманчук зазначає, що до принципу публічності також належить відкритість та прозорість функціонування органів державної влади, місцевого самоврядування, що виявляється у можливості здійснення громадського контролю за їхньою діяльністю, у тому числі через засоби масової інформації, а також судовий контроль за забезпеченням у процесі державного управління конституційно закріплених інтересів суспільства, прав та свобод громадян [63, с. 197].

Також невід'ємною складовою загальноправових принципів є принцип контрольованості. Його суть виявляється в тому, що у процесі здійснення контролю та нагляду органи державної влади стежать за спроможністю суб'єкта підприємництва дотримуватися правил заняття підприємницькою діяльністю відповідно до установлених законодавством норм. Внутрішня суть цього принципу також полягає у поєднанні централізації та децентралізації управлінської діяльності, тобто здатності оптимізувати відносини центральних та місцевих органів державної влади так, щоб звести до мінімального рівня ризику та дестабілізаційні фактори, які перешкоджають заняттю підприємницькою діяльністю та впливають на стан її безпеки.

За сучасних інтеграційних і глобалізаційних процесів, що відбуваються в країні, на якісно новому рівні розглядається принцип гуманізму і справедливості у відносинах між державно-владними структурами та суб'єктами підприємництва. Прикладом застосування цього принципу є вимоги до органів державної влади відповідно до чинних нормативних документів,

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

а також норм моралі щодо шанобливого ставлення до суб'єктів підприємницької діяльності, намагання всебічно сприяти становленню підприємництва та протидія дестабілізаційним факторам, що мають місце у цьому секторі економіки України.

Одним із способів захисту підприємництва є можливість у суб'єктів підприємницької діяльності звертатися з позовом для відновлення своїх порушених прав, законних інтересів, свобод в адміністративні суди. Згідно з п.1 ч.2 ст.17 Кодексу адміністративного судочинства України, юрисдикція адміністративних судів поширюється на публічно-правові спори, зокрема на спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності [69]. За таких обставин до переліку загальноправових принципів варто включити і принцип судового захисту.

Таким чином, до загальноправових принципів забезпечення безпеки підприємницької діяльності належить такі: законність, об'єктивність, демократизм, взаємна відповідальність держави та суб'єкта підприємницької діяльності, публічність, контрольованість, судовий захист, гуманізм і справедливість у відносинах між органами державної влади та суб'єктами підприємницької діяльності.

Ще одну групу у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності становлять спеціальні принципи.

Першочерговим, на нашу думку, є визначення принципів забезпечення свободи підприємництва, захисту його економічних інтересів та процес адміністративно-правового регулювання щодо заохочення суб'єктів підприємницької діяльності. Ці принципи відображено у реєстраційних, дозвільних процедурах, ліцензуванні, патентуванні, системі оподаткування. Основний Закон держави надає широке коло прав щодо захисту та здійснення підприємницької діяльності в країні. Конституція України 1996 р., на відміну від застарілого законодавства, яке

Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

регулювало відносини між органами державної влади на засадах адміністративно-бюрократичного управління, основах командування та підпорядкованості, встановила економічну свободу підприємництва та фактично визнала за собою забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Нині державний вплив має велике значення у врегулюванні процесів здійснення підприємництва, проте процес дерегуляції підприємницької діяльності є основним напрямом роботи органів державної влади та їх посадових осіб щодо забезпечення безпеки підприємництва в Україні, а саме поняття «дерегуляція» застосовується в усіх нормативно-правових актах. Насамперед їхні завдання полягають у створенні сприятливих умов для ведення підприємницької діяльності та формуванні економічного середовища, яке сприяло б зростанню іноземних інвестицій в Україні.

5 квітня 2007 року було ухвалено важливий з точки зору врегулювання відносин між органами державної влади та суб'єктами підприємницької діяльності Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», в якому вперше визначено поняття державного нагляду (контролю) [40].

У ст. 3 цього закону визначено основні принципи державного нагляду (контролю), а саме: пріоритетності безпеки у питаннях життя і здоров'я людини, функціонування і розвитку суспільства, середовища проживання і життєдіяльності перед будь-якими іншими інтересами і цілями у сфері господарської діяльності; підконтрольності й підзвітності органу державного нагляду (контролю) відповідним органам державної влади; рівності прав і законних інтересів усіх суб'єктів господарювання; гарантування прав суб'єкту господарювання; об'єктивності та неупередженості здійснення державного нагляду (контролю); відкритості, прозорості, плановості й системності державного нагляду (контролю); неприпустимості дублювання повноважень органів державного нагляду (контролю) та ін. [40].

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Необхідно зауважити, що принцип неприпустимості дублювання повноважень органів державного нагляду (контролю) є суто декларативним, адже у численних контролюючих та наглядових органів значна кількість повноважень повторюються, отже включення цього принципу в закон є недоцільним.

У Законі України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» з точки зору його впливу на стан забезпечення безпеки підприємницької діяльності також встановлено принципи державної політики, що стосуються забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Зокрема у ст. 3 закону зазначено: захист прав, законних інтересів суспільства, територіальних громад та громадян, життя громадян, охорона навколишнього природного середовища та забезпечення безпеки держави; розвиток конкуренції; прозорість процедури видачі документів дозвільного характеру; додержання рівності прав суб'єктів господарювання під час видачі документів дозвільного характеру; відповідальність посадових осіб дозвільних органів, адміністраторів та суб'єктів господарювання за порушення вимог законодавства з питань видачі документів дозвільного характеру; зменшення рівня державного регулювання господарської діяльності; встановлення єдиних вимог до порядку видачі документів дозвільного характеру [70].

Велике значення з точки зору формування позитивних тенденцій здійснення підприємницької діяльності, що стосуються стану забезпечення її безпеки, мають принципи, визначені Законом України «Про ліцензування видів господарської діяльності», а саме: забезпечення рівності прав, законних інтересів усіх суб'єктів господарювання; захист прав, законних інтересів, життя та здоров'я громадян, захист навколишнього природного середовища та забезпечення безпеки держави; встановлення єдиного порядку ліцензування видів господарської діяльності на території України; встановлення єдиного переліку видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню; запровадження ліцензування окремого виду господарської

діяльності; ліцензування не може використовуватися для обмеження конкуренції у провадженні господарської діяльності; ліцензія – єдиний документ дозвільного характеру, який дає право на зайняття певним видом господарської діяльності, що відповідно до законодавства підлягає обмеженню [29].

Якщо визначення більшості принципів у законі жодних дискусій не викликає, то останні два принципи – це, імовірно, умови та порядок здійснення ліцензування, а не принципи.

Таким чином, визначені у законодавчих актах принципи відтворюють специфічний предмет забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Узагальнивши їх, доходимо висновку, що вони майже повністю збігаються із загальноправовими принципами, але їх відмінність полягає у конкретизованому змісті та організаційному впливі щодо тієї специфічної діяльності, де вони здійснюються. З означеної позиції випливає, що до спеціальних принципів забезпечення безпеки підприємницької діяльності можна віднести такі: охорона підприємницького середовища; розвиток конкурентної системи; чітка регламентована процедура видачі документів дозвільного характеру; додержання рівноправності суб'єктів підприємництва під час нагляду за їхньою діяльністю; відповідальність органів державної влади, їх посадових осіб та суб'єктів підприємництва за порушення правил встановлених законодавством з питань забезпечення безпеки підприємницької діяльності; встановлення єдиного критерію для перевірок, видачі ліцензій, дозвільних документів та реєстрації суб'єктів підприємництва.

Останню групу становлять конкретно визначені принципи забезпечення безпеки підприємницької діяльності. До них належить: пріоритетність вимог забезпечення безпеки підприємницької діяльності та обов'язковість дотримання стандартів її ведення; гарантування безпечного середовища для підприємництва; виявлення і нейтралізація внутрішніх та зовнішніх загроз; заходи з протидії дестабілізаційним негативним

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

факторам у здійсненні підприємницької діяльності; аналіз та мінімізація ризиків ведення підприємницької діяльності; конфіденційність забезпечення безпеки підприємницької діяльності; забезпечення надійного стану захисту підприємництва.

Аналіз нормативної бази дає змогу також виокремити такі конкретно визначені принципи забезпечення безпеки підприємницької діяльності: обґрунтування вимог, умов та критеріїв ведення підприємницької діяльності у процесі забезпечення її безпеки органами державної влади; встановлення найоптимальнішого раціонального варіанта видачі органами державної влади суб'єктам підприємництва документів дозвільного характеру; взаємодія органів державної влади та суб'єктів підприємництва щодо забезпечення безпеки останніх.

Перераховані конкретно визначені принципи забезпечення безпеки підприємницької діяльності мають неабияке значення з погляду створення оптимальної моделі забезпечення безпеки підприємницької діяльності органами державної влади. Усі наведені конкретно визначені принципи взаємопов'язані та взаємозалежні, а їх зміст конкретизує загальноправові та специфічні принципи. Кількість конкретно визначених принципів може бути різною залежно від тенденцій формування економічної, фінансової, регуляторної політики та вдосконалення наукової сфери. На їх підґрунті може розвиватися чинне законодавство, у тому числі наука адміністративного права.

Отже, принципи забезпечення безпеки підприємницької діяльності є невід'ємним елементом державної політики щодо становлення та захисту підприємницької діяльності. Їх послідовне застосування у нормах законодавства дасть змогу отримати максимальний ефект у боротьбі із загрозами, дестабілізаційними факторами, з якими стикаються суб'єкти підприємницької діяльності на національному та міжнародному ринковому просторі.

1.3. Державна політика у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності

Нинішній стан забезпечення безпеки підприємництва, що є одним із головних економічних ресурсів України, не досить ефективний. Це стримує процес розвитку забезпечення безпеки підприємницької діяльності як складової національних економічних інтересів. Зазначена проблема надзвичайно актуальна і потребує невідкладного розв'язання, що зумовлює необхідність вироблення науково обґрунтованої реальної державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності відповідно до сучасних глобальних тенденцій та адекватних завдань, що стоять перед державою та суспільством. Державна політика має відповідати державним цільовим програмам її формування, реалізації на найвищому рівні, прогнозування та аналітичного дослідження стану охорони підприємництва в Україні; створенню та постійному вдосконаленню системи захисту підприємництва у державі.

У сучасних умовах здійснення масштабної реформи адміністративної системи в Україні потребує підвищеної уваги розуміння державної політики не лише як загальнодержавного стратегічного напрямку розвитку економічного потенціалу країни, а й одного з напрямів реалізації державної політики саме у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Державній політиці справедливо належить ключова роль у формуванні економічних процесів. Інтегруючи велику кількість учасників і різні види діяльності на всіх рівнях національної економіки, державна політика має прямий вплив на рівень ділової активності й масштаби господарської діяльності, визначаючи можливість її динамічного і збалансованого розвитку для забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

У сфері державної політики приймають відповідні державно-політичні рішення, спрямовані на розв'язання певної проблеми, розробляють відповідні програми та інструменти їх реалізації [71, с. 3].

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Розв'язання проблеми саме державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності має неабияке практичне значення, що полягає у розробленні ефективного механізму захисту підприємництва в Україні. Чіткий аналіз поняття «державна політика» надасть змогу сформулювати юридично коректне розуміння державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

В.В. Тертичка зауважує, що державна політика – це відносно стабільна, організована і цілеспрямована діяльність (бездіяльність) державних інституцій здійснювана ними безпосередньо чи опосередковано щодо певної проблеми або сукупності проблем, які впливають на суспільство [72, с. 82–83].

У контексті монографічного дослідження досить слушним є трактування О.Л. Валевського, який зазначає, що державна політика – це такі дії органів державної влади з вирішення проблем, які найоптимальніше сприяють реалізації інтересів суспільства. Пропонується під державною політикою розуміти діяльність, спрямовану на розв'язання проблем суспільного розвитку. Головне у здійсненні політики – це визначення суті проблеми, вирішення якої потребує втручання державних органів влади [73].

М.М. Логунова, В.А. Шахов констатують, що під державною політикою слід розуміти політичну діяльність держави та її органів, спрямовану на забезпечення порядку в суспільстві, узгодження і підпорядкування різноманітних соціальних інтересів, досягнення суспільної злагоди та організацію управління розвитком суспільних процесів. Сутність державної політики, вважають вони, саме в тому, щоб задовольняти інтереси різних груп населення, узгоджувати їх і так домагатися консолідації суспільства, запобігати загостренню конфліктів між різними його групами [74, с. 116].

Важливі думки щодо поняття державної політики у російських наукових джерелах, зокрема дослідник В.А. Холопов зазначає, що державна політика у певній сфері – це система взаємопов'язаних послідовних управлінських впливів, які об'єднані

єдиною метою, об'єктом і принципами діяльності [75, с. 77]. Л.В. Сморгунова обґрунтовує поняття державної політики як політичний процес управлінського впливу, головним чином інститутів виконавчої влади держави на основні сфери суспільства, що спирається на безпосереднє застосування державних владних повноважень як під час розроблення, так і під час здійснення стратегії й тактики регулювального та організаційного впливу на всі компоненти й аспекти функціонування та розвитку економіки, соціальної сфери й інших підсистем суспільства шляхом розміщення ресурсів, розподілу, перерозподілу суспільних благ та інших заходів [76, с. 67].

Г.В. Атаманчук визначає державну політику як сукупність цілей та завдань, які практично реалізує держава, і засобів, що використовуються при цьому [77, с. 57].

З огляду на вищезазначене доходимо висновку, що державну політику слід розглядати як один із видів державно-управлінської діяльності з можливістю адміністративно-правового впливу на різні сфери суспільного устрою.

Державну політику можна визначити як засіб забезпечення адміністративно-управлінської діяльності. Більшість вчених не використовують поняття адміністративно-управлінської діяльності як складової частини та виду адміністративної діяльності, хоча В.О. Заросило намагається довести, що цей вид адміністративної діяльності все-таки існує [78].

У наукових працях існують й інші трактування поняття державної політики, але в більшості з них виокремлюються лише її завдання, цілі, засоби, наміри та механізми реалізації.

Враховуючи визначений обсяг даного дослідження, неможливо повною мірою розкрити інші характеристики державної політики. Проте зафіксувавши основні визначення даного поняття, доходимо висновку, що спільним в оцінці державної політики є те, що її розробляють та здійснюють органи державної влади, прогнозують основні шляхи напряму їхньої діяльності, визначають курс держави як на міжнародному, так і на національному рівні.

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Дослідження державної політики робить її актуальною насамперед у розумінні її взаємозв'язку з адміністративно-правовим регулюванням щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Результативність державної політики, її рівень, якість, підходи та напрями багато в чому залежать від того, якою мірою органи державної влади дотримуються основоположних адміністративно-правових цінностей, притаманних демократичному устрою (до них насамперед належать надійність, прозорість, підзвітність, відповідальність, адаптивність, ефективність державних структур), і від якості аналізу проблеми і розроблених альтернатив.

Дефініція державної політики у сфері адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності має бути визначена як планова діяльність органів державної влади щодо створення всіх необхідних умов для забезпечення безпеки підприємницької діяльності та система заходів щодо досягнення та реалізації поставлених перед органами державної влади цілей і завдань саме у зазначеній проблематиці дисертаційного дослідження.

Керуючись цим визначенням державної політики та базуючись на процесі забезпечення безпеки підприємницької діяльності як об'єкті адміністративно-правового забезпечення, визначимо основні елементи, тобто цілі (мету, завдання, функції) державної політики у досліджуваній сфері.

Т.О. Гуржій вважає, що первинною детермінантою та головною запорукою державної політики у будь-якій галузі економіки або сфері суспільного життя є цілеформування, тобто окреслення головної мети та зумовлених нею завдань; відсутність стратегічних орієнтирів унеможливорює системний підхід до визначення принципів, форм і методів управління [79, с.176].

У цьому монографічному дослідженні трактування державної політики у сфері забезпечення органами державної влади безпеки підприємницької діяльності ґрунтується на тому, що однією з частини економічної безпеки держави є забезпечення безпеки підприємницької діяльності, без основи якої неможливе буде забезпечення національної безпеки України.

Для кращого розуміння адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності розглянемо її з різних позицій.

По-перше, з'ясуємо її сутність. Так, Г.О. Минаєв зазначає, що безпека – здатність об'єкта, явища, процесу зберігати свою сутність і основну характеристику в умовах цілеспрямованого руйнівного впливу ззовні або в самому об'єкті, явищі, процесі [80, с. 15]. Також науковець відзначає категорію «безпека» як захист від небезпек на системному рівні [80, с. 18].

З огляду на вищевикладене забезпечення органами державної влади безпеки підприємницької діяльності – це захист підприємницької діяльності як системи від різноманітних загроз. З іншої точки зору, це буде захист інших систем суспільства від загроз, що зумовлені станом економіки в державі. Однозначне визначення не можна охарактеризувати, тому що, окреслюючи проблему забезпечення безпеки підприємницької діяльності, потрібно уявляти її не як самостійну підсистему суспільного буття, а як одну зі складових загальної системи.

Забезпечення безпеки підприємницької діяльності можна визначити як одну із фундаментальних складових національної безпеки, яка створює ресурсний потенціал для держави та суспільства, щоб відтворювати та підтримувати механізми захисту і реалізації національних інтересів щодо інноваційного розвитку всієї країни.

Підвищення ефективності реалізації державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності – надто тривала та затратна процедура відповідно до сучасних економічних перетворень в державі. Більше того, підвищення ефективності державної політики та вдосконалення забезпечення безпеки підприємницької діяльності органами державної влади не зможе вирішити всього комплексу проблем, які об'єктивно загрожують суб'єктам підприємницької діяльності. За таких обставин важливим кроком у формуванні державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності є створення ринку безпекових послуг. Останній, враховуючи складну фінансову ситуацію в державі, рівень

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

тіньового сектору економіки та корупційних зловживань, набуває особливого значення. Його суб'єкти, діяльність яких безпосередньо впливає на успішну роботу підприємств, задовольняють такі потреби суб'єктів підприємницької діяльності:

- організація безпеки підприємницької діяльності незалежно від масштабу діяльності суб'єктів підприємництва;
- забезпечення координації та взаємодії між підприємствами, обмін інформаційно-аналітичними даними, безпеку циркуляції цінностей та вантажів;
- забезпечення охорони приміщень, будівель, території;
- розвиток інших форм діяльності у процесі організації безпеки підприємницької діяльності.

Утворення сектору безпекових послуг має здебільшого стихійний характер та не відзначається високою результативністю. Причинами таких обставин слугує відсутність ефективних правових засад регулювання сектору безпекових послуг, недосконалість координації органів державної влади із суб'єктами ринку безпекових послуг та недостатність рекламного забезпечення їхньої діяльності. У зв'язку з цим державна політика у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності має бути спрямована на організацію процесу залучення сектору безпекових послуг до захисту суб'єктів підприємницької діяльності. Ефективне впровадження такого процесу в повсякденну практичну діяльність дасть змогу вдосконалити систему державного управління в економіці, підняти рівень забезпечення безпеки підприємницької діяльності до європейських стандартів, посилити його ефективність, що в кінцевому результаті сприятиме прискоренню інтеграції України до ЄС.

По-друге, варто визначити мету державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Щоб мета державної політики у цій сфері уособлювала не декларативне положення, а основоположний імператив, а також цілі державної політики були сприйняті як спонукальний чинник для потреб суспільства, дуже важливе їх законодавче

закріплення. З огляду на викладене вище виникає питання, на яких фундаментальних засадах мають ухвалювати відповідні нормативно-правові акти і чим саме потрібно керуватися, формуючи цілі державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності. У теорії управління зазначено, що, по-перше, потрібно визначити основні завдання державної політики в означеній сфері суспільних відносин, по-друге, відповідні завдання конкретизувати, враховуючи їх інституціональну специфіку, закономірність, проблематику, тенденції розвитку.

Варто зауважити, що в поняття «забезпечення безпеки підприємницької діяльності» входить таке значення, як «діяльність держави в особі її органів, що спрямована на забезпечення публічних інтересів шляхом використання засобів впливу на підприємницькі відносини та поведінку суб'єктів підприємництва» [81, с. 32]. Це пов'язано з необхідністю забезпечення органами державної влади реалізації та охорони публічних прав та інтересів суб'єктів підприємництва. З приводу цього Т.М. Кравцова підкреслює, що діяльність органів у сфері підприємницької діяльності завжди здійснюється на основі норм права і має юридичні наслідки [82, с. 105].

Правова природа адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності виявляється у тому, що органи державної влади, здійснюючи регулювання безпеки підприємницької діяльності, діють у межах, визначених правовими нормами, на підставі норм права і відповідно до них. Це свідчить про те, що основа його виникнення та процес здійснення базуються на правових засадах. Як зазначає В.Д. Мельгунов, сучасний рівень державної участі в підприємницькій діяльності зумовлений тривалим періодом розвитку економіки і паралельного становлення державності [83, с. 2].

Органи державної влади завжди були організаторами грошового обігу та податкової системи, виступали каталізаторами зовнішньої та внутрішньої торгівлі, регулюючи та регламентуючи не тільки рівнозначні умови для всіх учасників ринку, а й забезпечуючи їхню безпеку.

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

За таких обставин метою забезпечення органами державної влади безпеки підприємницької діяльності є створення умов, за яких здійснюється гарантований захист інтересів держави та суб'єктів підприємницької діяльності, соціальний напрям розвитку країни та достатній економічний потенціал, за якого мають бути мінімізовані загрози та ризики щодо непорушності безпеки підприємницької діяльності.

По-третє, варто визначити функції державної політики, якими керуються органи державної влади, забезпечуючи безпеку підприємницької діяльності.

Становлення України як економічно незалежної держави та необхідність перебудови економічної системи відповідно до вимог світової економіки, забезпечення її конкурентоспроможності зумовлює вирішення питання про підвищення ролі держави у процесах розбудови ринкової економіки [84, с. 79]. Оскільки саме забезпечення безпеки підприємницької діяльності органами державної влади має реалізовувати весь комплекс національних економічних та фінансових інтересів, тобто є засобом практичної дії на виробництво, розподіл, обмін і споживання матеріальних благ з одного боку, а з іншого – найважливішою умовою розвитку всього комплексу ринкових відносин. Тому адміністративно-правове забезпечення безпеки підприємницької діяльності є одним із найвагоміших державних інститутів, функції якого полягають у розробленні та проведенні системних заходів для всебічної реалізації державних, суспільних інтересів, а також інтересів суб'єктів підприємницької діяльності та розв'язанні завдання щодо параметрів інтенсивного розвитку економіки.

По-четверте, потрібно визначити завдання державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

З погляду на державну політику у сфері забезпечення безпеки підприємництва її цілі та завдання закріплені у ст. 8 Закону «Про основи національної безпеки України». Завдання, зазначені у цьому нормативно-правовому акті, відображають

Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

основні державні функції щодо національної безпеки, створюючи ядро її політики як основу охорони інтересів держави і суспільства загалом та людини і громадянина зокрема. Будь-яка галузева мета поряд з інваріантом загального завдання має додатковий зміст, зумовлений специфікою та проблематикою відповідної галузі чи інституту [79, с. 176]. У даному разі це інститут адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Враховуючи вищенаведене, можемо визначити такі завдання державної політики щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності:

- мінімізація, прогнозування негативних тенденцій та загроз у сфері забезпечення органами державної влади безпеки підприємницької діяльності;
- гарантування кожному суб'єкту підприємницької діяльності особистої безпеки від неправомірних дій органів державної влади;
- забезпечення безпеки та реалізація необхідного захисту для охорони суб'єктів підприємницької діяльності;
- удосконалення системи державного управління щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності;
- покращення та напрацювання нових економічних моделей (концепцій) розвитку конкурентного ринку для забезпечення безпеки підприємницької діяльності;
- підтримка соціально-політичної стабільності для можливості безпечного функціонування підприємницької діяльності;
- інтеграція вітчизняного комплексу законодавства щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності до умов європейських стандартів;
- створення необхідних умов для ефективного функціонування недержавних охоронних структур у процесі забезпечення ними безпеки підприємницької діяльності;
- легітимація діяльності служб безпеки підприємств, впровадження інноваційного механізму їх взаємодії з органами державної влади.

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Проаналізувавши основні елементи державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, варто охарактеризувати один із сучасних напрямів державної політики, а саме державну регуляторну політику щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

В.А. Малига вважає, що державна регуляторна політика – лише один із напрямів державної політики, мета якої – побудувати ідеальні господарські та адміністративні відносини за рахунок жорсткого обмеження втручання державних органів у діяльність суб'єктів господарювання. Такий підхід базується на гармонійному поєднанні ліберального та соціалістичного підходів, тобто, з одного боку, розумне обмеження втручання держави в економічні процеси, з іншого – ефективне обмеження приватної ініціативи підприємців [85, с. 132].

З вищенаведеною позицією не повністю погоджуємося. На нашу думку, більш доречна точка зору М.І. Ануфрієва, який вважає, що регуляторна політика – самостійний прояв державної політики. Із цього приводу науковець зазначає, що держава організовує процес нормотворчої діяльності, ухвалюючи відповідні нормативно-правові акти, інструктивно-методичні матеріали та створюючи цілу систему органів контролю за здійсненням цієї діяльності. Ці функції, виконувані державою щодо нормотворчої діяльності, утворюють самостійний напрям державної політики – регуляторну політику. З моменту ухвалення Закону «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» цей напрям (функцію) можна вважати законодавчо виокремленим [86, с. 59].

Існують різні наукові концепції щодо трактування та розуміння поняття і змісту «регуляторна політика».

Більшість науковців визначають державну регуляторну політику як прояв державного управління. Так, Н.П. Христинченко вважає, що регуляторна діяльність у тій її частині, яку здійснюють регуляторні органи, є правотворчою (в частині підготовки та ухвалення правових актів) і правозастосовною (в частині відстеження результативності та перегляду цих актів) діяльністю, отже і державним управлінням у сфері господарювання [87, с. 22].

Інші вчені розглядають поняття «регуляторна політика» крізь призму регулювання економіки чи певної її сфери. Так, Т.М. Кравцова зауважує, що регуляторна політика – це складова загальної політики держави, головне завдання якої полягає у розробленні та здійсненні необхідних заходів щодо оптимізації державного регулювання економічних відносин у сфері господарської діяльності [88, с. 44.].

У деяких наукових працях регуляторна політика асоціюється з регулюванням підприємництва. Зокрема, Н.В. Осадча, В.І. Ляшенко зазначають, що регуляторна політика спрямована на встановлення балансу інтересів суб'єктів господарювання, визначаючи її скерованість на регулювання підприємницької діяльності [89, с. 71].

Не розглядатимемо полеміку щодо правильності визначення поняття державної регуляторної політики, адже всі наукові трактування мають як позитивні, так і негативні аспекти. До того ж, дефініція державної регуляторної політики чітко визначена відповідним законодавчим актом.

Держава, організовуючи процес створення нормативно-правових актів та нормотворчої діяльності, ухвалюючи концепції розвитку підприємницької діяльності та забезпечення її безпеки, створюючи цілу систему органів державної влади для регулювання підприємницької діяльності, утворює такий незалежний напрям державної політики, як регуляторна політика, яка є засобом досягнення захисту та забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні.

Нині існують проблеми, пов'язані із цією сферою, зокрема у законодавчих актах України, які регламентують державну регуляторну політику, немає визначення критеріїв оцінювання ефективності нормативно-правового регулювання органами публічної адміністрації забезпечення безпеки підприємницької діяльності. У постанові Кабінету Міністрів України від 11 березня 2004 р. № 308 «Про затвердження методик проведення аналізу впливу та відстеження результативності регуляторного акту» є лише посилання на необхідність

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

визначення показників ефективності нормативно-правового акта [90]. Здійснивши аналіз положень цієї постанови, доходимо висновку, що в них вказано лише показники ефективності окремо визначеного нормативно-правового акта, однак не зазначено ефективності критеріїв нормативно-правового забезпечення загалом, які, безперечно, варто трактувати значно ширше.

Спираючись на те, що критерії ефективності нормативно-правового регулювання органами державної влади у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності систематично не впорядковані у науковій літературі та в українському законодавстві, доцільно розглянути це питання з точки зору теорії державного управління, тому що в її межах виокремлюють критерії ефективності діяльності держави у сфері управління.

Г.В. Атаманчук виокремлює кілька блоків критеріїв соціальної ефективності державного управління. На думку вченого, найбільш узагальнювальний і визначальний клас становлять критерії загальної соціальної ефективності державного управління, до яких належать: а) рівень продуктивності праці; б) темпи й масштаби приросту національного багатства, що обчислюються за методикою ООН; в) рівень життя людей у розрахунку на душу населення; г) упорядкованість, безпека та надійність суспільних відносин, їх відтворення з наростаючим позитивним результатом [63, с. 351–354].

Найвагомішим із вищезазначених критеріїв є ступінь упорядкованості, безпеки і надійності суспільних відносин, їх відтворення з наростаючим позитивним результатом, адже рівновага суспільних відносин формує вимоги для ефективного функціонування життєдіяльності суспільства, у тому числі у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Упорядкованість суспільних відносин – пріоритетний напрям їх регулювання органами державної влади, яке стає недієздатним без визначення доцільних та обґрунтованих правових норм. Нормативно-правове забезпечення згідно з такою позицією є однією з найважливіших складових регуляторної діяльності держави у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

З огляду на викладене доречна думка К.О. Диковенка, який у науковому дослідженні висвітлює ефективність нормативно-правового забезпечення державного регулювання у сфері господарської діяльності за допомогою таких критеріїв: а) наявність не врегульованих нормами права господарських відносин, при цьому необхідно враховувати, як це впливає на реалізацію потреб держави й суспільства; б) кількість нормативно-правових актів та їхні функції (які господарські відносини регулюють, сфера дії, цілі регулювання, відсутність або наявність суперечностей між нормами права); в) якісний характер нормативно-правових актів; г) реалізація загальних принципів і положень, закладених у нормативно-правовому акті, на практиці [91, с. 101].

Варто зауважити про відповідність ознак нормативно-правового регулювання щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності вищезазначеним критеріям. З огляду на наявність норм права, в яких відносини не врегульовані у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, необхідно констатувати, що саме відносини у сфері підприємницької діяльності спочатку виникають та потребують урегулювання, а потім вже зумовлені та цілком відповідні їм норми права. Існування саме неврегульованих відносин у сфері підприємницької діяльності свідчить про фактичне відставання підприємницького порядку від юридично закріпленого. Таким чином, стан розвитку суспільства, підприємництва та окремих його інститутів формує розвиток права, однак його відповідність не завжди буде тотожною. З цього приводу дуже доречними є висновки О.В. Безуха. Науковець вважає, що закономірний зв'язок економіки та права не може бути більшим, ніж розвиток економіки і зумовлений ним культурний розвиток суспільства [84, с. 79].

В Україні такий стан справ у даній сфері, що цілком очевидно, не відповідає цьому принципу. Активність підприємницьких відносин та вільні ринки стимулюють створення нових форм господарювання, таких, як дистанційна торгівля,

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

поява новітніх способів збуту продукції, формування маркетингових комунікацій. Цілком зрозуміло, що правовідносини між органами державної влади та суб'єктами підприємницької діяльності, які є індикаторами та повинні стежити за процесами взаємодії в даних сферах, є специфічно новими, однак залишаються поза сферою врегулювання їх спеціальним українським законодавством. Очевидно, що не врегульовані аспекти підприємницької діяльності нормами законодавства є предметом корупційних схем та злочинних зловживань і правового нігілізму з боку органів державної влади й окремих громадян, що насамперед може відобразитись на стані безпеки суб'єктів підприємницької діяльності та становить приховану загрозу.

Детальніше розглянемо систему нормативно-правових актів, які визначають основні засади регуляторної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Насамперед багато аспектів щодо основ регуляторної політики визначено Конституцією України. Зокрема йдеться про ст. 42 Основного Закону, яка встановлює право на заняття підприємницькою діяльністю, не забороненою законом. Принцип рівноправного існування різних форм власності й господарювання, а саме їх економічна різноманітність, відображено у ст. 15 Конституції. Не варто недооцінювати ці норми для деякої визначеності істотних умов у підприємницькій діяльності України, однак за часів стрімких змін у глобальній економіці більшість українських учених дедалі частіше наголошують у працях на важливості конституційного забезпечення економічної моделі держави, послідовної регуляторної політики.

На думку В.К. Мамутова, норми, які стосуються економічної системи України, виявилися неповними і розпорошеними у різних законах [92, с. 188]. Без сумніву, слід погодитися з цією тезою, адже значна кількість нормативно-правових актів регулює лише певну сферу економіки, у тому числі й забезпечення безпеки підприємницької діяльності, що негативно відображається на визначенні ефективності масиву законодавства, яке регулює весь сектор економіки.

Дотримуючись думки В.К. Малиги, вважаємо, що Основний Закон не до кінця реалізує свій потенціал у створенні єдиного вектора розвитку економічної системи, її складової у вигляді підприємницької діяльності та забезпеченні її безпеки. Нормативно-правове регулювання підприємницької діяльності та забезпечення її безпеки передусім має розпочинатися з Конституції України.

У сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності Господарський кодекс України у блоці законодавчих актів, що регулюють підприємницьку діяльність, займає домінуюче становище. У Господарському кодексі зазначено головні складові механізми регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Варто наголосити, що механізми регуляторної діяльності щодо підприємницької діяльності зазначено не лише у Господарському кодексі України. Одним із найважливіших законодавчих актів у сфері регуляторної політики, де визначено принципи державної регуляторної політики, є Закон України від 11 вересня 2003 р. «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [34].

Основне призначення цього закону в тому, щоб встановити єдино правильний підхід до вдосконалення й аналізу регуляторних актів та для відстеження ефективності регуляторного впливу, в тому числі у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Проте розпорядчі норми цього закону деякою мірою не реалізовані. Незважаючи на завдання, принципи та цілі, зазначені у ньому, велика кількість регуляторних актів має низьку якість і є декларативними щодо регулювання господарських відносин (як визначено у законі, регуляторних актів). Положення закону від 11 вересня 2003 р. є тільки частиною значного законодавчого масиву, що створює умови та порядок забезпечення нормотворчої діяльності у сфері дослідження. Підготовка єдиної правової системи у сфері регуляторної політики, яка впливає на процес забезпечення безпеки підприємницької діяльності, пов'язана з виконанням умов Закону України «Про внесення змін до

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

деяких законів України щодо приведення їх у відповідність із Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», який був ухвалений Верховною Радою 1 липня 2010 р. і набрав чинності з дня його оприлюднення [93]. Цей законодавчий акт має обумовити поступове зменшення значної кількості відомчих регулювань органами державної влади і прийняття регуляторних актів, які нададуть змогу запобігти адміністративному тиску та вести підприємницьку діяльність без ризику припинення діяльності суб'єкта підприємництва з дня його державної реєстрації.

До переліку нормативно-правових актів, що стосуються сфери забезпечення безпеки підприємницької діяльності, слід віднести Закон України від 5 квітня 2007р. № 877-V «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», постанову Кабінету Міністрів України від 11 березня 2004 р. № 308 «Про затвердження методик проведення аналізу впливу та відстеження результативності регуляторного акту», постанову Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 371 «Про державну регуляторну службу України», постанову Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 459 «Про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України» та ін. Це не весь перелік нормативно-правових актів державної регуляторної політики, що стосуються забезпечення безпеки підприємницької діяльності, але вони разом із Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» є фундаментальними у формуванні її методологічної та теоретичної бази. Ці нормативно-правові акти є предметом дискусій, адже часто їх положення суперечать одне одному, відрізняються за змістом та сферою дії, що впливає на розвиток системи регуляторної політики. На думку Р.Р. Кузьміна, усфері економіки ще залишається багато регуляторних актів, які не відповідають певним вимогам [94, с. 82].

Досліджуючи правову базу у сфері підприємницької діяльності, варто наголосити на недостатній ефективності та низькому рівні регуляторних нормативно-правових актів, які впливають на забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні. Це виявляється головним чином у тому, що масив

нормативно-правових актів у цій сфері й на сьогодні залишається певною мірою неузгодженим і хаотичним. Ефективне здійснення нормативно-правового регулювання у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності потребує виконання багатьох умов, але першочергового значення набуває побудова механізму обміну інформацією між суб'єктами підприємництва та органами державної влади щодо необхідності правового врегулювання нових ринкових відносин та захисту їх діяльності. У зв'язку з цим адекватною вимогам сьогодення є пропозиція щодо розроблення зазначеного механізму обміну інформацією у «Концепції забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні» [95, с. 41].

Позитивно оцінюючи дослідження науковців щодо сфери державної політики у різних напрямках, у тому числі забезпеченні безпеки підприємницької діяльності, варто наголосити на тому, що означену проблему розглядали лише з деяких аспектів, не розкриваючи суті дослідження. Комплексне вивчення цього питання сприятиме розв'язанню проблеми щодо пошуку шляхів оптимізації державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності та її обґрунтування в сучасних умовах. Вивчення її нинішнього стану та розвитку надасть змогу проаналізувати проблеми ефективності нормативно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності, вирішити завдання щодо регулювання органами публічної адміністрації сфери забезпечення безпеки підприємницької діяльності шляхом створення і надання всіх необхідних умов (стандартів) для стабілізації розвитку підприємництва в Україні.

Підтримка становлення та розвитку підприємницької діяльності та забезпечення її безпеки органами державної влади має бути одним із пріоритетів державної політики в сучасних умовах реалізації започаткованої адміністративної реформи. Роль підприємницької діяльності у забезпеченні конкурентного середовища, гнучкості національної економіки, зайнятості та доходів населення може бути визнана на всіх рівнях та матиме виявлення у здійсненні спеціальних заходів державної політики України [96, с. 55].

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Також варто зазначити про необхідність законодавчого закріплення мети, функцій, завдань, принципів державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Лише за цієї умови відповідні доктринальні положення перетворяться на керівне спонукання до дій, а діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування у цій сфері буде узгодженою, цілеспрямованою й системною. Саме це дасть змогу наповнити державну політику у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності сенсом і визначеністю.

Проаналізувавши різні точки зору науковців та керуючись власним розумінням даної проблематики щодо поняття державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, вважаємо доречним запропонувати визначення державної політики у цій сфері. Під державною політикою у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності слід розуміти нормативно-правові, фінансово-економічні, організаційно-управлінські засоби, інструменти, форми та методи впливу, необхідні для досягнення її цілей і мети, що формуються та реалізуються відповідними органами державної влади та їх посадовими особами для нейтралізації та протидії негативним дестабілізаційним факторам.

Висновки до розділу 1

На підставі вищевикладеного у 1 розділі досліджено сутність забезпечення безпеки підприємницької діяльності як об'єкта адміністративно-правового регулювання. За результатами дослідження дефініції «забезпечення безпеки підприємницької діяльності» на сьогодні не проаналізовано її з правової точки зору, а забезпечення безпеки підприємницької діяльності здебільшого розглядають як складову економічної безпеки підприємства. Науковці та практики належно не визначили місце та роль забезпечення безпеки підприємницької діяльності у системі національних економічних інтересів, що впливає на неспроможність забезпечення її повною мірою.

Виокремлено групи відносин у сфері регулювання безпеки підприємницької діяльності, що підпадають під категорію «адміністративно-правове забезпечення» і регулюються нормами адміністративного права та органами публічної адміністрації. Визначено правовий механізм забезпечення безпеки підприємницької діяльності органами державної влади. Запропоновано розглядати забезпечення безпеки підприємницької діяльності як самостійну складову економічної безпеки держави та складову національної безпеки України.

За результатами проведеного аналізу доводиться позиція, що без узагальнення принципів забезпечення безпеки підприємницької діяльності неможливо повною мірою розкрити суть досліджуваної проблематики. Зважаючи на важливість визначення принципів у науці адміністративного права, встановлено і запропоновано класифікацію принципів адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Зокрема проведено поділ на загальноправові, спеціальні, конкретно визначені принципи забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Обґрунтовується необхідність законодавчого закріплення мети, функцій, завдань, принципів державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Зроблено пропозицію щодо розроблення механізму обміну інформацією між органами державної влади та суб'єктами підприємницької діяльності в «Концепції забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні».

Встановлено, що оптимальне забезпечення безпеки підприємницької діяльності України може бути досягнуто завдяки створенню ефективної системи органів державної влади та недержавного сектору щодо їх взаємодії та координації для захисту суб'єктів підприємництва з урахуванням їхніх інтересів.

Розділ 2

ОГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Система суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності

Становлення української незалежності супроводжується виникненням дискусійних питань щодо ефективної моделі державного управління, у цьому не останню роль відіграє нестабільна економічно-фінансова ситуація. У зв'язку з цим визначення концептуальних засад управління, вдосконалення системи суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, встановлення їх юридично закріпленого статусу на всіх рівнях, дослідження механізму розподілу функцій та повноважень є запорукою стабільності функціонування правової економічно розвиненої держави.

Юридична наука перебуває в пошуку новітніх форм існування, що дає змогу вдосконалювати її відповідно до глобальних тенденції розвитку суспільного устрою. Не оминув процес інноваційних змін і галузь адміністративного права, зокрема в сучасному трактуванні юридичних визначень. За нинішньою парадигмою науки адміністративного права, суб'єктами адміністративно-правових відносин є органи держави, насамперед Верховна Рада, Президент України, органи виконавчої влади, органи громадських організацій, діяльність яких регулюється правом, адміністрація підприємств, установ, організацій, а також органи місцевого самоврядування. Суб'єктами цих відносин треба визнати і структурні підрозділи підприємств, установ, організацій. Суб'єктами адміністративно-правових відносин є також різноманітні господарські структури. Зокрема на них, як і на всі інші організації, нормами адміністративного права покладено обов'язок додержуватися пожежних, санітарних та інших загальнообов'язкових норм і правил.

Розділ 2. ОГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Для науки адміністративного права характерна велика кількість суб'єктів з різними повноваженнями, структурою і правовими характеристиками. Цим зумовлене й існування різних способів формування їх класифікацій. Так, суб'єктів адміністративно-правових відносин можна розділити на: органи публічної адміністрації та їх представників, інших суб'єктів владних повноважень, недержавні організації та їх представників, колективні та індивідуальні суб'єкти, фізичні та юридичні особи.

Вживання терміна «публічна адміністрація» є однією з принципових новацій адміністративного права. Досі в юридичній науці, законодавстві, науці управління розглядали як два не пов'язані поняття «державне управління» та «місцеве самоврядування». Але теорія і практика розвинених країн та й досвід України переконливо свідчать, що систему публічної влади, яка здійснює адміністративно-управлінські функції, необхідно розглядати цілісно.

Для означення відповідної системи органів публічної влади у багатьох країнах використовують термін «публічна адміністрація». І хоча цей термін може означати і діяльність відповідних органів, його визначають як сукупність органів та інших інституцій, підпорядкованих політичній владі, які забезпечують виконання закону та здійснюють інші публічно-управлінські функції [97, с. 52, 53].

Упорядкування та систематизація органів публічної адміністрації у досліджуваній сфері адміністративного права сприятиме, по-перше, формуванню ідейних засад про суб'єктів адміністративно-правових відносин як про цілісну систему державного механізму, її стан, взаємозв'язок системи із зовнішнім середовищем як один зі способів існування системи, основні закономірності розвитку і функціонування системи, структуризацію суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності. По-друге, визначення системи адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності передбачає застосування функціонального та структурного аналізу, за

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

допомогою якого можна глибше та конкретніше досягнути проблеми щодо внутрішніх зв'язків функціонального та структурного аспектів органів публічної адміністрації.

Проведене в розділі 1 дослідження юридичної природи та змісту забезпечення безпеки підприємницької діяльності як однієї з основних функцій Української держави буде неповним, якщо не визначити взаємозв'язок цієї сфери із процесом впливу на неї органів публічної адміністрації. Такий прийом в юридичній літературі називається структурно-функціональним підходом, який означає встановлення ролі і місця органів публічної адміністрації та їх системних утворень у поєднанні з виконуваними ними державними функціями [98, с.13].

Відповідно до такого підходу, на підставі понять і критеріїв, що розкривають юридичну природу безпеки, логічно визначити зв'язок забезпечення безпеки підприємницької діяльності з органами публічної адміністрації у межах чинного законодавства за допомогою такої спеціальної юридичної категорії, як система забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні.

Запропоноване поняття «система забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні» не слід ототожнювати з поняттям «система безпеки України», основні засади якого зазначені у Законі України «Про основи національної безпеки України» [13]. Очевидно, що поняття «система безпеки України» ширше, ніж поняття «система забезпечення безпеки підприємницької діяльності». Дана категорія охоплює весь арсенал правових засобів, що протидіють загрозам безпеки, у тому числі і законодавство у галузі забезпечення безпеки підприємництва. Система забезпечення безпеки підприємницької діяльності може бути визначена як сукупність взаємопов'язаних і взаємодоповнюваних органів державної влади, місцевого самоврядування та недержавного сектору безпеки, яких держава наділяє повноваженнями щодо встановлення та забезпечення виконання, використання, дотримання і застосування загальнообов'язкових умов і вимог безпеки. Цю систему сформовано на підставі норм законодавства у сфері безпеки з

Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

метою охорони й захисту конституційних та інших законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності від негативних факторів навколишнього середовища, в якому виникають різноманітні ризики та загрози. За результатами аналізу сформульованого поняття системи забезпечення безпеки підприємницької діяльності можна визначити групу основних завдань зазначеної системи та її структуру.

Основними завданнями системи забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні є:

- 1) охорона і захист конституційних та інших законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності від негативних факторів навколишнього середовища;
- 2) охорона і захист конституційних та інших законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності від правопорушень, що сприяють виникненню та розвитку небезпечних загроз;
- 3) охорона і захист конституційних та інших законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності від юридичних казусів, що сприяють виникненню та розвитку небезпечних загроз.

З огляду на вищенаведене систему забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні утворюють державні органи, їх системні утворення, органи місцевого самоврядування та недержавний сектор безпеки, що реалізує надані державою повноваження щодо встановлення та забезпечення виконання загальнообов'язкових умов і вимог безпеки з метою охорони і захисту конституційних та інших законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності.

Повноваження щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності, по суті, являють собою встановлене законом право (і одночасно обов'язок) державного органу, органу місцевого самоврядування, їх системних утворень і посадових осіб видавати в односторонньому порядку правові акти щодо встановлення та забезпечення виконання загальнообов'язкових умов і вимог щодо безпеки підприємницької діяльності, а недержавний сектор безпеки, по суті, реалізує комплекс цих умов і вимог щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У рамках проведеного дослідження недержавний сектор безпеки як сторона, що реалізує загальнообов'язкові умови та вимоги безпеки, розглядатиметься як суб'єкт, що має допомагати органам державної влади і місцевого самоврядування у реалізації державної політики щодо сприяння забезпеченню безпеки підприємницької діяльності.

Аналізуючи наукову літературу та законодавство, вважаємо за необхідне провести класифікаційний поділ суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Для науки адміністративного права цей підхід не новий, адже аналогічні поділи у сферах свого дослідження застосовували науковці, серед яких В.А. Ліпкан [100], А.І. Стахов [101] та О.В. Сердюченко [102].

Залежно від характеру втручання в адміністративно-господарську, організаційно-розпорядчу та іншу діяльність фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб систему суб'єктів адміністративно-правових відносин можна розділити на дві групи: 1) суб'єкти, що створюють умови та вимоги для процесу забезпечення безпеки підприємницької діяльності, 2) суб'єкти, що реалізують встановлені умови та вимоги у процесі забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

До першої групи належать органи державної влади та органи місцевого самоврядування, до другої – недержавний сектор безпеки. Органи державної влади доцільно розподілити на органи загального (опосередкованого) забезпечення безпеки підприємницької діяльності та органи безпосереднього забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Відповідно вони становлять першу та другу ланки забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Третю ланку формують органи місцевого самоврядування.

До системи органів загального забезпечення безпеки підприємницької діяльності, що опосередковано, за допомогою загальних державно-владних функцій забезпечують безпеку підприємницької діяльності, слід віднести: Президента України як главу держави і гаранта національної безпеки, Верховну Раду як єдиний законодавчий орган, що має право ухвалювати

Розділ 2. ОГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

відповідні закони у сфері безпеки підприємницької діяльності, Кабінет Міністрів як вищий орган у системі органів виконавчої влади, що відповідальний за реалізацію державної політики у сфері безпеки підприємницької діяльності, Раду національної безпеки і оборони як конституційний орган із забезпечення національної безпеки і оборони, Службу безпеки як державний правоохоронний орган спеціального призначення, який забезпечує державну безпеку України, Міністерство внутрішніх справ як головний орган у системі центральних органів виконавчої влади у формуванні та реалізації державної політики у сфері захисту прав і свобод людини та громадянина, власності, інтересів суспільства і держави від злочинних посягань, Генеральну прокуратуру як державний орган нагляду за додержанням і правильним застосуванням законів Кабінетом Міністрів України, міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади, органами державного і господарського управління. Перші три органи державної влади, їхні повноваження та завдання буде детально розглянуто нижче.

До безпосередньої системи органів державної влади, які забезпечують безпеку підприємницької діяльності, отже, реалізують державну політику у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, слід віднести такі центральні органи виконавчої влади: Міністерство економічного розвитку і торгівлі, Міністерство юстиції, Державну фіскальну службу, Державну регуляторну службу, Антимонопольний комітет України, поліцію охорони.

Окрему ланку системи суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності становлять органи місцевого самоврядування, повноваження і завдання яких буде проаналізовано нижче.

До недержавного сектору безпеки, тобто суб'єктів, які реалізують процес забезпечення безпеки підприємницької діяльності відповідно до нормативно-правових актів, що ухвалюють органи державної влади, належать приватні правоохоронні підприємства та служби безпеки підприємств.

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Аналіз системи суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності слід розпочати з дослідження системи органів державної влади, що ставить перед нами необхідність використання системного підходу в аналізі даної теми, а саме в дослідженні функціонального, структурного аспектів зазначеної системи органів, тому що будь-яку соціальну систему, в тому числі й суб'єктів адміністративного права, неможливо уявити без взаємозв'язків її елементів. Якщо ж таких взаємозв'язків немає, тоді неможливо говорити про систему [103, с. 439–449].

Аналізуючи інституціональний механізм розроблення державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності відповідно до структурного та функціонального системного підходу, варто зауважити, що «функції органів державної влади є засобом реалізації завдань» [104, с. 939]. Компетенція ж органу похідна від його функцій і більш рухома за обсягом, а функції, відповідно, знаходять вияв через сукупність усіх елементів компетенції [105, с. 159].

М.М. Добкін зазначає, що функція втілюється в конкретний вид або напрям діяльності державного органу, спрямованого на досягнення чітко визначеного кінцевого результату [106, с. 57].

Будь-який орган державної влади утворюється і функціонує для забезпечення реалізації деякої функції держави. У даному разі такою функцією буде забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні.

Сучасні тенденції розвитку держави зумовлюють відсутність збалансованої організаційно-структурної системи суб'єктів адміністративно-правових відносин, на яку можна перекласти весь комплекс завдань щодо забезпечення безпеки підприємництва. Зауважимо, що така неоднозначна ситуація є результатом відсутності корелятивного взаємозв'язку щодо чіткого системного підходу до розуміння державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємництва як комплексного явища, здатного врегулювати дану сферу. Такі обставини свідчать про невикористання зазначеного підходу як практиками, так і науковцями.

Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Так виникає наукова необхідність розроблення концептуальної моделі забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Для побудови вищезазначеної концептуальної моделі і було здійснено розподіл органів державної влади на дві ланки, що зумовлено необхідністю здійснення кожною з них таких функцій у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, як:

- 1) формування державної політики;
- 2) реалізація державної політики;
- 3) контроль за додержанням державної політики.

За результатами детального аналізу структурних елементів та ознак інституціонального механізму забезпечення безпеки підприємницької діяльності вважаємо, що їх розподіл відповідно до функціонального критерію на органи загального (перша ланка) та безпосереднього (друга ланка) забезпечення безпеки підприємницької діяльності доцільний. У науковій літературі зазначається, що розподіл органів державної влади за функціональним критерієм або виконанням тих чи інших функцій відповідним органом – це провідний напрям їх діяльності, у яких виражається цільове навантаження та з якими прямо пов'язані обсяг і зміст публічно-владних повноважень, що надаються цим суб'єктам [107, с. 207]. У нашому випадку даний функціональний критерій органів державної влади спрямований саме на формування, реалізацію та контроль за здійсненням державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Запропонований розподіл органів державної влади умовний, тому що він зберігає можливість закріплення за певними органами повноважень як щодо функцій формування, так і реалізації (здійснення), контролю (координації) за виконанням державної політики у зазначеній сфері одночасно. Дослідження функціонального наповнення органів державної влади через сформовану модель розподілу надасть змогу більш досконало проаналізувати взаємозв'язки між структурними елементами та дослідити дублювання виконуваних ними функцій, у тому числі виявити можливі прогалини у діяльності відповідних органів державної влади щодо виконання покладених на них завдань.

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Зважаючи на сформульовані твердження, проаналізуємо нинішню сукупність органів державної влади, які наділені функціями щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Варто розпочати з органів державної влади, які фактично формують та контролюють державну політику в цій сфері, визначають функції та завдання другої ланки органів державної влади щодо реалізації ними державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Пропонуємо розглядати функцію здійснення державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності як діяльність органів державної влади, наділених необхідними повноваженнями, функціями, завданнями, що встановлюються через формування стратегічних цілей, принципів та основних напрямів діяльності відповідних органів, а також вироблення та затвердження доктрин, концепцій, програм та стратегій загальнодержавного значення у даній сфері.

Засади розподілу повноважень (у так званій першій ланці системи забезпечення безпеки підприємницької діяльності) між Верховною Радою, Президентом та Кабінетом Міністрів щодо здійснення ними основних функцій забезпечення відповідної державної політики визначені Конституцією України [12]. Досліджуючи необхідні для розуміння даної проблематики положення Конституції, неможливо зрозуміти, який із зазначених органів державної влади відіграє ключову роль у формуванні та контролі вказаної державної політики. На наше глибоке переконання, це результат відсутності наукового розмежування щодо основної ролі одного із зазначених інститутів у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності і, як наслідок, не закріпленості його у нормативно-правових актах.

Забезпечення безпеки підприємницької діяльності – структурний елемент реалізації загальнодержавної політики у цій сфері, яка має здійснюватись відповідно до «засад внутрішньої та зовнішньої політики», що, згідно з п. 5 ст. 85 Основного Закону, формує Верховна Рада України. У п. 8 ч. 1 ст. 92 Конституції зауважено, що виключно законами України визначаються правові засади і гарантії підприємництва;

Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

правила конкуренції та норми антимонопольного регулювання, що є гарантією стабільності забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Враховуючи вищезазначене, можна дійти висновку, що Верховна Рада України відігріє особливу роль у забезпеченні безпеки підприємницької діяльності та формуванні її політики, адже в Конституції не передбачено жодного іншого інституту влади, який мав би право формувати (визначати, розробляти) державну політику у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності. До того ж, Верховна Рада забезпечує виконання функції нормативного регулювання безпеки підприємницької діяльності в Україні.

Завдання, які покладено на Верховну Раду у сфері вироблення державної політики щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності, реалізуються згідно з Конституцією та нормативно-правовими актами, Регламентом Верховної Ради України шляхом ухвалення відповідних законів. Також варто врахувати ратифікацію та затвердження міжнародно-правових актів, які після підписання їх Україною, відповідно до ст. 9 Основного Закону, стають частиною законодавства України [12]. Так, Закон України «Про ратифікацію Договору про зону вільної торгівлі» [108], безперечно, є ключовим щодо формування системи забезпечення безпеки підприємницької діяльності з позиції виходу суб'єктів підприємницької діяльності у міжнародний торговельний та економічний простір.

Загальновідомо, що Верховна Рада реалізує законотворчий процес за допомогою комітетів Верховної Ради України, де здійснюється опрацювання законопроектів. Формування законодавчої ініціативи та розроблення законопроектів, що регулюють захист підприємницької діяльності та гарантують права і законні інтереси суб'єктів підприємницької діяльності, а також їх супроводження на всіх етапах законодавчого процесу належить до компетенції та завдань Комітету Верховної Ради з питань підприємництва, регуляторної та антимонопольної політики та частково – Комітету Верховної Ради з питань

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

економічної політики. Діяльність цих комітетів регулюється законами «Про Регламент Верховної Ради України» [109], «Про комітети Верховної Ради України» [110], «Про статус народного депутата України» [111], а також постановою Верховної Ради України «Про комітети Верховної Ради України сьомого скликання» [112]. Членів Комітету Верховної Ради з питань підприємництва, регуляторної та антимонопольної політики, а також Комітету Верховної Ради з питань економічної політики обирають з народних депутатів на термін повноважень Верховної Ради.

Згідно з постановою Верховної Ради «Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України восьмого скликання», на Комітет Верховної Ради з питань економічної політики та на Комітет Верховної Ради з промислової політики та підприємництва покладено завдання, до яких належать: формування економічної, антимонопольної та регуляторної політики, господарського законодавства, забезпечення розвитку економічної конкуренції, регулювання діяльності суб'єктів господарювання різних форм власності, розвитку підприємницької діяльності та гарантування прав і законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності, розвитку малого і середнього підприємництва.

Реформи в економічній, фінансовій та правовій сфері в Україні змушують усвідомити необхідність створення чіткої системи регулювання безпеки підприємницької діяльності, а тому доцільно створити Комітет Верховної Ради з питань захисту, охорони та безпеки підприємницької діяльності. Актуальною залишається пропозиція щодо розроблення та ухвалення «Положення про Комітет Верховної Ради України з питань промислової політики та підприємництва», тому що на сьогодні нестача такого положення формує загрозу безпеці підприємницької діяльності.

Розроблення та впровадження такого документа зумовлено необхідністю чітко розподілити та деталізувати питання, які є основою предметного відання комітету. Розробляючи це положення, пропонуємо зазначити, що до предмета його

Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

відання необхідно передбачити підготовку нормативно-правових актів з питань забезпечення безпеки підприємницької діяльності, а також формування державної політики у цій сфері.

У разі створення Комітету Верховної Ради з питань захисту, охорони та безпеки підприємницької діяльності або у складі нинішнього Комітету Верховної Ради з питань економічної політики та Комітету з питань промислової політики та підприємництва для більш ефективної (гнучкої) роботи у їх положеннях необхідно зазначити про створення підкомітетів з таких питань: захисту економічної конкуренції та протидії монопольним утворенням, захисту від недобросовісної конкуренції, нормативного забезпечення безпеки підприємницької діяльності, дерегулювання та захисту прав малих і середніх суб'єктів підприємницької діяльності, регуляторної політики, охорони прав і законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності. Згідно з таким структурним розподілом, робота комітету буде більш ефективною і відповідатиме об'єктивним реаліям сучасної економічної та ринкової ситуації.

Вважаємо, що Верховна Рада України має інші повноваження щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності, що закріплені Конституцією у п. 12, ст. 85 та полягають у призначенні за поданням Президента Прем'єр-міністра України, а також вирішення питання про відставку Прем'єр-міністра, членів Кабінету Міністрів України [12].

Ухвалюючи подання Президента України, внесене за пропозицією коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді щодо призначення на посаду Прем'єр-міністра та розглядаючи і приймаючи рішення щодо схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів України, Верховна Рада фактично опосередковано впливає на здійснення державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності через кадрові призначення. Це обумовлено у ст. 114 Конституції та ст. 9 Закону «Про Кабінет Міністрів України», де зазначено, що «при формуванні нового складу Кабінету Міністрів України новопризначений Прем'єр-міністр України вносить

до Верховної Ради України подання про призначення членів Кабінету Міністрів України відповідно до вимог Конституції України» [113]. Також Верховна Рада здійснює контроль за діяльністю Кабінету Міністрів відповідно до Конституції та законів України [12]. Отже, Прем'єр-міністр відповідальний не тільки перед Президентом, а й перед Верховною Радою за дії всього Кабінету Міністрів і за кожного його члена зокрема, а також тих керівників міністерств і відомств, які безпосередньо визначають напрями та основні засади державної політики щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

На підтвердження викладеної вище думки варто звернутись до аналізу Закону «Про Кабінет Міністрів України» та указу Президента України «Про систему центральних органів виконавчої влади» [114]. У цьому указі зазначено, зокрема у ч. 4 п. 1, що «посади Прем'єр-міністра України, першого віце-прем'єр-міністра, віце-прем'єр-міністрів, міністрів за характером повноважень, порядком призначення на посади та звільнення з посад належать до політичних і не належать до категорій посад державних службовців, визначених Законом України «Про державну службу». Це положення продубльовано у Законі «Про Кабінет Міністрів України», де у ч. 1 ст. 6 зазначено, що «міністри є членами Кабінету Міністрів, а відповідно до ч. 3 – посади членів Кабінету Міністрів України належать до політичних посад, на які не поширюється законодавство про державну службу та трудове законодавство» [113].

Верховна Рада України, призначаючи за поданням Президента Прем'єр-міністра та приймаючи рішення щодо схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів України, опосередковано визначає напрями державної політики тих міністерств і відомств та їх безпосередніх керівників, які формують її саме у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Зокрема, положеннями закону та указу чітко встановлено, що «міністр як член Кабінету Міністрів України особисто відповідає за розроблення і реалізацію відповідного напрямку державної політики, спрямовує і координує здійснення центральними органами виконавчої влади заходів із питань,

Розділ 2. ОГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

віднесених до його відання. Не допускається прийняття актів Кабінету Міністрів України та утворених ними органів, внесення проектів законів та актів Президента України з таких питань без погодження з відповідним міністром. Міністр на виконання вимог законодавства у межах наданих повноважень визначає політичні пріоритети і стратегічні напрями роботи міністерства та шляхи досягнення поставлених цілей» [114].

Президент України у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності наділений широкими конституційними повноваженнями. Згідно з Основним Законом, Президент України забезпечує безпеку підприємницької діяльності шляхом підписання законів у цій сфері (п. 29 ст. 106 Конституції України), а у разі непогодження з ними та можливого їх доповнення та коригування ВРУ має право вето щодо ухвалених ВРУ законів із наступним поверненням їх на повторний розгляд (п. 30 ст. 106 Конституції України), звертається з посланнями до народу та із щорічними і позачерговими посланнями до Верховної Ради про внутрішнє і зовнішнє становище України, у звіті якого аналізується також стан підприємницької діяльності в Україні (п. 2 ст. 106 Конституції), забезпечує національну безпеку держави України (п. 1 ст. 106 Конституції). Важливими у формуванні державної політики щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності у сфері виконавчої влади є такі повноваження, як «внесення за пропозицією коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України подання про призначення Верховною Радою України Прем'єр-міністра України» (п. 9 ст. 106 Конституції), «внесення до Верховної Ради України подання про призначення Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України» (п. 10 ст. 106 Конституції), «зупинення дії актів Кабінету Міністрів України з мотивів невідповідності Конституції України з одночасним зверненням до Конституційного Суду України щодо їх конституційності (п. 15 ст. 106 Конституції).

Проаналізувавши вищезазначені повноваження Президента України у даній сфері, доцільно, на нашу думку, розподілити їх на дві групи: перша спрямована на безпосередню участь

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Президента України у формуванні відповідної політики, друга – на опосередковану участь у формуванні державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Прикладом опосередкованої групи повноважень є послання Президента України до Верховної Ради «Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2015 році». У цьому документі зазначено про якісні передумови дерегуляції підприємницької діяльності, також ідеться про необхідність забезпечення пріоритетів державної політики, спрямованих на поліпшення бізнес-середовища в Україні, у подальшому реформування регуляторної сфери відбуватиметься у напрямі забезпечення ефективного правозастосування нормативно-правових актів у цій сфері зі зменшенням кількості та тривалості адміністративних процедур, що стане основою і стимулом для підприємницької діяльності у країні та підвищення конкурентоспроможності підприємництва на зовнішньому і внутрішньому ринках, інтенсифікації інвестиційно-інноваційної діяльності та створення нових робочих місць [115].

Однак наведені вище завдання, які стоять перед державою у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, не досягнуть максимальної ефективності без ухвалення закону України «Про правові засади забезпечення безпеки підприємницької діяльності». Такий законодавчий акт надасть змогу правовими шляхами врегулювати проблемні питання у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, прискорить її розвиток, а також стимулюватиме процес розвитку забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Прикладом участі Президента України у здійсненні державної політики у даній сфері стало щорічне послання Президента України до Верховної Ради «Модернізація України – наш стратегічний вибір». У посланні зазначено, що «основним завданням держави є її модернізація, формування оновленої ефективної влади, здатної до впровадження системних і послідовних рішень, завершення адміністративної реформи, подальшого вдосконалення виборчої системи, створення необхідної правової бази та дієвого механізму

боротьби з корупцією», що надасть змогу створити ефективні методи адміністративно-правового регулювання безпеки підприємницької діяльності [116].

Вищезазначені повноваження глави держави у формі послань до Верховної Ради мають опосередкований характер, адже вони фактично є одним із способів інформаційного впливу щодо ситуації в країні та засновані на інформаційно-ідеологічних засадах, тому не можуть бути втілені у повсякденне життя у зв'язку з відсутністю задіяння державного примусу щодо їх застосування. Їх роль, імовірно, психологічна, тобто полягає у їх здатності впливати на переконання та свідомість громадян, з максимальним розумінням ставитись до завдань загальнонаціонального масштабу.

Є.В. Колесников слушно зазначає, що послання не є нормативним актом, обов'язковим для громадян і посадових осіб, оскільки не містить правових норм, але, безперечно, є офіційним документом і характеризується важливим соціально-політичним значенням. Послання інформує депутатів, державних та інших службовців, громадськість про завдання, що стоять перед інститутами влади, і шляхи їх вирішення [117, с. 117].

В.І. Цоклан має іншу точку зору щодо цієї проблематики, вважаючи, що послання до народу, щорічні та позачергові послання до Верховної Ради про внутрішнє і зовнішнє становище України – специфічний акт Президента, який слід віднести до перспективних джерел конституційного права [118, с. 117].

Більшість вітчизняних науковців дотримується позиції про інформативно-декларативний характер послань, у тому числі і питань, які стосуються забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Тому стверджувати, що послання є пріоритетним важелем Президента України у формуванні державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, буде недоцільно.

Безпосереднім важелем впливу щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності глави держави є внесення за пропозицією коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

подання про призначення Верховною Радою Прем'єр-міністра (п. 9 ст.106 Конституції України та ст. 8 Закону України «Про Кабінет Міністрів України»), внесення до Верховної Ради подання про призначення Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України (п. 10 ст. 106 Конституції України та ст. 9 ЗУ «Про Кабінет Міністрів України»), зупинення чинності актів Кабінету Міністрів України з мотивів невідповідності Конституції з одночасним зверненням до Конституційного Суду щодо їх конституційності (п. 15 ст. 106 Конституції України). Роблячи внесення про призначення за пропозицією коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді Прем'єр-міністра України, Президент посідає важливе місце у питаннях забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Найважливішою функцією глави держави у забезпеченні безпеки підприємницької діяльності є його активна участь у формуванні нормативно-правової бази. Президент наділений правом законодавчої ініціативи. Законопроекти, визначені Президентом як невідкладні, Верховна Рада повинна розглядати позачергово (ст. 93 Конституції України). Ще однією формою впливу щодо здійснення державної політики у цій сфері є видання указів. Однак цим участь глави держави у формуванні нормативно-правової бази не вичерпується. Також функцією Президента є промульгація законів України. Відповідно до Конституції, ухвалені Верховною Радою закони підписує Голова Верховної Ради та направляє на підписання Президентові. Президент упродовж п'ятнадцяти днів після отримання закону підписує його, беручи до виконання, та офіційно оприлюднює або повертає з умотивованими і сформульованими пропозиціями до Верховної Ради для повторного розгляду (ст. 94 Конституції України).

Право законодавчої ініціативи та видання указів становить основну сферу діяльності Президента у забезпеченні безпеки підприємницької діяльності. На інститут Президента України покладений обов'язок гарантії забезпечення та врегулювання підприємницької діяльності, збереження її від негативних факторів та загроз.

Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Можемо констатувати, що реалії сьогодення, а саме відсутність спеціальних законодавчих актів про регулювання діяльності щодо забезпечення безпеки підприємництва, відсутність установленої законом відповідальності за порушення режимів безпеки підприємницької діяльності, розпорошеність правових норм із регулювання діяльності щодо забезпечення безпеки підприємництва у нормативних актах багатьох державних органів та установ зумовлюють необхідність розроблення та прийняття спеціального законодавчого акта про регулювання діяльності із забезпечення безпеки підприємництва [119, с. 43].

У зв'язку із вищезазначеним доречним буде ініціювання Президентом України створення та ухвалення такого нормативно-правового акта, як закон «Про правові засади забезпечення безпеки підприємницької діяльності» та ініціювання утворення у Державній регуляторній службі підрозділу з питань захисту та безпеки підприємства. На новостворений структурний підрозділ мають бути покладені повноваження та функції щодо реальних заходів впливу на процес забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Також варто доручити Кабінету Міністрів України реорганізувати та об'єднати консультативно-дорадчі органи, такі, як Рада підприємців при Кабінеті Міністрів України [120] та Координаційна рада з питань підвищення конкурентоспроможності національної економіки [121] в один орган, що надасть змогу спільними зусиллями захистити інтереси національної економіки й інтереси суб'єктів підприємництва, убезпечивши їх від дестабілізаційних глобальних потрясінь.

Діяльність глави держави у системі забезпечення безпеки підприємницької діяльності об'єктивно поєднана зі здійсненням повноважень у законодавчій та виконавчій гілках влади, а їх суть впливає з теорії розмежування гілок влади. Повноваження Президента щодо функціонування державної політики у даній сфері зазвичай є елементами відносин у системі стримання та противаги між розмежуванням гілок влади (більшою мірою законодавчої та виконавчої).

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Підтвердження цього – президентські повноваження зупиняти чинність актів Кабінету Міністрів України з мотивів невідповідності Конституції з одночасним зверненням до Конституційного Суду щодо їх конституційності та скасовувати акти Ради міністрів Автономної Республіки Крим (п. 15, п. 16 ст. 106 Конституції України). Таким чином Президент України може не погоджуватися з політикою Кабінету Міністрів та виражати своє ставлення до суспільної необхідності, доцільності та вимог сьогодення щодо ухвалення тих чи інших актів, їх відповідності нормам Конституції, законам та підзаконним актам Президента. Глава держави надає політичну оцінку та робить висновок щодо придатності актів Кабінету Міністрів сучасним реаліям, у тому числі й у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Здійснення державної політики щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності також належить Кабінету Міністрів, який, відповідно до Конституції України, є вищим центральним органом виконавчої влади [12, 113]. У ст. 116 Конституції України йдеться про розроблення і здійснення Кабінетом Міністрів загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку України [12], у тому числі й програм щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності, розроблення проекту закону про Державний бюджет України і забезпечення виконання затвердженого Верховною Радою Державного бюджету, подання Верховній Раді звіту про його виконання [12], здійснення заходів щодо забезпечення обороноздатності й національної безпеки, громадського порядку, боротьби зі злочинністю [12].

Розробляючи відповідні програми та бюджет на поточний календарний рік, Кабінет Міністрів України безпосередньо бере участь у здійсненні державної політики щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Розроблена ним політика має бути закріплена у програмі діяльності Кабінету Міністрів України. Зокрема у постанові Верховної Ради «Про Програму діяльності Кабінету Міністрів України» зазначається, що завданнями Кабінету Міністрів є зниження податкового

Розділ 2. ОГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

навантаження на малий та середній бізнес, зокрема двократне зменшення ставки єдиного податку (I квартал 2015 року), встановлення заборони на проведення протягом 2015-2016 років перевірок суб'єктів господарювання контролюючими органами, запровадження інституту податкового компромісу з метою повного декларування наявних активів та введення обов'язкового декларування доходів [122]. Зусилля Кабінету Міністрів України будуть також спрямовані на підтримку діалогу між владою та бізнесом, інституційне забезпечення участі фізичних, юридичних осіб та їх об'єднань у регуляторній діяльності, що дасть змогу на належному рівні забезпечити безпеку підприємницької діяльності.

Уряд забезпечить упорядкування процедур проведення перевірок суб'єктів господарювання, усунення дублювання функцій контролю різними органами, переорієнтацію діяльності контролюючих органів із застосування каральних санкцій на запобігання порушенню норм законодавства та профілактику порушень, що слугуватиме захисним бар'єром для забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні.

Крім вищевикладеного, у цій програмі передбачено інші заходи, що мають неабияке значення для врегулювання проблем, пов'язаних із забезпеченням безпеки підприємницької діяльності.

Значна кількість інших програм уряду має суттєве значення для формування державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, зокрема, таких, як «Назустріч людям» [123] та «Відкритість, дієвість, результативність» [124].

Зазначені програми ухвалює Верховна Рада відповідно до ч. 4 ст. 114 Основного Закону, що безперечно є повноваженнями останньої та закріплені п. 5 ст. 85 у Конституції України щодо «визначення засад внутрішньої та зовнішньої політики».

У стратегічному документі уряду – Програмі діяльності Кабінету Міністрів «Назустріч людям» у розд. 3 «Регуляторна політика» до повноважень уряду належить встановлення простих, чітких, зрозумілих єдиних для всіх правил гри, забезпечення їх загального дотримання, створення умов для

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

вільного доступу до всіх сегментів ринку за єдиними правилами, гарантування всім суб'єктам підприємницької діяльності захисту їхніх законних прав та інтересів у відносинах з іншими суб'єктами та органами влади [123].

Наведені повноваження свідчать про необхідність затвердження державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності і делегують цю функцію Кабінету Міністрів України.

Вищезазначені повноваження є декларативними та юридично безпідставними, оскільки вони визначаються виключно Конституцією України [12] та Законом «Про Кабінет Міністрів України» [113].

Як свідчать результати проведеного аналізу, тільки Верховна Рада України формує та затверджує державну політику у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, ухвалюючи закони. Слід зауважити, що центральний орган виконавчої влади буде лише опосередкованим учасником формування такої політики, тому нашою пропозицією є закріплення на законодавчому рівні за Кабінетом Міністрів України функції щодо формування державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, що надасть змогу в майбутньому запобігти правовим колізіям під час з'ясування спірних питань.

Серед трьох найвищих ланок органів державної влади – Президента, Верховної Ради та Кабінету Міністрів України відповідно до схеми формування державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності вищий орган центральної виконавчої влади розробляє програми щодо захисту підприємницької діяльності згідно з виборчою програмою глави держави, контролює виконання цих програм і, по суті, є головним державним інститутом щодо формування політики у цій сфері. Верховна Рада України законодавчо визначає напрями та основні засади діяльності Кабінету Міністрів, в тому числі й у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Однак схема не повною мірою відповідає вимогам формування державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності та містить деякі практичні недоліки, що виявляються під час її реалізації. Вони є результатом того, що Верховна Рада України не чітко здійснює функції щодо «визначення засад державної політики», закріплених за нею Конституцією.

Програми, ухвалені Кабінетом Міністрів України для забезпечення економічної стабільності держави та безпеки підприємницької діяльності зокрема, не мають відновлювального впливу на складну фінансово-економічну ситуацію та трансформувались у політико-декларативний документ, який не закріплений реальними діями та показниками.

Такий стратегічний документ, як Програма діяльності Кабінету Міністрів України, ухвалений постановою Верховною Радою України, у тому числі і для забезпечення безпеки підприємництва в Україні, крім того, що має прогалини юридичного характеру, ще й сумнівний щодо його застосування у сучасних реаліях. Підзаконний характер цього документа не дає можливості повністю реалізувати його потенціал у разі зміни уряду, що нині спостерігаємо.

Відсутність у науці теоретичного визначення вищих органів державної влади щодо забезпечення ними безпеки підприємництва не дає змоги закріпити чітку державну політику в цій сфері та модель її реалізації.

Враховуючи вищезазначене, пропонуємо таку концептуальну модель формування державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Насамперед Кабінетові Міністрів України слід розробити стратегічну програму у сфері забезпечення безпеки підприємництва, зокрема з подальшим її затвердженням Верховною Радою України, яка б зобов'язала уряд нести персональну відповідальність за її виконання. Програму потрібно розробляти й ухвалювати з урахуванням достовірних фінансово-економічних показників як довготривалий стратегічний документ на 15–20 років, вона повинна мати соціально-гуманістичне спрямування. Її довготривалість

буде гарантією виконання програми навіть у разі зміни уряду, що розробив її, тому що новосформований Кабінет Міністрів України буде зобов'язаним виконувати програмні завдання у тому обсязі, в якому вони в ній зазначені. Потрібно на найвищому рівні визначити орган державної влади (Президент України, Верховна Рада, Кабінет Міністрів), на який буде покладено безпосередній обов'язок щодо формування державної політики у даній сфері, адже нинішня ситуація має «відсильний» характер, за якого не можна чітко визначити, хто несе персональну відповідальність за забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

2.2. Забезпечення безпеки підприємницької діяльності центральними органами виконавчої влади

Не менш важливе значення у здійсненні державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності відіграють державні органи, які безпосередньо беруть участь у її забезпеченні та формують другу ланку системи.

Державна політика у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності реалізується через функцію (функціональне наповнення) органів державної влади, яка спрямована на отримання тактичних і прогностичних цілей, що є частиною стратегічної мети – забезпечення безпеки підприємницької діяльності, а також щодо врегулювання поставлених перед органами державної влади завдань та впровадження відповідних методів адміністративного впливу на відносини, з приводу задоволення інтересів суб'єктів підприємницької діяльності.

Забезпечення функціонального наповнення органів державної влади щодо реалізації ними зазначеної політики закріплено за такими суб'єктами публічної адміністрації: Міністерство економічного розвитку і торгівлі, Державна фіскальна служба, Державна регуляторна служба, Міністерство юстиції, Антимонопольний комітет, поліція охорони та інші

Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

центральні органи виконавчої влади. Враховуючи вищезазначене, доцільно розглянути центральні органи виконавчої влади, які безпосередньо забезпечують безпеку підприємницької діяльності.

За допомогою проведеного аналізу можна отримати відповідь на складне для юридичної науки запитання: наскільки організаційно-концептуальна модель органів державної влади та їх функціональне наповнення відповідає запропонованій нами структурній підсистемі, на яку за допомогою адміністративних норм має бути покладено функцію забезпечення безпеки підприємницької діяльності?

Аналізуючи дослідження організаційної структури зазначених органів, слід констатувати, що сучасна юридична наука не має єдиного сталого підходу щодо розуміння цієї проблеми.

На сьогодні комплексне дослідження реалізації державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності не здійснено. Вітчизняні науковці здебільшого досліджували лише деякі аспекти даного питання (економічні, технічні), а питання щодо формування ефективної моделі органів державної влади у зазначеній сфері, яка має визначати функцію реалізації державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності завдяки наданню відповідної кількості чітких повноважень кожному з них, не розкрито.

Не варто стверджувати, що поняття безпеки підприємницької діяльності не досліджували взагалі, навпаки, з економічної та технічної точок зору вчені цих галузей здійснили детальний аналіз безпеки підприємництва, але вчені-адміністративісти наукового пояснення цієї проблеми не мають.

Так, М.І. Зубок під безпекою діяльності комерційного підприємства розуміє стан стійкої життєдіяльності, за якого забезпечується реалізація їх основних інтересів і пріоритетних цілей, захист від зовнішніх та внутрішніх дестабілізаційних факторів незалежно від умов функціонування [125, с. 291].

Суто з економічної точки зору проаналізував систему безпеки підприємницької діяльності С.В. Васильчак, зазначаючи: «По-перше, система безпеки підприємницької діяльності не

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

може бути шаблонною. Вона унікальна на кожному підприємстві, тому що залежить від рівня розвитку і структури виробничого потенціалу, ефективності його використання і спрямованості виробничої діяльності, кваліфікації кадрів, виробничої дисципліни, від стану навколишнього середовища, виробничих зв'язків підприємства, конкурентного середовища, ризикованості виробництва та ін. По-друге, система безпеки підприємницької діяльності є самостійною, відособленою від аналогічних систем інших виробничих одиниць. Але її відособленість є відносною, тому що система безпеки підприємницької діяльності – це складний елемент безпеки вищого рівня: міста, регіону, країни. По-третє, система безпеки підприємницької діяльності є комплексною. Вона покликана забезпечити безпеку економічну, науково-технічну, кадрову, інтелектуальну, екологічну, інформаційну, фізичну, техногенну, пожежну і т. д. До її складу повинні входити відповідні елементи, органи, сили і засоби» [126, с. 198–199].

Водночас С.В. Васильчак визнає, що саме держава має найбільш помітний і значний вплив на формування безпеки підприємницької діяльності. Використовуючи прямі і непрямі важелі втручання, вона створює і регулює економічні умови діяльності підприємств, призначені для захисту економічних інтересів держави і її національної економіки [126, с. 199].

Вищезазначені поняття ще раз підтверджують актуальність даної теми та необхідність дослідження цієї проблематики у сенсі її адміністративно-правового забезпечення, оскільки будь-яка наукова дискусія потребує повного і всебічного її розгляду, що у результаті повинно сформувати загальне уявлення про проблему та її розв'язання.

Деякі суб'єкти (Президент, Верховна Рада, Кабінет Міністрів України), які на загальних засадах визначають функцію щодо реалізації державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, проаналізовано у попередньому підрозділі. Нами визначено завдання дослідити всю сукупність органів державної влади, зокрема стосовно центральних органів виконавчої влади, на які покладено функцію реалізації державної

Розділ 2. ОГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Конкретніше слід сформулювати функції щодо реалізації державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності. На підставі цього необхідно визначити, чи є сукупність досліджуваних органів державної влади ефективним механізмом реалізації та дотримання поставлених перед ними функцій щодо забезпечення належним чином безпеки підприємницької діяльності та її політики.

Проаналізувавши Кабінет Міністрів України у системі забезпечення безпеки підприємницької діяльності, зауважимо, що наступним за ієрархічним розподілом центральним органом виконавчої влади, який виконує всі завдання та функції щодо реалізації державної політики у даній сфері, є Міністерство економічного розвитку і торгівлі), яке діє відповідно до Положення «Про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р.

Основними завданнями у забезпеченні безпеки підприємницької діяльності профільним міністерством є формування та реалізація:

- 1) державної політики економічного, соціального розвитку і торгівлі;
- 2) державної промислової політики, державної інвестиційної політики, державної зовнішньоекономічної політики;
- 3) розвитку підприємництва, державно-приватного партнерства;
- 4) державної політики з питань економічного і соціального співробітництва України з ЄС, державної політики у сфері надання адміністративних послуг та ін. [127].

Державна політика у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності є складовою галузевої регуляторної політики, отже, становить частину державної економічної політики. Дійти цього висновку можна, спираючись на розуміння призначення підприємницької діяльності та забезпечення її безпеки як рушійного механізму розвитку конкуренції, що сприяє стабілізації та прогресивному розвитку економічних процесів в Україні.

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Відповідно до визначених завдань Мінекономіки має значні повноваження у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Проаналізувавши їх, доходимо висновку, що, незважаючи на значний масив повноважень, у них існують певні недоліки. За фактичного закріплення формування завдань у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності міністерство безпосередньо не наділено можливістю формувати таку політику, що, на нашу думку, – чи не найважливіший спосіб забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Міністерство формує державну політику забезпечення безпеки підприємницької діяльності, адже, відповідно до п. 4 положення, його завданнями є погодження прогнозів розвитку галузей економіки на середньо- та короткостроковий періоди, проекти програм розвитку галузей економіки, участь у розробленні механізму забезпечення економічної безпеки держави, детінізації економіки та відповідних заходів, забезпечення формування державної політики у сфері розвитку підприємництва, державної регуляторної політики, державної політики з питань ліцензування, дозвільної системи, нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності та нормативно-правове регулювання у зазначених сферах [127].

Відповідно до ризиків та загроз у цих сферах виникає необхідність формування безпосередньої державної політики щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Доцільним є відображення прямих функцій участі Мінекономіки України у формуванні державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, що надасть змогу міністерству ефективніше працювати над подоланням різних негативних факторів і стати суб'єктом протидії ризикам, загрозам у підприємницькій діяльності.

Зосередження уваги потребує питання щодо функціонального наповнення досліджуваного нами органу та його правового статусу для виконання головних завдань. Відповідна проблема потребує значних теоретичних і наукових досліджень та подальшого практичного їх втілення у суспільному устрої.

Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Результати досліджень функціонального наповнення міністерства свідчать про те, що деякі його функції не відповідають сучасним вимогам або дублюють повноваження інших органів державної влади. Так, у п. 4 Положення зазначено «про адаптацію українського законодавства до законодавства ЄС та про сприяння місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування у налагодженні зв'язків з європейськими регіональними організаціями та їх участі в європейських регіональних програмах, залученню українських підприємств, установ та організацій до участі у галузевих програмах ЄС» [127]. Таким чином виникає питання, чи процес адаптації враховує забезпечення безпеки підприємницької діяльності згідно з догмами Європейського Союзу. Вичерпну відповідь отримати неможливо, адже теоретики і практики ще не сформували чіткої позиції, яким має бути перелік нормативно-правових актів, що регулюють безпеку підприємницької діяльності. Тобто чи доречним буде віднесення до зазначеного переліку лише законів, чи перелік нормативно-правових актів, які регулюють цю сферу, ширший. Така ситуація зумовлена відсутністю предметного правового регулювання щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності та потребує окремого дослідження.

Якщо брати до уваги, що регулювання безпеки підприємницької діяльності є базисом забезпечення державної економічної політики, то вищезазначена функція має формулюватись інакше. Підтвердженням цієї тези слугує завдання Міністерства економічного розвитку і торгівлі забезпечувати державну економічну політику.

Виходом зі складної ситуації стане закріплене у положенні таке формулювання вищезазначеної функції: Міністерство економічного розвитку і торгівлі України виконує у межах своїх функцій заходи щодо адаптації українського законодавства до законодавства ЄС у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні.

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Аналізуючи наступні пункти функціонального наповнення міністерства, варто зазначити, що продубльовано п. 3 положення, зокрема наголошено, що міністерство «формує політику з питань розвитку підприємництва, державної регуляторної політики, ліцензування, дозвільної системи, нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності». Однак для реалізації державної політики у цих сферах створено спеціальний орган, до відання якого віднесено зазначені функції, – Державну регуляторну службу України (про це йтиметься далі). Такі прогалини формують загрозу підприємницькій діяльності, тому що не визначено чіткого розподілу між Міністерством економічного розвитку і торгівлі та Державною регуляторною службою щодо безпосередньої персональної діяльності за забезпечення безпеки підприємницької відповідальності, що на практиці дає змогу перекладати зазначеним органам центральної виконавчої влади свої обов'язки один на одного та уникати відповідальності.

Функціональне наповнення профільного міністерства має певні прогалини (недоліки) та містить значний масив зайвих повноважень. Це негативно позначається на забезпеченні безпеки підприємницької діяльності, тому потрібно врахувати всі виявлені проблеми для недопущення їх у майбутньому.

У зв'язку з тим, що Міністерство економічного розвитку і торгівлі України має, крім вищезазначених повноважень у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, інші завдання та функції, для реалізації державної регуляторної політики, державної політики у сфері ліцензування, дозвільної системи, нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності та координації дій органів виконавчої влади, інститутів громадянського суспільства і підприємництва з питань спрощення регуляторної бази та дерегуляції господарської діяльності, створено спеціально уповноважений орган виконавчої влади Державну регуляторну службу України, який відповідно до покладених на нього завдань найбільшою мірою серед інших центральних органів виконавчої влади забезпечує безпеку підприємницької діяльності в Україні.

Розділ 2. ОГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Згідно з положенням «Про Державну регуляторну службу України», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. [128], зокрема п. 4, Регуляторна служба відповідно до покладених на неї завдань:

- забезпечує реалізацію державної регуляторної політики на засадах захисту права громадян на провадження підприємницької діяльності, економічної багатоманітності та рівного захисту державою всіх суб'єктів господарювання;
- проводить експертизу проектів законів України, інших нормативно-правових актів, які регулюють господарські та адміністративні відносини між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання; подає розробникам таких проектів пропозиції щодо їх удосконалення відповідно до принципів державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності;
- погоджує у встановленому порядку проекти нормативно-правових актів з питань ліцензування, які розробляють та ухвалюють органи виконавчої влади;
- подає міністру економічного розвитку і торгівлі у встановленому порядку пропозиції щодо забезпечення формування державної регуляторної політики, державної політики у сфері ліцензування, дозвільної системи, нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності;
- готує та подає у встановленому порядку Кабінету Міністрів України для затвердження плани дій щодо спрощення регуляторної бази та дерегуляції господарської діяльності, забезпечує моніторинг і координацію їх виконання органами виконавчої влади, організовує і регулярно проводить консультації з інститутами громадянського суспільства і підприємцями щодо виконання таких планів та звітує про стан їх виконання;
- проводить аналіз стану здійснення заходів щодо реалізації державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності та ін.

Розглянувши перелік цих завдань, можна стверджувати, що участь цього органу виконавчої влади у здійсненні державної політики щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

безпосередньо не визначено, але політика, яку він реалізує, відображає захист суб'єктів підприємницької діяльності від потенційних загроз, отже, впливає на цілісне здійснення цієї діяльності.

Результати досліджень усіх повноважень Регуляторної служби свідчать, що значна частина їх дублює повноваження інших центральних органів виконавчої влади та ставить під сумнів важливість існування такого органу, який у реальному часі має змогу забезпечити безпеку підприємницької діяльності.

Так, повноваження Регуляторної служби щодо здійснення нагляду за дотриманням органами ліцензування та ліцензіатами законодавства у сфері ліцензування та здійснення у межах своїх повноважень контролю за дотриманням вимог законодавства з питань видачі документів дозвільного характеру перетинаються із завданнями Міністерства юстиції України.

Після аналізу завдань цього органу виникає питання з приводу розроблення ним наукових програм і механізмів, спрямованих на забезпечення безпеки підприємницької діяльності від свавільних та корумпованих дій органів державної влади. За даними Генеральної прокуратури України, за 2015 рік призупинено реєстрацію близько 500 тис. підприємств, нових зареєстровано тільки 174 тис., таким чином тиск контролюючих та правоохоронних органів у цій сфері дуже сильний, адже такий результат – наслідок саме їхньої «активної діяльності» [129]. Тому доречним буде навести таке формулювання щодо повноважень Регуляторної служби у положенні про нього:

- розробляє наукові програми для запобігання та протидії адміністративним загрозам;
- подає звернення до органів державної влади, їх посадових осіб, органів та посадових осіб місцевого самоврядування щодо захисту та відновлення прав суб'єктів підприємницької діяльності.

Неоднозначно сприймається зміст завдання цього органу щодо «готування та подання в установленому порядку Кабінету Міністрів України для затвердження планів дій щодо спрощення регуляторної бази та дерегуляції господарської діяльності,

Розділ 2. ОГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

забезпечення моніторингу і координації їх виконання органами виконавчої влади, організації і регулярного проведення консультацій з інститутами громадянського суспільства і підприємцями щодо виконання таких планів та звітування про стан їх виконання». Воно чітко не визначає, чи належить провідна роль Регуляторній службі у встановленні та розвитку підприємницької діяльності та її безпеки, а визначає допоміжну роль органу, адже покладає на нього завдання лише щодо підготовки та подання пропозицій щодо затвердження планів з питань дерегуляції підприємницької діяльності. За таких умов постає питання щодо того, який орган державної влади відіграє провідну роль у цьому процесі.

Така ситуація підтверджує невизначеність ролі Державної регуляторної служби України у процесі забезпечення безпеки підприємницької діяльності. У такому разі не можна чітко визначити роль та місце, які має відігравати цей орган державної влади у процесі створення державної політики щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Вважаємо, що такий стан справ – результат виділення Регуляторної служби з Міністерства економічного розвитку і торгівлі України без наукового створення концепції системи органів державної влади, що мають забезпечити безпеку підприємницької діяльності шляхом формування державної політики у цій сфері.

На підставі вищевикладеного можна дійти висновку про необхідність передання повністю повноважень Міністерства економічного розвитку і торгівлі України до сфери Регуляторної служби щодо забезпечення формування ним державної політики у сфері розвитку підприємництва, державної регуляторної політики, державної політики з питань ліцензування, дозвільної системи, нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності або ліквідації чи реорганізації даної служби, але вже без дублювання повноважень міністерства.

Не менш важлива роль у процесі забезпечення безпеки підприємницької діяльності Державної фіскальної служби України, яку було утворено відповідно до положення

**БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ:
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

«Про Державну фіскальну службу України» від 21.05.2014 р. Державна фіскальна служба – центральний орган виконавчої влади, діяльність якої спрямовує і координує Кабінет Міністрів. Найважливіші завдання, що стосуються забезпечення ДФС безпеки підприємницької діяльності такі: 1) реалізація державної податкової політики та політики у сфері державної митної справи; 2) державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства; 3) здійснення в межах повноважень, передбачених законом, контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків і зборів, митних та інших платежів; 4) державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів; 5) державної політики з адміністрування єдиного внеску, а також боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань сплати єдиного внеску; 6) державної політики у сфері контролю за своєчасністю здійснення розрахунків в іноземній валюті у встановлений законом строк; 7) дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), а також за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону, торгових патентів та ін. [130].

Проаналізувавши детально положення, доходимо висновку, що хоч у ньому конкретно не зазначено про формування державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, а наголошено на здійсненні податково-бюджетної, фіскальної та митної політики, це є підтвердженням того, що від діяльності ДФС залежить безпечне функціонування підприємницької діяльності.

Можна розробляти безліч заходів для зменшення тиску на заняття підприємницькою діяльністю за допомогою адміністрування податків, удосконалювати їх адміністрування, запроваджувати сучасні методи, але якщо ДФС не проведе системних реформ, забезпечення цим органом безпеки підприємницької діяльності не буде реалізовано повною мірою.

Розділ 2. ОГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ДФС має стати органом, який стимулює захист суб'єктів підприємницької діяльності, а не бути об'єктом загроз підприємництву.

Незважаючи на проведені реформи, стан ліберальності ведення підприємницької діяльності в Україні перебуває на достатньо низькому рівні порівняно з рештою європейських держав. Відповідно до рейтингу Doing Business – 2015, Україна посідає 83 місце серед 189 країн (у попередньому році Україна посідала 96 позицію серед 189 країн) щодо легкості ведення підприємницької діяльності. Підприємницька діяльність в Україні й надалі перебуває під впливом макроекономічної нестабільності, великої кількості дозволів та ліцензій, несподіваних перевірок, непрозорого застосування законів та регуляцій, корупції, нездорової конкуренції й незахищеності прав власності [131].

За даними Світового банку, суб'єкти підприємницької діяльності в Україні у тій чи іншій формі сплачують 135 видів податків. Це абсолютний світовий рекорд. Друге місце в цьому рейтингу зайняла Румунія, у неї лише 113 видів податків. Третє місце у Ямайки – 72 податки. В європейських країнах кількість податків не перевищує десяти, а в Гонконгу їх тільки три [132].

Відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», зокрема пункту восьмого «Податкова реформа», передбачається перехід від наглядово-каральної функції фіскальних органів до обслуговуючої, що допомагає у нарахуванні та проведенні сплати податків, а не має на меті наповнення бюджету за рахунок фінансових санкцій та переplat; зменшення кількості податків, їх розміру та спрощення порядку розрахунку і сплати; впровадження електронних сервісів для платників податків; зменшення податкового навантаження на заробітну плату з метою її детінізації; удосконалення законодавства України, спрямованого на посилення боротьби зі схемами ухиляння від сплати податків як юридичними, так і фізичними особами, зокрема вдосконалення адміністрування податку на додану вартість [133].

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Оскільки на сьогодні існують проблеми з відповідним державним органом та суб'єктами підприємницької діяльності, декларативні положення цієї програми доречно втілити у повсякденну діяльність, у тому числі стосовно забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Зокрема, у положенні «Про Державну фіскальну службу України» зазначити таке: «ДФС забезпечує безпеку підприємницької діяльності шляхом інформаційної та консультативної співпраці із суб'єктами підприємницької діяльності щодо сплати податків» та «ДФС подає на розгляд КМ України пропозиції щодо зменшення податкового навантаження та оптимізації контролюючих органів у сфері забезпечення безпеки суб'єктів підприємницької діяльності».

Аналіз положення «Про Державну фіскальну службу України» дає підстави стверджувати, що у ньому більшість пунктів викладено в адміністративно-командному стилі управління податковою політикою, що для реформ з дерегулювання підприємницької діяльності, які проводяться, не зовсім відповідає сучасним реаліям та становить загрозу для суб'єктів підприємницької діяльності в Україні.

З огляду на вищенаведене у положенні «Про Державну фіскальну службу України» необхідно врахувати це зауваження та унеможливити адміністративно-командний стиль управління податковою політикою. Також ДФС варто розробити та ухвалити відповідну програму дій (програма Державної фіскальної служби України щодо співпраці та налагодження комунікативних зв'язків із суб'єктами підприємницької діяльності та забезпечення їх безпеки) щодо взаємного врегулювання проблем із забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Продовжити аналіз організаційно-структурного забезпечення безпеки підприємницької діяльності варто, розглянувши діяльність органу державної влади зі спеціальним статусом, мета якого – забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та формування конкурентної політики. Таким органом є Антимонопольний комітет України, діяльність якого регулює Закон «Про Антимонопольний комітет України» від 26.11.1993 р.

Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На перший погляд, АМКУ не має безпосереднього стосунку до забезпечення безпеки підприємницької діяльності, отже, і до формування та реалізації державної політики у цій сфері. Проте відповідно до завдань та повноважень АМКУ бере участь у здійсненні цієї політики, оскільки одним із його завдань є «здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції на засадах рівності суб'єктів господарювання перед законом» та «методичне забезпечення застосування законодавства про захист економічної конкуренції» [134]. Безумовно, захист економічної конкуренції є тим елементом діяльності, що сприяє задоволенню інтересів суб'єктів підприємницької діяльності та забезпеченню їхньої безпеки.

Антимонопольний комітет України здійснює діяльність виключно за допомогою правових форм. Сучасне трактування доктрини адміністративної науки саме на цьому і наголошує. Зокрема, характерні риси адміністративного права відображає поняття «публічно-сервісна спрямованість» чи «обслуговуюча спрямованість».

Однак в наукових колах триває полеміка щодо питання, чи справді АМКУ лише здійснює обслуговування і державний контроль за дотриманням норм чинного законодавства конкуруючих суб'єктів на ринку, чи виконує переважно функції судового органу – розглядає справи про порушення антимонопольного законодавства України та приймає рішення за результатами розгляду. Варто сказати, що виконання АМКУ функцій, притаманних органам правосуддя, є прямим порушенням ст. 124 Конституції України, згідно з якою «правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускається» [12].

Вищенаведене зумовлює актуальну проблему для суб'єктів підприємницької діяльності у процесі забезпечення їхньої безпеки, що у результаті впливає на ефективність функціонування окремого суб'єкта підприємницької діяльності. У ст. 7 Закону «Про Антимонопольний комітет України» закріплено

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

великий перелік дій, які є повноваженнями цього органу. Закінчується стаття положенням «здійснювати інші повноваження, передбачені законодавством про захист економічної конкуренції» [134]. Це означає, що повноваження АМКУ можуть бути вказані, крім інших законодавчих актів, і в підзаконних нормативно-правових актах, що порушує ч. 2 ст. 19 Конституції України: «Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» [12]. На наше переконання, повноваження АМКУ мають містити обмежений перелік, адже від їх чіткого визначення залежить глибина правового впливу на функціонування суб'єктів підприємницької діяльності та забезпечення їхньої безпеки.

Аналізуючи повноваження Антимонопольного комітету України, зазначимо, що деякі науковці, зокрема, О.В. Когут, ставлять під сумнів надання цьому органу широких правоохоронних повноважень юрисдикційного характеру, підкреслюючи те, що АМКУ, «будучи органом виконавчої влади, має право розглядати справи як щодо монополістичних правопорушень, так і недобросовісної конкуренції. Остання категорія справ має певну специфіку, тому що пов'язана з промисловою власністю» [135, с. 93].

Об'єктивніша позиція Ю.В. Журика, який вважає, що через певний час виникне необхідність у створенні окремого органу щодо регулювання конкурентних відносин, зокрема Комітету з розвитку конкуренції [136, с. 53].

Суб'єкти підприємницької діяльності мають бути переконані в тому, що органи державної влади, зокрема АМКУ, не будуть загрозою їхній діяльності у зв'язку з надзвичайними повноваженнями, а забезпечуватимуть безпеку суб'єктів підприємницької діяльності належним чином.

На сьогодні АМКУ займається запобіганням правопорушень та розглядом справ за двома протилежними напрямками економічної діяльності: у сфері монопольної діяльності та у сфері конкурентних відносин. Деякі вчені вважають такий

Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

стан речей неприпустимим. Так, І.І. Дахно зазначає, що АМКУ є міністерством, яке має боротися з монополіями, але виявляє зацікавленість у недобросовісній конкуренції. Науковець зауважує, що АМКУ може перетворитись на «гігантський адміністративний суперсуд», який може не справитись із надмірною кількістю справ [137, с. 94].

Нині АМКУ – це адміністративний орган, який розглядає справи про господарські правопорушення, по суті, виконуючи функції господарського суду не тільки у позовному, а й в адміністративному провадженні. Виконуючи функції, притаманні судовим органам, ще має повноваження правоохоронного характеру і складає протоколи про адміністративні правопорушення та застосовує штрафи. На нашу думку, делегування функцій правоохоронних органів іншим державним органам неприпустиме.

Вважаємо, що АМКУ повинен займатися лише запобіганням монополістичним та конкурентним правопорушенням суб'єктів підприємницької діяльності, його повноваження мають бути чітко визначені законодавством, щоб унеможливити спроби чинити тиск на підприємницькі структури, що безпосередньо відображається на рівні їхньої безпеки.

Специфічним органом державної влади, який бере активну участь у забезпеченні безпеки підприємницької діяльності, є Міністерство юстиції України. Згідно з положенням «Про Міністерство юстиції України», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 р., Мін'юст є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну правову політику, державну політику з питань банкрутства та використання електронного цифрового підпису, у сферах нотаріату, організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), з питань державної реєстрації актів цивільного стану, з питань державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, державної реєстрації договорів комерційної концесії (субконцесії), реєстрації (легалізації) об'єднань громадян, інших громадських

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

формувань, статутів фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, якщо їх реєстрація передбачена законами, статуту територіальної громади м. Києва, державної реєстрації друкованих засобів масової інформації та інформаційних агентств як суб'єктів інформаційної діяльності. Міністерство забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері архівної справи і діловодства та створення і функціонування державної системи страхового фонду документації, у сфері виконання кримінальних покарань [138].

Серед завдань Мін'юсту варто зосередитися, з наукової точки зору, на забезпеченні означеним органом безпеки підприємницької діяльності, на здійсненні ним державного нагляду за дотриманням законодавства у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, а також вжиття заходів щодо запобігання порушенням у зазначеній сфері та приймання відповідних обов'язкових до виконання рішень. Саме ці завдання, покладені на Мін'юст відповідно до п. 4 положення, і визначають цей орган як такий, що бере активну і безпосередню участь у забезпеченні безпеки підприємницької діяльності.

Мін'юст також здійснює методологічне та інформаційне забезпечення діяльності державних реєстраторів юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців та погоджує кандидатуру на зайняття посади державного реєстратора, видає посвідчення і печатку державного реєстратора [138].

Державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності є однією із найважливіших процедур, що безпосередньо впливає на економічні процеси держави загалом та забезпечення безпеки підприємницької діяльності зокрема. З одного боку, відповідно до п. 4, на Мін'юст покладено завдання щодо вдосконалення законодавства у цій сфері, що передбачає створення спрощеної моделі реєстрації підприємців, спрямоване на дебіюрократизацію економіки країни, упорядкування дозвільних і контрольних функцій держави стосовно суб'єктів підприємницької діяльності. З іншого – на етапі реєстрації суб'єктів господарювання істотною умовою стає здійснення цілого комплексу заходів щодо запобігання правопорушенням у сфері підприємництва.

Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Варто зазначити, що державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності стала більш ліберальною. Реєстрація підприємств за наявності повного пакета документів у державного реєстратора здійснюється упродовж трьох робочих днів. На наступний день після реєстрації надсилають або видають конкретному засновникові або уповноваженій особі один з оригіналів статутних документів з відміткою державного реєстратора про реєстрацію приватного підприємства та виписка з Єдиного державного реєстру.

Проте перед Міністерством юстиції України стоїть ще низка завдань щодо коригування та вдосконалення законодавства у цій сфері. На нашу думку, доречною буде гармонізація Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» та положення «Про Міністерство юстиції України». Зокрема, у положенні «Про Міністерство юстиції України» визначити, що до завдань Мін'юсту належить здійснення заходів стосовно забезпечення можливості проходження суб'єктів підприємницької діяльності державної реєстрації за мінімальний проміжок часу (не більше трьох робочих днів). Відповідно до внесених змін, у положенні чітко буде визначено строк реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності, який відповідатиме вимогам Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців». Доцільним також стане надання можливості Мін'юсту створювати єдину уніфіковану базу нормативно-правових актів, що стосуються реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності.

Не менш важливим у діяльності Мін'юсту є створення відповідного нормативно-правового забезпечення щодо докорінного реформування реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності та створення дозвільних центрів для спрощення реєстраційної системи. Важливим доповненням до завдань Мін'юсту стане такий пункт: «упровадження інноваційних механізмів щодо спрощення реєстраційних процедур та створення єдиних дозвільних центрів». Таке повноваження надасть можливість Мін'юсту розробляти пропозиції, що стосуються спрощення процедури реєстрації суб'єктів

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

підприємницької діяльності, і так захистить їх від застосування адміністративно-бюрократичних перепон. Це буде позитивне рішення щодо забезпечення безпеки суб'єктів підприємницької діяльності.

Також необхідно розглянути діяльність у системі суб'єктів адміністративно-правових відносин щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності спеціальної служби – Державної служби охорони при Міністерстві внутрішніх справ, яку було утворено відповідно до постанови КМ України від 10.08.1993 р. № 615 «Про заходи щодо вдосконалення охорони об'єктів державної та інших форм власності». 7 листопада 2015 року, після набуття чинності Закону України «Про Національну поліцію» та положення «Про Національну поліцію», затверджене постановою КМ України від 28 жовтня 2015 р., Державну службу охорони при МВС реформовано в поліцію охорони.

На відміну від розглянутих вище центральних органів виконавчої влади, поліція охорони зазвичай не створює умов та вимог щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності, а переважно реалізує їх у процесі забезпечення безпеки підприємницької діяльності. До того ж, по суті, займається господарською діяльністю, зокрема здійснює на договірних засадах охорону особливо важливих об'єктів згідно з переліком, який затверджує КМ України, інших об'єктів (обмежені території, будівлі та споруди, гроші, цінні папери, вантажі тощо) незалежно від форм власності, а також охорону громадян з метою забезпечення їхньої особистої безпеки; здійснює заходи щодо реалізації єдиної на території України концепції охорони об'єктів усіх форм власності та громадян [139].

За таких обставин поліцію охорони доцільно було б віднести до недержавного сектору безпеки. Однак вона підпорядкована Національній поліції України та очолювана міжрегіональним територіальним органом Національної поліції – департаментом поліції охорони. У зв'язку з цим поліцію охорони відносимо до другої ланки органів державної влади (центрального органу виконавчої влади) у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, проте розуміючи, що вона є специфічною структурою

Розділ 2. ОГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

системи суб'єктів адміністративно-правових відносин, яка виконує важливу роль у процесі забезпечення безпеки підприємництва.

Важливість поліції охорони у забезпеченні безпеки підприємницької діяльності пояснюється тим, що законодавством їй надано правоохоронні функції. Суб'єкти підприємницької діяльності, укладаючи угоди на надання охоронних послуг, користуються перевагами поліції охорони, яка має право застосовувати правоохоронну функцію відповідно до чинного законодавства. Приватні правоохоронні підприємства чи служби безпеки підприємств обмежені у цій діяльності.

Розглядаючи правоохоронну діяльність поліції охорони у процесі забезпечення безпеки підприємницької діяльності, варто зазначити, що система нормативно-правового забезпечення (сукупність законів та підзаконних нормативних актів) правоохоронної діяльності поліції охорони створює правове поле для її належної організації. На думку, М.М. Мазепи, зазначена вище система нормативно-правового регулювання правоохоронної діяльності характеризується ієрархічним поєднанням його елементів, що виступає як необхідний закономірний зв'язок цієї системи [140, с. 78].

З точки зору В.О. Криволапчук та В.М. Клименко, нормативно-правове закріплення не тільки допомагає визначити обсяг повноважень цього органу, а й дає можливість встановити його оптимальну систему забезпечення діяльності щодо здійснення необхідних заходів у сфері охоронної діяльності [141, с. 8].

Визначаючи сутність діяльності поліції охорони, слід звернути увагу на такі моменти:

- по-перше, завдяки нормативно-правовому регулюванню здійснено закріплення характеристик поліції охорони як державного правоохоронного органу;
- по-друге, нормативно-правові засади закріплюють поліцію охорони як суб'єкт адміністративного права та адміністративно-правових відносин;
- по-третє, змістом діяльності поліції охорони відповідно до нормативно-правового забезпечення є її правовий статус, який закріплено нормами чинного законодавства України.

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

На законодавчому рівні діяльність поліції охорони представлено низкою нормативно-правових актів. Зазначені нормативно-правові акти можна умовно поділити на окремі групи. Наприклад, до норм законів, що визначають адміністративно-правовий статус, повноваження, принципи, завдання та функції поліції охорони, слід віднести норми законів України «Про національну поліцію» [142], «Про охоронну діяльність» [143] та ін. Крім того, деякі закони регулюють діяльність поліції охорони як правоохоронного органу, зокрема щодо напрямів запобігання правопорушенням та злочинам, використання спеціальних засобів та зброї, припинення протиправних дій щодо об'єктів охорони здійснюється з дотриманням вимог законодавства України про необхідну оборону, крайню необхідність, затримання правопорушника: закони України «Про засади запобігання і протидії корупції» [144], «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» [145], «Про звернення громадян» [146].

Діяльність поліції охорони хоч і врегульована на належному законодавчому рівні, проте для ефективнішого процесу забезпечення безпеки підприємницької діяльності потрібно розробити механізм сумісного виконання функцій охорони працівниками поліції та недержавних охоронних підприємств в екстрених та екстремальних ситуаціях.

Вбачається доцільним у нормативно-правових актах, зокрема у Законі «Про охоронну діяльність», надати можливість персоналу недержавних охоронних підприємств проходити первинну підготовку та підвищувати свій кваліфікаційний рівень на базі навчальних закладів системи Національної поліції України.

Для забезпечення безпеки неплатоспроможних суб'єктів підприємницької діяльності у регіонах, де нема структурних підрозділів поліції охорони, доречним було б за нижчими цінами створювати малі та середні підприємства із залученням банківських кредитів, страхових агентств, коштів поліції охорони та регіональних фондів ветеранів охорони.

Визначивши органи центральної виконавчої влади, які забезпечують безпеку підприємницької діяльності, і проаналізувавши їхнє функціональне наповнення, зазначимо, що немає

Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

повноцінної системи органів державної влади, які можуть ефективно забезпечувати безпеку підприємницької діяльності та формувати відповідну державну політику. Така ситуація зумовлена насамперед браком розробленої наукової концепції діяльності зазначених органів, а також недостатньою увагою юристів адміністративного права до проблем, що склались у цій сфері.

Нинішня система суб'єктів адміністративно-правих відносин, що беруть участь у забезпеченні безпеки підприємницької діяльності, недостатньо ефективна, адже виявлені численні дублювання їхніх функцій та брак бажаного результату в цій сфері – яскраве свідчення цього.

Виходом із ситуації стане перехід від принципу галузевої до функціонально-галузевої побудови системи органів державної влади, що забезпечуватимуть безпеку підприємницької діяльності. Для цього необхідно частково об'єднати повноваження та завдання органів державної влади на основі функції формування державної політики у цій сфері та здійснити оптимізацію їх чисельності, внутрішньоструктурної складової та функціонального наповнення.

Пропонуємо таку концептуальну модель системи органів державної влади: очолити її має центральний орган виконавчої влади з питань реалізації державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності – Державна регуляторна служба України, яка здійснюватиме безпосереднє загальне керівництво у цій сфері. У системі Державної регуляторної служби слід утворити структурний підрозділ з питань захисту та безпеки підприємництва. Такий підрозділ відповідатиме за процес забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Решта органів центральної виконавчої влади, які за функціональним призначенням мають безпосередній стосунок до забезпечення безпеки підприємницької діяльності, повинні всіляко сприяти їй, зокрема це стосується Міністерства економічного розвитку і торгівлі. Інші органи державної влади, які за статусом нижчі у підпорядкуванні, повинні за принципом субординації сприяти роботі вищезазначеної служби. Це дасть

змогу на максимально ефективному рівні досягти високих показників у забезпеченні безпеки підприємницької діяльності та реалізації відповідної політики у цій сфері.

Сформовані пропозиції не будуть антагоністичними положенням Концепції адміністративної реформи України. З приводу цього слушна точка зору В.Л. Грохольського, який зазначає, що нині питання адміністративної реформи на часі. На його думку, розглядаючи подальші перспективи нормативно-правового регулювання вдосконалення державного управління в Україні, доцільно найближчим часом розробити й ухвалити законодавчий акт про систему публічного управління [147, с. 3, 5].

2.3. Компетенція органів місцевого самоврядування щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності

Однією з головних умов реалізації стратегічних ринкових перетворень, збільшення економічного потенціалу України є формування та розвиток підприємництва та забезпечення його безпеки. Діяльність щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності спрямована на виявлення, протидію, нейтралізацію загроз, що виникають у цій сфері та стимулює розвиток таких економічних функцій: формування ефективного механізму щодо спрощення реєстраційних, дозвільних процедур, становлення підприємницької діяльності у регіонах та створення робочих місць; розвиток малого та середнього підприємництва і дотримання ним податкового законодавства; підтримання законної конкуренції між суб'єктами підприємницької діяльності та протидії монополізму; підтримання національного товаровиробника і забезпечення його продукцією вітчизняного ринку.

Ключову роль у забезпеченні безпеки підприємницької діяльності на рівні регіонів відіграють органи місцевого самоврядування. Нинішня проблема щодо конструктивного діалогу між органами місцевого самоврядування та суб'єктами

Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

підприємницької діяльності привертає увагу широких мас населення. Система взаємодії органів місцевого самоврядування і представників підприємництва перебуває на стадії пошуку нових форм взаємовигідної роботи. Визначення основних засад діяльності органів місцевого самоврядування у сфері господарювання, її складової підприємницької діяльності та забезпечення безпеки підприємницької діяльності становить актуальну проблему сьогодення, яка потребує розв'язання.

Відповідно до Конституції України, місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення у межах Конституції і законів України [12]. Право та здатність територіальної громади щодо вирішення цих питань встановлено Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Органи місцевого самоврядування є суб'єктами адміністративного права, що детально науково обґрунтували теоретики у галузі адміністративного права В.Б. Авер'янов [32], В.К. Колпаков [97], Ю.П. Битяк [44]. В.Б.Авер'янов зауважує, що правовий стан органів місцевого самоврядування як суб'єктів адміністративного права характеризується їхнім адміністративно-правовим статусом. Це означає, що органи місцевого самоврядування мають визначену нормами адміністративного права компетенцію – предмети відання, права і обов'язки (повноваження), несуть відповідальність за дії або бездіяльність в межах власної чи делегованої компетенції, виконують публічні, виконавчо-розпорядчі, дозвільно-реєстраційні, контрольні функції, беруть участь в адміністративних правовідносинах регулятивного чи охоронного характеру [32, с. 242].

Щоб зрозуміти, наскільки важливу роль органи місцевого самоврядування відіграють у становленні української державності на рівні взаємодії з іншими державними органами та можливості на належному рівні забезпечити безпеку підприємницької діяльності, варто проаналізувати праці деяких вчених.

Так, І.П. Голосніченко вважає, що в основі місцевого самоврядування завжди було питання влади та управління, спроможність центральних органів влади виділяти місцеві функції управління суспільством і передавати їх для реалізації територіальній громаді та органам, які утворювала ця громада. Проблеми суб'єктів управління вивчено в роботах спеціалістів адміністративного права, однак питання щодо такого суб'єкта, як органи місцевого самоврядування в управлінні власністю в Україні, ще тільки починають вивчати [148, с. 128].

Н.П. Христиниченко зауважує, що розбудова місцевого самоврядування – один із пріоритетних напрямів формування демократичної соціальної правової Української держави. Проте сучасні політико-правові реалії функціонування цього інституту характеризуються дисбалансом у відносинах органів місцевого самоврядування та органів державної влади, який переростає в різні форми соціальної напруги, а інколи – у відкритий конфлікт. Це зумовлює необхідність пошуку таких механізмів взаємодії між зазначеними структурами, які ґрунтуються на відносинах не підлеглості, а партнерства [149, с. 29].

Н.Т. Гончарук вважає, що причинами, які на сучасному етапі заважають ефективній взаємодії органів місцевого самоврядування і органів державної влади, насамперед є: нечітке розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями, неефективний механізм їх взаємодії, відсутність чіткого розподілу повноважень і відповідальності між органами місцевого самоврядування різного рівня. Саме тому проблема вдосконалення взаємодії органів державної влади й органів місцевого самоврядування досить актуальна і безпосередньо пов'язана із системними реформами та трансформаційними процесами, що відбуваються в державі [150, с. 31].

Проаналізувавши вищезазначені думки науковців та не піддаючи сумніву важливість встановлення взаємозв'язку Української держави з органами місцевого самоврядування щодо їхніх функцій, завдань, повноважень у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності слід звернути увагу на те,

Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

що згідно зі ст. 143, 144 Конституції України органи місцевого самоврядування мають важливі повноваження, зокрема затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку і контролюють їх виконання; затверджують бюджети відповідних адміністративно-територіальних одиниць і контролюють їх виконання; встановлюють місцеві податки і збори відповідно до закону [12].

Відповідно до вищезазначеного, згідно зі ст. 16, 18, 25 Конституції України («Організаційно-правова, матеріальна і фінансова основи місцевого самоврядування», «Відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що не перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад», «Загальна компетенція сільських, селищних, міських рад»), Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» та ст. 23 «Відносини суб'єктів господарювання з органами місцевого самоврядування», Господарським кодексом України, органи місцевого самоврядування наділяються окремими повноваженнями щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Хоч у вказаних нами положеннях законодавства і не йдеться про безпосереднє забезпечення цими органами безпеки підприємницької діяльності, їхня юридична закріпленість сприяє реалізації принципів збереження безпеки у сфері протидії негативним чинникам, що виникають навколо підприємницької діяльності.

Аналіз вищезазначених норм дає підстави констатувати, що органи місцевого самоврядування у випадках, встановлених законом, мають повноваження у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності та повинні здійснювати окремі функції, виконувати завдання держави, у тому числі щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Викладені обставини свідчать про необхідність встановлення взаємозв'язку забезпечення безпеки підприємницької діяльності як однієї з основних функцій держави не тільки з державними органами, а й з органами місцевого самоврядування.

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Аналізуючи взаємозв'язок забезпечення безпеки підприємницької діяльності як однієї з функцій Української держави з органами місцевого самоврядування, варто зазначити, що поняття органу місцевого самоврядування, на відміну від поняття державного органу, законодавчо закріплене. Зокрема, у ст. 2 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» зазначено, що місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення у межах Конституції і законів України [151].

На підставі наведених законодавчих визначень і аналізу норм Конституції можна сформулювати характерні ознаки органів місцевого самоврядування як особливого інституту щодо забезпечення ним безпеки підприємницької діяльності.

По-перше, органи місцевого самоврядування не входять у першу та другу ланки системи забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

По-друге, органи місцевого самоврядування створюються, реорганізуються та ліквідуються безпосередньо територіальною громадою або виборним (представницьким) органом, у тому числі для задоволення потреб суб'єктів підприємницької діяльності.

По-третє, органи місцевого самоврядування мають організаційну, функціональну та фінансово-економічну самостійність щодо вирішення питань із забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

По-четверте, у межах наданої компетенції органи місцевого самоврядування наділяються самостійними владними повноваженнями щодо питань забезпечення безпеки підприємницької діяльності, а також можуть наділятися владними повноваженнями щодо здійснення окремих державних функцій відповідними законами.

По-п'яте, органи місцевого самоврядування мають право видавати в односторонньому порядку спеціальні правові акти – підзаконні нормативно-правові акти, обов'язкові для виконання

Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

суб'єктами підприємницької діяльності, які організаційно не підпорядковані цим органам, але розташовані на території муніципального утворення, а також вчиняти в односторонньому порядку юридичні дії щодо суб'єктів підприємницької діяльності з вирішення питань місцевого значення та здійснення делегованих державою функцій.

На підставі такого підходу щодо розуміння місця і ролі органу місцевого самоврядування у системі забезпечення безпеки підприємницької діяльності необхідно звернути увагу, що повноваження цього органу можуть мати особи, які заміщають посади органу місцевого самоврядування, передбачені в його штатному розкладі. Зокрема особи, що заміщають посади голови органу місцевого самоврядування, керівника і заступника керівника виконавчо-розпорядчого органу місцевого самоврядування, голови адміністративної комісії, посади керівника, заступника керівника, головного спеціаліста, окремих структурних підрозділів.

Повноваження органу місцевого самоврядування щодо забезпечення ним безпеки підприємницької діяльності можуть безпосередньо здійснювати окремі його структурні підрозділи. Зокрема різні управління, відділи, відділення місцевої адміністрації (виконавчо-розпорядчого органу місцевого самоврядування).

Необхідно розрізняти, по-перше, компетенцію представницьких органів місцевого самоврядування – рад, по-друге, – компетенцію їхніх виконавчих органів – виконавчих комітетів, управлінь, відділів та інших створених радами виконавчих органів для реалізації покладених на них функцій.

Здійснюючи аналіз функцій органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, передусім необхідно звернутися до теорії адміністративного права, науковці якої вживають термін «функції управління». У науці адміністративного права нема єдиного підходу щодо тлумачення поняття «функцій управління» та їх класифікації.

Зокрема Ю.П. Битяк відносить до функцій управління: 1) прогнозування; 2) планування; 3) організації; 4) регулятивну; 5) координаційну; 6) контрольну [44, с. 129–130].

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Ю.М. Старилов виділяє такі основні функції управління: 1) правозастосовчу; 2) правозахисну; 3) соціально-економічну; 4) функцію забезпечення законності і дотримання конституційного порядку в країні; 5) регулятивну; 6) нормотворчу; 7) охоронну (юрисдикційну) [16, с.100–101].

В.Б. Авер'янов поділяє функції управління на групи, які спрямовані на забезпечення: інформацією керованих об'єктів; необхідними для їх нормальної діяльності та розвитку ресурсами; впорядкованості, узгодженості в їхній діяльності; зусиль щодо первісного формування та наступного удосконалення керованих об'єктів в органічному поєднанні з такими самими заходами керівних суб'єктів [153, с. 71].

Аналізуючи вищезазначене, можна стверджувати, що хоч у науці адміністративного права нема єдиного підходу щодо розуміння класифікації функцій управління, науковці в достатньому обсязі їх досліджували. Функції управління органів місцевого самоврядування щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності наука не розглядала зовсім. Учені зазвичай приділяють увагу аналізу функцій територіальних громад, виконавчих органів місцевого самоврядування, місцевих рад у питаннях, що стосуються їхньої участі у здійсненні державної політики та різноманітних її видів.

Зокрема, В.Ф. Погорілко, О.Ф. Фрицький та М.О. Баймуратов визначають функції місцевої ради і класифікують їх на: економічні, політичні, соціальні, культурні, екологічні, представницькі, нормотворчі, фінансово-бюджетні, контрольні та матеріально-технічні [154, с. 174].

В.С. Куйбіда усі функції органів місцевого самоврядування поділяє на дві групи: 1) владні та 2) функції забезпечення громадських послуг. До першої групи належать регулятивні, реєстраційні та дозвільні. До другої – належать функції органів місцевого самоврядування з надання послуг населенню: відповідне забезпечення громадським транспортом; забезпечення освітніх послуг; видача спеціальних дозволів, ліцензій та ін. [155, с. 31].

Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

О.В. Батанов поділяє функції територіальної громади на такі види: 1) за об'єктами – політичні, економічні, соціальні, культурні й екологічні, а також внутрішні й зовнішні; 2) за суб'єктами – територіальних громад села та селища, міст і районів у місті, міст обласного значення, міст Києва та Севастополя; 3) за способами, засобами і методами діяльності – інформаційна, функція планування та програмування розвитку адміністративно-територіальних одиниць, нормотворча, територіальна, бюджетно-фінансова, матеріально-технічні та функція соціального контролю [156, с. 11].

Беручи до уваги нормативно-правову базу та думки науковців, вбачаємо доцільним виокремити такі функції управління органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності: 1) розпорядчу; 2) нормотворчу; 3) функцію взаємодії з місцевими державними адміністраціями; 4) виконавчу; 5) підготовчу; 6) економічну; 7) контрольну.

Виокремивши функції управління органів місцевого самоврядування щодо забезпечення ними безпеки підприємницької діяльності, варто визначити їхні повноваження у цій сфері, тобто правову можливість впливати на стан забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Відповідно до ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», визначено виключну компетенцію сільських, селищних, міських рад.

Дотримуємося наукової позиції, що поняття «компетенція» та «повноваження» співвідносяться як загальне і часткове, тобто повноваження є частиною компетенції органів місцевого самоврядування.

Зокрема А.Ф. Мельник та О.Ю. Оболенський вважають, що повноваження органу державної влади – це складова компетенції органу, встановлена для нього законом відповідно до Конституції України, яка забезпечує реалізацію відповідних функцій стосовно конкретних об'єктів юрисдикції (предметів відання) [157, с. 329].

Аналізуючи поняття компетенції органів місцевого самоврядування, В.І. Фадєєв зауважує, що це закріплені нормами муніципального права за населенням, виборними та іншими

органами місцевого самоврядування права та обов'язки, необхідні для виконання завдань і функцій місцевого самоврядування на території муніципальних одиниць [158, с. 252].

Розглядаючи з наукової точки це питання, Я.В. Журавель визначає компетенцію органів місцевого самоврядування як правову категорію, що включає в себе визначені Конституцією і законами України, іншими правовими актами предмет відання, основне завдання, функції та повноваження сільських, селищних, міських рад та їхніх виконавчих органів, а також районних у містах, районних, обласних рад [159, с. 9].

У цьому контексті найбільш вдалим вважаємо трактування компетенції місцевого самоврядування, запропоноване І.А. Грицяком, який зауважує, що це система владних повноважень органів місцевого самоврядування, їхні права і обов'язки самостійно вирішувати питання місцевого значення як безпосередньо, так і через органи, які вони обирають [160, с. 59].

Керуючись статтею 23 Господарського кодексу України, в якій зазначено, що органи місцевого самоврядування здійснюють свої повноваження щодо суб'єктів господарювання виключно у межах, визначених Конституцією України, законами про місцеве самоврядування та іншими законами, що передбачають особливості здійснення місцевого самоврядування в містах Києві та Севастополі, іншими законами [33], а також беручи до уваги наукові надбання у сфері питань компетенції та повноважень органів місцевого самоврядування у сфері господарської діяльності, її складової підприємницької діяльності та забезпечення безпеки підприємницької діяльності спробуємо виділити їх повноваження у досліджуваній нами сфері.

Слід розділити повноваження органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності на дозвільні та контрольні. Щодо такого поділу в юридичній науці вже висловлювали певні думки. Деякі науковці пропонують розглядати повноваження органів місцевого самоврядування шляхом їх поділу на контрольні та дозвільні. Зокрема це роблять: В.Ф. Погорілко, О.Ф. Фрицький, О.В. Батанов

Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

та ін. На нашу думку, найбільш вдала запропонована класифікація академіка В.К. Мамутова, адже саме він структурує дозвільні та контрольні повноваження органів місцевого самоврядування у сфері господарювання, яку розглядаємо як складову підприємницької діяльності [161].

Аналіз повноважень органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності щодо їх контролю та нагляду за цією сферою дає змогу виділити повноваження, до яких відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування» належать:

- здійснення контролю за дотриманням зобов'язань щодо платежів до місцевого бюджету на підприємствах і в організаціях незалежно від форм власності;
- здійснення контролю за дотриманням цін і тарифів;
- участь у соціальному діалозі, веденні колективних переговорів, укладенні територіальних угод, здійсненні контролю за їх виконанням, вирішенні колективних трудових спорів (конфліктів) щодо підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території;
- реєстрація колективних угод;
- здійснення в установленому порядку державного контролю за дотриманням законодавства, затвердженої містобудівної документації під час планування та забудови відповідних територій; зупинення у випадках, передбачених законом, будівництва, яке проводиться з порушенням містобудівної документації, і проектів окремих об'єктів, що може заподіяти шкоду навколишньому природному середовищу;
- здійснення контролю за додержанням земельного та природоохоронного законодавства, використанням і охороною земель, природних ресурсів загальнодержавного та місцевого значення, відтворенням лісів;
- здійснення контролю за забезпеченням надійності та безпечності будинків і споруд незалежно від форм власності в районах, що зазнають впливу небезпечних природних і техногенних явищ та процесів;

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

– здійснення контролю за поданням підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності відомостей про наявність вільних робочих місць (посад); організація інформування населення про потребу підприємств, установ та організацій усіх форм власності у працівниках [151].

Відповідно до Закону України «Про землеустрій» (п. «б», ст. 19), органам місцевого самоврядування належать також повноваження щодо здійснення контролю за впровадженням заходів, передбачених документацією із землеустрою [162]. А також згідно із Законом України «Про відходи» (п. «є» ст. 21, п. «м» ст. 21), їм належать повноваження щодо координації діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, розташованих на їхній території, у межах компетенції; здійснення контролю за додержанням юридичними та фізичними особами вимог у сфері поводження з виробничими та побутовими відходами та розгляд справ про адміністративні правопорушення або передача їх матеріалів на розгляд інших державних органів у разі порушення законодавства про відходи [163].

На нашу думку, варто розпочати з дозвільних повноважень, а саме: відповідно до Земельного кодексу України, ст. 118, 122, до повноважень органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності належить видання: дозволу підприємствам, установам, організаціям на розроблення проекту приватизації земель, дозволу на відведення земельної ділянки [164]. Відповідно до Закону України «Про відходи» (ст. 17, 20, 21), їм належить видання дозволу на будівництво або реконструкцію об'єкта поводження з відходами на відповідній території [163]. Відповідно до Водного кодексу України (ст. 49), органам місцевого самоврядування належить видання дозволу на використання води, водних об'єктів місцевого значення [165]. Відповідно до Закону України «Про рекламу» (ст. 16), дозволу на розміщення реклами [166]. Відповідно до Закону України «Про основи містобудування» (ст. 22), органи місцевого самоврядування дають дозвіл на виконання будівельних робіт [167], а згідно із Законом України

Розділ 2. ОГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

«Про благоустрій населених пунктів» (ст. 10), – дозвіл на розміщення на території об'єктів благоустрою будівель і споруд соціально-культурного, побутового, торговельного та іншого призначення, інші дозволи [168].

Аналіз повноважень органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності дає підстави стверджувати, що наявна система повноважень не настільки ефективна, як має бути. Вищезазначені повноваження розмежовані у різних нормативно-правових актах, реалізацію яких забезпечують різні органи державної влади. По-перше, ці повноваження не визначають конкретного орган, відповідального за розвиток сфери забезпечення безпеки підприємницької діяльності, а по-друге, не чітко визначають органу, який має займатися питаннями суб'єктів підприємництва безпосередньо на місцях і забезпеченням їхньої безпеки.

Необхідно зазначити, що курс, проголошений урядом України на дерегуляцію підприємницької діяльності, не дає бажаних результатів. Фахівці зауважують, що, скасовуючи одні документи дозвільного характеру, влада на місцях одночасно запроваджує інші, що не може свідчити про полегшення умов ведення підприємницької діяльності [169].

Така негативна тенденція потребує вдосконалення відносин між суб'єктами підприємницької діяльності та органами місцевого самоврядування, що сприятиме налагодженню економічного, фінансового та інвестиційного клімату для безперешкодного заняття підприємницькою діяльністю та забезпеченням її безпеки.

По-перше, необхідний подальший пошук шляхів удосконалення та впорядкування нормативно-правової бази щодо сфери забезпечення безпеки підприємницької діяльності органами місцевого самоврядування. Потребують законодавчого закріплення норми про належне виконання посадовими особами чинного законодавства і збільшення для них міри відповідальності за порушення прав суб'єктів підприємницької діяльності.

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Залишається нестабільною система адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності щодо вдосконалення реєстраційних, ліцензійних, контрольних та дозвільних процедур, що позначається на стані забезпечення безпеки підприємництва. За таких умов недостатньо конструктивна позиція громадських об'єднань із захисту прав підприємців щодо обговорення ними можливого реформування системи забезпечення безпеки суб'єктів підприємницької діяльності.

По-друге, виникає потреба у якісно новому наповненні інфраструктури підтримки суб'єктів підприємницької діяльності. У невеликих населених пунктах з практичної точки зору залишається складною процедура отримання інформації, необхідної для відкриття власної підприємницької діяльності, що ставить громадян, які проживають на території з менш розвиненою інфраструктурою, у невигідні умови порівняно з тими, хто починає власну справу в мегаполісах.

По-третє, існує дефіцит кваліфікованих кадрів для забезпечення потреб суб'єктів підприємницької діяльності у регіонах. Керівні кадри підприємницької діяльності на місцях потребують здобуття інноваційних знань різних напрямів діяльності (юридичних, менеджерських, маркетингових).

По-четверте, спостерігається незначний рівень приділення уваги питанням, що стосуються забезпечення безпеки підприємництва, особам віком від 18 до 28 років, створенням гідних умов праці для залучення до розвитку підприємницької діяльності жінок, інвалідів та обслуговуючої підприємницької діяльності в регіонах з низьким рівнем інфраструктури.

Ці проблеми та диверсифіковані у різних нормативно-правових актах повноваження органів місцевого самоврядування не стимулюють процесу розвитку підприємницької діяльності та її безпеки на місцевому рівні. З метою підвищення ефективності органів місцевого самоврядування щодо проблем підприємницької діяльності та забезпечення її безпеки доцільне створення громадських комітетів з питань захисту та безпеки підприємництва при органах місцевого самоврядування.

Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

До головних повноважень цих громадських комітетів могли б належати такі:

- представництво та захист законних інтересів суб'єктів підприємства у сфері формування та реалізації державної політики щодо реєстрації, ліцензування підприємницької діяльності та її безпеки, а також регуляторної політики у цій сфері;
- проведення організаційних робіт щодо обговорення проектів нормативно-правових актів (насамперед регуляторних актів) у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності;
- узагальнення та озвучення громадської думки про вдосконалення моделі та механізмів підтримки безпеки підприємницької діяльності, зокрема в таких напрямках: економічному, фінансово-інвестиційному, кредитному, організаційному, аналітичному, консультативному;
- формування та реалізація регуляторної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності шляхом безпосередньої участі у розробленні нормативно-правових актів, а також у прийнятті рішень органів місцевого самоврядування та їх виконавчих комітетів, що стосуються забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Громадський комітет з питань захисту та безпеки підприємства при сільських, селищних та міських радах може бути сформований з представників профспілкових організацій, спілки роботодавців, громадських об'єднань, представників місцевих підприємців та представників сільської, селищної, міської ради.

У цьому зв'язку необхідно вирішити питання щодо права створювати органами місцевого самоврядування такі та інші дорадчі органи. Вихід з цієї ситуації вбачається у необхідності внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування», зокрема у ст. 26 «Виключна компетенція сільських, селищних, міських рад». Доцільно доповнити ст. 26 п. 20¹ з таким формулюванням: «прийняття рішення про створення дорадчих органів та наділення їх окремими повноваженнями щодо громадського нагляду та контролю».

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

При обласних радах має бути створено регіональний громадський комітет з питань захисту та безпеки підприємництва. Такий комітет має очолити уповноважена особа із захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності області, на яку пропонується покласти персональну відповідальність за ефективність її роботи. Комітет буде дорадчим органом.

Склад регіонального громадського комітету з питань захисту та безпеки підприємництва, на наш погляд, може бути сформовано безпосередньо уповноваженою особою із захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності області та за його персональним поданням затверджується рішенням обласної ради.

Комітет в межах його територіальної компетенції буде мати рекомендаційний характер, його рішення, зауваження, пропозиції не будуть обов'язковими до виконання органами місцевого самоврядування та їх виконавчими комітетами, підприємствами, установами й організаціями.

Для вирішення проблем, пов'язаних з потенційними загрозами, що стосуються забезпечення безпеки суб'єктів підприємницької діяльності, запропонований нами комітет має бути створено як громадську структурну одиницю при кожній обласній раді України, в Автономній Республіці Крим, містах Києві та Севастополі. Завданням регіонального громадського комітету з питань захисту та безпеки підприємництва має бути насамперед сприяння всебічному розвитку державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Центральним координаційним органом у запропонованій нами системі буде Всеукраїнський комітет з питань захисту та безпеки підприємництва, який має обиратись простою більшістю голосів главами регіональних громадських комітетів з питань захисту та безпеки підприємництва, отримуючи статус юридичної особи. Пропонується надати такий статус і решті підпорядкованих йому комітетів. Кожен комітет на місцях

Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

повинен мати такі передбачені законодавством атрибути, як рахунки в банках, самотійний баланс, символіку та пройти реєстрацію в установленому законом порядку.

Комітет як самотійний дорадчий орган матиме всі права та обов'язки, необхідні йому для підтримання розвитку і захисту суб'єктів підприємницької діяльності. Водночас він має функціонувати як місцеве громадське об'єднання з метою вирішення проблем підприємців, які не спроможні подолати інші державні органи, і забезпечити право суб'єктів підприємницької діяльності визначати державну політику у сфері безпеки підприємницької діяльності, а також брати безпосередню участь у її реалізації.

Усвідомлюючи те, що будь-які зміни, в тому числі і реформи, потребують значних фінансових і матеріальних затрат, зауважимо, що створення такого дорадчого органу із рекомендаційними повноваженнями не потребує таких фінансових витрат державного бюджету України, як під час створення окремого відділу (управління) з питань захисту та безпеки підприємництва у структурі виконавчих органів місцевого самоврядування, адже представники таких комітетів здійснюватимуть свою діяльність на добровільних засадах (безоплатній основі).

Запропонована модель впливу дорадчого органу на процес забезпечення безпеки підприємницької діяльності сприятиме одержанню реальної та повної характеристики щодо формування безпеки суб'єктів підприємницької діяльності у тому чи іншому населеному пункті. Здійснення реального захисту підприємницької діяльності у межах територіальної одиниці створює передумови для прогнозування і координації діяльності органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення безпеки підприємництва, напрацювання послідовних, системних та цілеспрямованих дій у разі настання несприятливих негативних ситуацій, ризиків та загроз, що впливають на стабільність функціонування підприємницької діяльності в Україні.

2.4. Забезпечення безпеки підприємницької діяльності недержавним сектором безпеки

Ефективне та успішне вирішення завдань, що стоять перед економікою України, значною мірою залежить від результативної діяльності підприємництва. Ця результативність залежить від умов функціонування, безпеки підприємницької діяльності як суб'єкта ринкової економіки, якості правотворчого та законотворчого процесу, який покликаний в оперативному режимі реагувати на зміни в ринковому просторі: на посилення процесу глобалізації, появу нових технологій шахрайства, корупцію, кримінальні діяння та на інші загрози.

Останнім часом у провідних країнах, в тому числі й в Україні, питання щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності дедалі більше орієнтовані не тільки на державну систему суб'єктів забезпечення безпеки підприємницької діяльності, а і на недержавний сектор у цій сфері.

На сьогодні суб'єкти забезпечення безпеки підприємництва поділяються на державні та недержавні. У попередніх підрозділах було розглянуто систему органів державної влади, що створюють умови та вимоги для ефективного процесу забезпечення безпеки підприємницької діяльності, в тому числі діяльність поліції охорони, яка, по суті, реалізує цей процес. Для успішного виконання умов щодо забезпечення безпеки підприємництва в Україні функціонує недержавний сектор.

Недержавний сектор забезпечення безпеки підприємницької діяльності складається з двох основних типів суб'єктів: приватних охоронних підприємств та служб безпеки суб'єктів підприємницької діяльності. До цього сектору входять інші суб'єкти (детективні структури, інформаційні служби, аналітичні та консультаційні центри), взаємообумовленість функціонування яких настільки складна, що вони можуть існувати як автономному режимі, так і в тісному взаємозв'язку один з одним. Діяльність двох основних типів суб'єктів недержавного сектору забезпечення безпеки підприємницької діяльності буде розглянуто нижче.

Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Світовий досвід свідчить, що саме недержавні структури здебільшого і вирішують завдання забезпечення безпеки підприємництва. Зокрема система недержавної безпеки передбачає фактично повний комплекс послуг у сфері організації захисту підприємництва та бізнесу, а саме: фізичну охорону об'єктів та суб'єктів господарювання, супровід вантажів, технічний захист від несанкціонованого доступу до конфіденційної інформації, проведення бухгалтерського, кадрового, енергетичного та інших видів аудиту, надання інформаційно-аналітичних консалтингових послуг у сфері безпеки, юридичної допомоги та консультацій, організація захисту комерційної таємниці, надання послуг з перепідготовки фахівців в інформаційно-аналітичній сфері, методичної допомоги в організації та розвитку діяльності служб безпеки, боротьбі з рейдерством та інші [170, с. 63].

За нинішніх обставин виникає питання щодо доцільності віднесення недержавного сектору безпеки до системи суб'єктів адміністративно-правових відносин. Недержавний сектор безпеки виступає як суб'єкт господарювання, адже відповідно до ст. 42 ГКУ здійснює свою діяльність на власний ризик з метою одержання прибутку [33].

Проте недержавний сектор можна віднести до системи суб'єктів адміністративно-правових відносин. Так, В.В. Галуцько зазначає, що суб'єкти господарювання займають важливе місце в системі суб'єктів адміністративного права. Саме вони є первинним джерелом створення національного валового продукту, забезпечення високих матеріальних стандартів для громадян України, національної безпеки країни. Поряд із ринковим механізмом, побудованим на нормах цивільного і господарського права, суб'єкти господарювання є також носіями публічних прав і адміністративних обов'язків, оскільки у всіх країнах держава втручається в ринкову економіку більшою чи меншою мірою [171].

Недержавний сектор безпеки залежно від чинників наділений адміністративною правосуб'єктністю. В.В. Галуцько права та обов'язки суб'єктів господарювання поділяє на дві категорії:

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

---

1) загальні, притаманні всім суб'єктам господарювання;
2) спеціальні, що встановлюються лише щодо тих суб'єктів господарювання, які здійснюють певні специфічні види діяльності. До загальних адміністративних обов'язків суб'єктів господарювання науковець відносить: а) своєчасну та у повному обсязі сплату податків і публічних обов'язкових соціальних платежів; б) отримання ліцензії для здійснення тих видів господарської діяльності, щодо яких законодавство передбачає необхідність отримання спеціальних дозволу; в) дотримання вимог антимонопольного конкурентного законодавства; д) забезпечення безпеки виробництва (екологічної, пожежної, радіаційної, санітарно-епідеміологічної, щодо охорони праці тощо) та ін. [171].

В.К. Колпаков вважає суб'єктами адміністративно-правових відносин різноманітні господарські структури. Зокрема він зазначає, що на них, як і на всі інші організації, нормами адміністративного права покладено обов'язок додержуватися пожежних, санітарних та інших загальнообов'язкових норм і правил (витрата електричної енергії, сплата оренди та ін.) [97, с. 53].

Досить складну за структурою систему суб'єктів адміністративного права пропонує В.М. Бевзенко, який відповідно до двох основних критеріїв – участі у публічно-правових відносинах та обсягу і змісту повноважень – також відносить суб'єктів господарювання до цієї системи [172, с. 101]. М.В. Костів за різницею у повноваженнях, структурою та правовими властивостями класифікує групи суб'єктів адміністративних правовідносин. До однієї з таких груп входять підприємства, установи і організації, а також органи громадських організацій, виконавчо-розпорядчі структури органів місцевого самоврядування, адміністрація підприємств, установ, організацій, і структурні частини підприємств, установ, організацій [173, с. 31].

Вищезазначений аналіз фахової літератури та теорії адміністративного права свідчить, що недержавний сектор безпеки – частина системи суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Зокрема їхня організаційно-правова діяльність регулюється нормативно-правовими актами, відповідно до яких відбувається процес легітимації суб'єктів недержавного сектору безпеки, сплати ними податків, зборів, відрахувань, виконання вимог охорони праці відповідно до встановлених компетентними органами державної влади правил, дотримання умов конкурентного законодавства.

Статус недержавного сектору безпеки як частини системи суб'єктів адміністративно-правових відносин полягає в адміністративно-правових засадах їх реєстрації та ліквідації, а також деяких публічних правах та адміністративних обов'язках у процесі здійснення підприємницької діяльності, зокрема щодо питань ліцензування, сертифікації, патентування, сплати податків, зборів та інших обов'язкових соціальних платежів, дотримання вимог трудового, природоохоронного та екологічного законодавства.

Завдання, які вирішує недержавний сектор безпеки, спрямовані на захист законних прав та інтересів суб'єктів підприємництва і сприяють загальному процесу розвитку підприємництва в Україні. За таких умов недержавна система забезпечення безпеки підприємництва виступає об'єктивним союзником державної системи, і це визначає можливість і необхідність взаємодії органів державної влади з представниками сектору недержавної системи безпеки. Однією з частин недержавного сектору безпеки є приватна охоронна діяльність.

Як було сказано раніше, для вдосконалення охорони об'єктів державної та інших форм власності створено поліцію охорони. Аналіз норм Конституції України чітко вказує на мету створення поліції охорони як одного з центральних органів, що здійснює охорону власності. Так, у ч. 1 ст. 41 Конституції України закріплено, що «кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності» [12], а ч. 4 цієї статті зазначає, що «ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним» [12].

Держава делегувала функцію охорони власності також приватним правоохоронним підприємствам. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про охоронну діяльність», суб'єктом охоронної діяльності є суб'єкт господарювання будь-якої форми власності, створений та зареєстрований на території України, що здійснює охоронну діяльність на підставі отриманої у встановленому порядку ліцензії [143].

З вищезазначеного формулювання поняття суб'єкта охоронної діяльності випливає, що приватні охоронні підприємства для виконання функції охорони, що є складовою комплексу процесу забезпечення безпеки підприємництва, можуть здійснювати діяльність тільки на основі отриманої ліцензії. Відповідно до статті 4 Закону «Про охоронну діяльність» [143], статті 6 Закону «Про ліцензування видів господарської діяльності» [29] та постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку органів ліцензування» [174], Міністерство внутрішніх справ ухвалило наказ «Про затвердження Ліцензійних умов провадження охоронної діяльності» [175]. Згідно з ними приватним охоронним підприємствам потрібно пройти процедуру ліцензування для здійснення охоронної діяльності. У разі успішності виконання вимог вищезазначеного підзаконного нормативного акта МВС України видає ліцензію суб'єкту недержавного сектору безпеки на право заняття охоронною діяльністю.

На перший погляд, приватні охоронні підприємства перебувають у менш вигідному становищі, ніж поліція охорони, у зв'язку з обов'язковою процедурою ліцензування своєї діяльності. Однак вважаємо, що отримання ліцензії приватними охоронними підприємствами – необхідний захід держави у процесі підвищення ефективності охорони ними майна фізичних та юридичних осіб.

Для повноцінного процесу забезпечення безпеки підприємницької діяльності доцільним вбачається налагодження взаємодії поліції охорони та приватних охоронних підприємств на паритетних засадах. З ухваленням Закону України «Про охоронну діяльність», який містить розділ 5 «Взаємодія

Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

суб'єктів охоронної діяльності з правоохоронними органами та громадськістю», можливість організації процесу взаємодії поліції охорони як правоохоронної структури з недержавними охоронними підприємствами набула правового підґрунтя.

За допомогою організації взаємодії недержавних охоронних підприємств з підрозділами органів внутрішніх справ може бути досягнуто максимальне використання можливостей кожної із сторін, які використовують різні засоби і методи вирішення поставлених перед ними завдань. Цим врешті-решт і забезпечується успішне виконання загальних цілей [176, с. 140].

Як показує аналіз практичної взаємодії підрозділів органів внутрішніх справ та недержавних охоронних підприємств, невирішеність деяких правових та організаційних питань заважає ефективно виконувати охоронні функції. Зазвичай їхня взаємодія ґрунтується на абстрактному договорі, що не сприяє успішному процесу забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Розглянути весь комплекс проблемних питань взаємодії підрозділів органів внутрішніх справ, зокрема поліції охорони та приватних охоронних підприємств, не дає змоги обсяг монографічного дослідження. Однак для усунення однієї з прогалин у цій взаємодії доречним буде ст. 18 Закону України «Про охоронну діяльність» доповнити таким пунктом: «Під час проведення заходів щодо запобігання правопорушенням допускається залучення уповноважених працівників суб'єктів охоронної діяльності до здійснення інформаційного обміну та налагодження ділових контактів у встановлених межах зі співробітниками правоохоронних органів з метою координації правоохоронної діяльності щодо запобігання та припинення правопорушень».

Для уніфікації законодавства у сфері охоронної діяльності як частини комплексу забезпечення безпеки підприємництва, зокрема законів України «Про національну поліцію» та «Про охоронну діяльність» доцільним вбачається внести доповнення до Закону «Про національну поліцію» у вигляді окремого розділу з такою назвою: «Взаємовідносини правоохоронних органів із суб'єктами охоронної діяльності».

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Функції із забезпечення безпеки підприємництва можуть виконувати як приватні охоронні підприємства, що здійснюють цю діяльність відповідно до укладеного договору, так і служби безпеки, що є структурними підрозділами суб'єкта підприємницької діяльності.

Служби безпеки підприємств створювали фактично з початком діяльності суб'єктів підприємництва і пройшли повний шлях еволюції до професійних структур у їхньому складі, найгнучкіше пристосовуючись до безпекових потреб, залежно від умов і напрямів економічної діяльності. Вони найактивніший і найбільш платоспроможний користувач продуктів і послуг на ринку таких товарів, найчисленніша і найрізноманітніша за організацією і формами діяльності складова індустрії безпеки [170, с. 64].

За теперішніх фінансово-економічних потрясінь ефективний процес забезпечення безпеки підприємництва вимагає створення на підприємствах власних служб безпеки, мета функціонування яких – своєчасне виявлення і запобігання загрозам, забезпечення досягнення суб'єктом підприємництва мети діяльності.

Служба безпеки підприємства організовує та координує систему кожного індивідуального суб'єкта підприємництва як його структурний підрозділ. Концентруючи концептуальні цілі й ресурси, є безпосереднім провідником політики підприємства в аспекті організації власної безпеки. Насамперед наявність на підприємстві повноформатної служби безпеки, яка застосовує у роботі оперативно-технічні та квазіпроцесуальні заходи, втручається у ті відносини, які є чіткою прерогативою лише деяких державних органів [177, с. 339].

Аналіз фахової літератури дає змогу підтвердити важливість функціонування служб безпеки на підприємствах, глобальне завдання яких полягає у налагодженні повноцінного комплексного процесу забезпечення безпеки підприємництва.

Враховуючи спектр можливих загроз безпеки підприємництва, С.П. Міщенко виділяє такі напрями діяльності служб безпеки підприємства:

– фізичну безпеку об'єктів підприємницької діяльності: будівель, споруд, машин, механізмів, товарних запасів, сировини, фінансових ресурсів;

Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

- інформаційну безпеку, захист інформаційних мереж, ресурсів, програмних засобів, а також об'єктів інтелектуальної власності та інших нематеріальних активів, включаючи майнові інтереси учасників підприємницької діяльності;
- юридичну безпеку, під якою розуміється компетентне оформлення порядку і умов здійснення діяльності;
- безпеку персоналу, техніку безпеки, особисту безпеку підприємця, топ-менеджменту, безпеку ділових відносин [178, с. 192].

О.М. Сумець до основних напрямів діяльності служб безпеки на підприємстві відносить такі: 1) моніторинг внутрішніх та зовнішніх процесів на підприємстві, їхній контроль з метою недопущення небезпечного розвитку подій; 2) виявлення реальних та потенційних загроз у внутрішньому та зовнішньому середовищі; 3) визначення власних зон вразливості та перебування засобів їхніх елімінації, маскування або захисту; 4) вивчення конкурентів – їхнього поточного стану та перспектив розвитку, планів, можливостей, кадрів, ресурсів, технологічних та економічних новинок, внутрішніх і зовнішніх факторів, їхні сильні та слабкі сторони; 5) вивчення контрагентів; 6) організація та супровід кадрової роботи; 7) фізична охорона об'єктів, процесів, персоналу; 8) розроблення та впровадження спеціальних режимних заходів, що унеможливають або утруднюють спроби завдання збитку підприємству, у тому числі фізичної шкоди; 9) боротьба за ринок і ресурси методами, що виходять за межі традиційного маркетингу; 10) збір необхідної інформації, у тому числі за допомогою технічних засобів на підприємстві та поза його межами; 11) аналітика, оцінка інформації, виявлення тенденцій, прогнози, вироблення рекомендацій стратегічного характеру; 12) внутрішні розслідування подій на підприємстві та в зоні його інтересів; 13) участь у заходах підприємства (виставки, презентації, переговори, зв'язки із громадськістю, PR-кампанії тощо); 14) аудит із позиції економічної безпеки підприємства проектів та заходів, пошук слабких місць та варіантів поліпшення [177, с. 295].

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Важливим напрямом діяльності служб безпеки є забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. Головною метою служб безпеки підприємств у процесі забезпечення фінансової безпеки суб'єкта господарювання є безперервне підтримання такого стану фінансово-кредитної сфери, параметри якої мають бути такими, що забезпечують і внутрішню, та зовнішню збалансованість. Їх значення мають бути достатніми для забезпечення ефективного функціонування економіки, а механізми, що використовуватимуться при цьому, – здатними забезпечувати належну стійкість до загроз [179, с. 121].

Вищевикладене хоч і підтверджує важливість створення та залучення служб безпеки підприємств до активної діяльності суб'єктів підприємництва, однак в Україні поки що не всі суб'єкти підприємництва готові створювати та фінансувати діяльність цих служб. Так, українські підприємці витрачають цілеспрямовано в середньому 1% отриманого прибутку на свою безпеку, тоді як у європейських суб'єктів господарювання цей показник становить 9–12%. На думку В.В. Крутова, це не дає змоги не тільки повноцінно захистити свою господарську діяльність, а й, що надзвичайно важливо, формувати потужний високопрофесійний ринок безпекових послуг, який би був адекватний до реальних і потенційних загроз і небезпек національного підприємництва в сучасних умовах [170, с. 66–67].

З огляду на вищезазначене органи державної влади та суб'єкти підприємницької діяльності мають вибудувати ефективний, прозорий та чіткий механізм щодо залучення служб безпеки підприємств до захисту підприємництва. Лише у такому разі може йтися про створення необхідних умов для сталого розвитку національної економіки у жорсткому конкурентному середовищі глобального світу, а також про реальні кроки налагодження партнерських відносин між державою та суб'єктами підприємництва.

У цьому сенсі неабияке значення має система нормативно-правових актів, яка регламентує діяльність служб безпеки підприємств. Порядок заняття такою діяльністю регулюється нормами приватного і публічного права. Правовою основою їх функціонування в Україні є норми цивільного, трудового,

Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

господарського, адміністративного та інших галузей права. Однак існує проблема закріпленості повноважень служб безпеки підприємств на законодавчому рівні. В Україні виникла ситуація, за якої діяльність цих структур не повною мірою легальна та суперечить їхньому правовому статусу.

Фактично служби безпеки підприємств успішно та ефективно виконують свої функціональні обов'язки на багатьох підприємствах, втім, проблемою залишається те, що їхня діяльність перебуває поза межею правового поля. За нинішніх обставин існує необхідність наділення означених структур деякими повноваженнями. Звісно, йдеться не про наділення служб безпеки підприємств повноваженнями правоохоронних органів, а про здатність захистити суб'єкта підприємницької діяльності від загроз власній безпеці. З огляду на вищезазначене вбачається доцільним розробити та ухвалити певні нормативно-правові акти у цій сфері, зокрема закон України «Про службу безпеки суб'єктів підприємницької діяльності та інших юридичних осіб», а також загальнонаціональну програму розвитку служб безпеки підприємств. На наше переконання, практичне втілення цього дасть змогу сформувати належну правову базу для комплексного захисту суб'єктів підприємництва від внутрішніх та зовнішніх загроз у складний період інтеграційних та глобалізаційних процесів.

У сучасному ринковому просторі, де недержавний сектор економіки формує 90% ВВП, фінансово-економічне забезпечення безпеки суб'єктів підприємницької діяльності розглядається як важливий елемент національної безпеки держави. Важливість діяльності недержавного сектору безпеки в Україні важко переоцінити. Недержавний сектор безпеки започаткував механізм централізованого забезпечення безпеки підприємницької діяльності на всіх рівнях (забезпечення фінансово-економічної безпеки, фізична та технічна охорона, аудит безпеки, інформаційно-аналітичне супроводження, кадрова безпека та ін.), проведення активної роботи із суб'єктами підприємництва в регіонах, розроблення і запровадження у практичну діяльність методичних рекомендацій з проблем протидії рейдерству.

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Недержавний сектор безпеки з об'єктивних та суб'єктивних причин ще не може вирішити весь комплекс проблем, пов'язаних із забезпеченням безпеки підприємництва від різних дестабілізаційних факторів. Причини цього – стереотипні уявлення про неспроможність недержавного сектору повною мірою надати послуги з безпеки, недостатньо ефективною залишається координація та взаємодія органів державної влади з недержавним сектором безпеки у процесі забезпечення безпеки підприємництва, не досить розвинена наукова діяльність та кваліфікація кадрів, невеликий практичний досвід роботи. Незважаючи на всі обставини, можна констатувати, що в сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності сформовано повноцінну систему суб'єктів недержавного сектору безпеки, який на належному рівні виконує поставлені перед ним завдання.

Висновки до розділу 2

Провівши аналіз структурно-системного наповнення суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, варто зазначити таке.

Залежно від характеру втручання в адміністративно-господарську, організаційно-розпорядчу та іншу діяльність фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб систему суб'єктів адміністративно-правових відносин можна розділити на дві групи: 1) суб'єкти, що створюють умови та вимоги для процесу забезпечення безпеки підприємницької діяльності; 2) суб'єкти, що реалізують встановлені умови та вимоги у процесі забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

До першої групи віднесено органи державної влади та органи місцевого самоврядування, до другої – недержавний сектор безпеки. Органи державної влади розподілено на органи загального (опосередкованого) забезпечення безпеки підприємницької діяльності та органи безпосереднього

Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Відповідно вони становлять першу та другу ланки забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Третю ланку формують органи місцевого самоврядування.

Обґрунтовується, що нинішня система органів державної влади, зокрема центральної виконавчої, що бере участь у забезпеченні безпеки підприємницької діяльності, недостатньо ефективна. У зв'язку з цим запропоновано частково об'єднати повноваження та завдання центральної виконавчої влади на основі функцій формування державної політики у цій сфері, здійснення оптимізації їх чисельності, внутрішньоструктурної складової та функціонального наповнення. Аргументовано доцільність утворення в Державній регуляторній службі України підрозділу з питань захисту та безпеки підприємництва, функціональним наповненням якого буде процес забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Також обґрунтовано необхідність підтримки та сприяння діяльності цієї служби тими центральними органами виконавчої влади, які безпосередньо залучені до процесу забезпечення безпеки підприємницької діяльності України, зокрема Міністерством економічного розвитку і торгівлі України.

Відповідно до аналізу нормативно-правової бази та наукових здобутків вчених виділено такі функції управління органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності: 1) розпорядчу; 2) нормотворчу; 3) функцію взаємодії з місцевими державними адміністраціями; 4) виконавчу; 5) підготовчу; 6) економічну; 7) контрольну.

Обґрунтовано пропозиції щодо можливості надання органам місцевого самоврядування повноважень створювати дорадчі органи при місцевих радах для забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні. З цією метою запропоновано доповнити ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування» п. 20¹ з таким формулюванням: «Прийняття рішення про створення дорадчих органів та наділення їх окремими повноваженнями щодо громадського нагляду та

**БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ:
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

контролю». Для вдосконалення процесу забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні запропоновано створити регіональні громадські комітети з питань захисту та безпеки підприємництва при кожній обласній раді і центральний координаційний орган – Всеукраїнський комітет з питань захисту та безпеки підприємництва.

За допомогою аналізу фахової літератури та теорії адміністративного права обґрунтовано, що недержавна система безпеки – частина системи суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Статус недержавного сектору безпеки як частини системи суб'єктів адміністративно-правових відносин полягає в адміністративно-правових засадах їх реєстрації та ліквідації, а також деяких публічних правах та адміністративних обов'язках у процесі здійснення підприємницької діяльності, зокрема щодо питань ліцензування, сертифікації, патентування, сплати податків, зборів та інших обов'язкових соціальних платежів, дотримання вимог трудового, природоохоронного та екологічного законодавства. Здійснено розподіл системи суб'єктів недержавного сектору безпеки у сфері забезпечення безпеки підприємництва, зокрема виділено дві групи цих суб'єктів: приватні охоронні підприємства та служби безпеки підприємств.

Зроблено висновок про доцільність розроблення та ухвалення закону України «Про службу безпеки суб'єктів підприємницької діяльності та інших юридичних осіб» з метою ефективного процесу забезпечення безпеки підприємництва.

Розділ 3

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Удосконалення форм і методів адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності

Складовими адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності є мета, функції, принципи, система суб'єктів та форми і методи такого забезпечення. Мету, функції та принципи адміністративно-правового забезпечення можна розглядати з точки зору одного понятійного блоку, а форми і методи, на нашу думку, варто розглядати з погляду формалізуючого понятійного блоку.

У попередніх розділах було досліджено мету, принципи, функції адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності, тому вбачається доцільним проаналізувати форми і методи цього забезпечення, що враховують економічні, фінансові та соціальні аспекти.

Загальновідомо, що форми і методи адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності необхідно розглядати з точки зору їх взаємодії з тими напрямками, у яких реалізується таке забезпечення.

Адміністративно-правове забезпечення безпеки підприємницької діяльності – основні завдання та функції численних органів публічної адміністрації, які здійснюють їх безпосередньо специфічними формами і методами та регулюються відповідними нормативно-правовими актами. У зв'язку з цим форми і методи забезпечення безпеки підприємницької діяльності також розглядатимемо крізь призму адміністративно-правового регулювання як частини адміністративно-правового забезпечення.

Аналізуючи поняття «форма» і «метод», враховуючи їх філософсько-правове розуміння, В.П. Печуляк зазначає, що під формою адміністративно-правового регулювання потрібно розуміти зовнішнє вираження діяльності суб'єктів такого регулювання, який дає змогу їм на функціональному рівні ефективно здійснювати покладені завдання. За допомогою методів адміністративно-правового регулювання визначаються способи та прийоми такого регулювання, що використовують суб'єкти в межах їхньої компетенції [180, с. 109].

Науковці здебільшого розглядають та досліджують форми та методи державного управління. Так, О.М. Бандурка зазначає, що форма державного управління – це зовнішній прояв управлінської діяльності, спосіб вираження її змісту в конкретних умовах, тобто це та або інша управлінська дія, що має зовнішній прояв [181, с. 185]. А.І. Берлач вважає, що форми державного управління дають змогу встановити мету формування системи виконавчої влади та виконання окремими її ланками певних управлінських завдань. При цьому управлінська діяльність реалізується в рамках правових норм через закріплення відповідних форм управління в законодавчих і нормативно-правових актах [182, с. 132].

М.Ю. Яковчук зауважує, що відповідна форма адміністративно-правового регулювання має відповідати характерові функцій державного управління, компетенції державного органу, особливостям конкретного суб'єкта управління, а щодо використання суб'єктом адміністративно-правового регулювання тієї чи іншої форми, то вона (форма) визначається конкретними обставинами, в яких діє цей суб'єкт, і його власними переконаннями в межах дозволеного законом [183, с. 131–132].

Форма є необхідним атрибутом адміністративно-правової діяльності. Завдяки формам можливо встановити взаємозв'язок, забезпечити найвагомішу взаємозумовленість елементів діяльності, що обумовлює у їхніх співвідношеннях стабільність, динамізм, упорядкованість. Прикладом може бути найсуттєвіший елемент змісту адміністративно-правової діяльності у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності – її функції,

Розділ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

де ця форма втілена у компетенції органів виконавчої влади. Компетенція є юридичним відображенням (опосередкуванням) покладених на ці органи функцій у спеціальних компетенційних (статутних) актах шляхом закріплення цілей, завдань і необхідного для їх реалізації комплексу прав та обов'язків, тобто державно-владних повноважень [184, с. 57–60]. Компетенції певного органу виконавчої влади, зокрема Державної регуляторної служби України, закріплені правовим актом – постановою Кабінету Міністрів, що виражається (регламентується) відповідним положенням.

Не піддаючи сумніву надбання юридичної науки у сфері дослідження поняття та класифікації форм управління, поділяємо думку Ю.Н. Старілова про те, що за відсутності спеціального адміністративно-правового (у тому числі й адміністративно-процесуального) нормативного матеріалу, в якому мають бути чітко встановлені форми і порядок здійснення управлінських дій стосовно конкретної сфери, повноцінну класифікацію форм управління важко уявити [185, с. 27].

Д.М. Бахрах вважає, що більшість науковців розрізняють правові та неправові (організаційні) форми управлінської діяльності, а вже потім виділяють різновиди першої і другої груп [186, с. 20].

Так, А.С. Васильєв розрізняє дві групи форм управління: правові, тобто ті, використання яких має певні юридичні наслідки (видання актів управління, здійснення юридично значущих дій та укладання адміністративних договорів) і неправові (виконання організаційних дій і здійснення матеріально-технічних операцій) [187, с. 138–145].

А.П. Коренєв також поділяє форми державного управління на правові й неправові. Правові класифікуються: 1) за змістом – правотворчі (правоустановчі) й правозастосовчі; 2) за цілеспрямованістю – внутрішні та зовнішні; 3) за способом вираження – словесні (письмові та усні) й конклюдентні. До неправових учений відносить організаційні й матеріально-технічні дії [188, с. 161–165]. Аналогічна позиція й інших науковців, зокрема В.Б. Авер'янова [68, с. 274].

О.П. Рябченко зазначає, що «багато авторів, аналізуючи форми державного управління, поділяють їх на правові та неправові. Таке визначення потребує уточнення: обидві форми регулюються нормами права. Коли говорять про правові форми, мають на увазі юридичні наслідки цих форм – створення чи внесення змін до правового режиму, породження, зміну або припинення конкретних правовідносин. Юридичні наслідки відбуваються при виданні актів управління, укладанні угод, здійсненні нормотворчої діяльності» [189, с. 71, 72].

Хоча найбільш обґрунтованим та поширеним серед теоретиків підходом до класифікації форм управлінської діяльності є їх поділ на правові й неправові, це питання все ще залишається предметом наукових дискусій.

На наше переконання, концепція поділу правових та неправових, або, як їх по-іншому називають, організаційних [190, с. 308] форм управлінської діяльності є досить конструктивною, хоча форми управлінської діяльності у будь-якому разі мають правовий характер. Означена концепція поділу сприяє становленню права як регулятора демократичних процесів та впорядкуванню суспільних відносин у розбудові соціальної держави.

Беручи до уваги вищезазначені наукові точки зору та дотримуючись позиції щодо найпоширенішої класифікації форм управлінської діяльності, вбачаємо доцільним виділити такі правові та організаційні форми у досліджуваній сфері:

1. Видання нормативних та індивідуальних актів публічного адміністрування, актів застосування норм права.
2. Укладення адміністративних договорів.
3. Здійснення юридично значимих дій (державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності, видача їм дозволів та ліцензій, проведення контрольно-наглядових дій, складання адміністративних протоколів тощо).
4. Здійснення організаційних дій.
5. Виконання матеріально-технічних операцій.

Правові форми – чи не найважливіша ознака правової держави, дотримання її встановлених принципів та засад, адже кожен орган державної влади має формальну можливість

Розділ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

видавати нормативно-правові акти, регулюючи певну сферу однорідних суспільних відносин. Нормотворчість посідає чільне місце серед правових форм реалізації завдань і функцій органів державної влади у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності та є чи не найважливішою формою у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, вдосконалення якої сприятиме розвитку досліджуваної нами сфери.

Розглянемо зокрема орган державної влади, який, на нашу думку, найбільш відповідальний за стан забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні – Державну регуляторну службу, яка входить до системи органів виконавчої влади та забезпечує реалізацію державної політики у сфері розвитку підприємництва, нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності і є спеціально уповноваженим органом виконавчої влади з питань реалізації державної регуляторної політики, дозвільної системи та ліцензування у сфері господарської діяльності. Регуляторна служба керується Конституцією та законами України, актами Президента та Кабінету Міністрів, наказами Міністерства економічного розвитку і торгівлі, іншими актами законодавства України, а також дорученнями Президента. Служба організовує виконання нормативно-правових актів та здійснює контрольну функцію за їх реалізацією, розробляє та вносить пропозиції щодо вдосконалення законодавства та подає їх на розгляд Кабінету Міністрів. Зокрема служба підготувала проект постанови Кабінету Міністрів «Про затвердження порядку використання коштів Українського фонду підтримки підприємництва, інших загальнодержавних, регіональних та місцевих фондів підтримки підприємництва».

Удосконалюється законодавство у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, зокрема підготовлено проекти законів: «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо застосування заходів реагування до суб'єктів господарювання», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення порядку відкриття бізнесу та встановлення принципу провадження господарської діяльності суб'єктами приватного права без застосування печаток»,

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

«Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо вдосконалення державного нагляду (контролю) та визначення сфер господарської діяльності, що підлягають державному нагляду (контролю)».

Нормотворча діяльність органів державної влади у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності реалізується двома взаємопов'язаними напрямками. Перший – це підзаконне регулювання тих суспільних відносин, що здійснюються шляхом права та задоволення інтересів фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб на заняття підприємницькою діяльністю. Як приклад можна навести розпорядження Кабінету Міністрів «Деякі питання функціонування органів державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» [191]. Інші нормативно-правові акти, які визначають загальні правила в адміністративно-правовому забезпеченні безпеки підприємницької діяльності, встановлюють порядок виконання звичайних адміністративних дій, зокрема визначення форм актів обстеження суб'єктів господарювання (наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження форм актів обстеження суб'єктів господарювання» [192]) або встановлення форм реєстраційних карток для державної реєстрації юридичних осіб (наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження форм реєстраційних карток» [193]). Другий – це юридичне закріплення організаційних та функціональних обов'язків органів державної влади та їх структурних підрозділів зокрема у положеннях чи статутах (положення про департамент економічного розвитку і торгівлі Київської обласної державної адміністрації [194]).

Поряд із встановленням норм права (видання нормативних актів публічного адміністрування у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності) особливе місце займає видання індивідуальних актів публічного адміністрування, актів застосування норм права. Безпосередньо ці акти встановлюють, змінюють та припиняють індивідуальні адміністративні правовідносини. Відмінність між нормативними та індивідуальними актами полягає в тому, що останні стосуються конкретно

Розділ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

визначених суб'єктів адміністративних відносин, а припинення їхньої дії супроводжується виконанням наданих їм прав та обов'язків. Індивідуальним адміністративним актам, як і нормативним, притаманні підзаконність та владність. По суті, індивідуальний державно-владний припис або конкретне рішення адміністративного органу з приводу оцінки певної життєвої ситуації, виражений у певній формі відповідно до чинних нормативних приписів. За змістом вищезазначені акти поділяються на такі види: видані галузевими органами державної влади з питань, що стосуються внутрішньої організаційної діяльності (виникають із приводу формування і функціонування державно-владного апарату управління), і такі, що спрямовані на зовнішнє забезпечення діяльності конкретно визначених об'єктів сфери безпеки підприємницької діяльності, а також на ті, що регулюють адміністративно-договірні відносини органів державної влади у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності з іншими суб'єктами адміністративних правовідносин з приводу проведення різних заходів на підтримку і розвиток підприємницької діяльності та виявлення, протидії, нейтралізації загроз, які існують навколо підприємництва в Україні.

Укладення адміністративних договорів у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності між органами державної влади та суб'єктами підприємницької діяльності є достатньо дієвою формою адміністративно-правового регулювання у цій сфері, адже адміністративний договір характеризується комплексним змістом і наповнений як адміністративними, так і цивільно-правовими ознаками, що відповідає особливостям суспільних відносин у досліджуваній нами сфері. Проекти між державою та суб'єктами підприємницької діяльності щодо їх взаємодії та співпраці у різних сферах економіки визначені насамперед конкретною метою та строками реалізації, у тому числі цільовим фінансуванням за обумовленим кошторисом, що за нинішніх обставин необхідно юридично закріпити договірними відносинами між конкретно визначеним органом державної влади у межах його компетенції і виконавцями

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

щодо вибору засобів, механізмів та встановлення відповідальності за невиконання зобов'язань, необхідних сторонам для ефективного вирішення поставлених завдань.

Разом із правовими формами зростає роль організаційних форм управлінської діяльності. Як було зазначено раніше, не всі науковці поділяють позицію про виокремлення організаційних форм управлінської діяльності, вважаючи, що всі форми мають суто правовий характер. У цьому дослідженні такі форми використовуються для реального впливу на двосторонній розвиток зв'язків між суб'єктами підприємницької діяльності та органами забезпечення безпеки підприємницької діяльності, а також подолання між ними адміністративних бар'єрів. Ця робота здійснюється здебільшого через проведення обговорень, дискусій, підготовку спільних рішень.

Активне впровадження організаційних форм управлінської діяльності у сферу захисту підприємницької діяльності дасть змогу розв'язати значну кількість проблем.

До таких форм, на нашу думку, слід віднести проведення конференцій щодо обговорення проблем забезпечення безпеки підприємництва, зборів та нарад перед прийняттям відповідного рішення, роз'яснення щодо ситуації у сфері захисту підприємництва тощо. Проведення таких заходів може бути частиною нормативно закріплених завдань та функцій деяких органів виконавчої влади, зокрема Регуляторної служби, АМКУ, ДФС, Мінекономіки України, поліції охорони, місцевих управлінь економічного розвитку і торгівлі, які мають надавати методичну, наукову, організаційно-практичну, консультативну допомогу суб'єктам підприємницької діяльності, а також суб'єктів недержавного сектору безпеки. Дієвим механізмом реалізації економічної політики може стати на сьогодні обговорення проектів нормативно-правових актів у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності шляхом їх розміщення у ЗМІ, публікування в рамках конференцій, круглих столів, семінарів. Щорічні звіти про виконаний обсяг робіт, затверджені відповідними державними програмами щодо безпеки підприємницької діяльності, мають стати загальнообов'язковими на всіх рівнях управління зазначеною сферою.

Розділ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Важливою складовою організаційних форм управлінської діяльності є матеріально-технічні заходи у сфері діловодства, реєстрації, розсилання документів, підготовки статистичних та аналітичних даних тощо. Стосовно забезпечення безпеки підприємницької діяльності ці форми мають здебільшого допоміжний характер. Зокрема, у статистично-аналітичній роботі за їх допомогою визначають економічні показники розвитку безпеки підприємницької діяльності, встановлюють рівень ефективності управління у зазначеній сфері. Суб'єкти застосування цього виду форм у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності – Мінекономіки України, Регуляторна служба, АМКУ, ДФС та недержавний сектор безпеки.

Враховуючи проаналізовані правові та організаційні форми управлінської діяльності, зокрема видання нормативних актів публічного адміністрування або здійснення матеріально-технічних заходів, вважаємо, що вони є зовнішньою складовою форми адміністративно-правової діяльності органів державної влади у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності. До внутрішньої складової форми діяльності входять різноманітні процесуальні вияви форми адміністративно-правової діяльності органів державної влади.

Д.М. Бахрах наголошує на загальновизнаному в юридичній науці виокремленні зовнішньої та внутрішньої форми будь-якого явища, запевняючи, що існування цих форм права дає змогу констатувати факт про виділення форми адміністративно-правової діяльності як певної структурної складової – сукупності елементів: форми зовнішнього характеру та вияву його внутрішнього змісту і форми [186, с. 21].

Аналізуючи внутрішні або так звані процесуальні форми, необхідно зазначити, що це способи організаційних взаємозв'язків між органами державної влади і суб'єктами підприємницької діяльності, мета яких – розроблення адекватних відповідних сучасним вимогам цілей для ефективного забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Процесуальні форми повною мірою регулюють норми права. Загальнотеоретичне трактування юридичного процесу

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

означає його розгляд як порядок діяльності компетентних органів, яка врегульована процесуальними нормами і полягає у прийнятті загальних або індивідуальних правил. На підставі цього юридичний процес може бути правотворчим і правозастосовним [195, с. 393–398]. Це стосується, безперечно, і сфери управлінського правозастосування щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Наука адміністративного права розглядає юридичний процес як сукупність певних процедур, що спрямовані на впорядкування суспільних відносин. Так, у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності процедури використовуються зазвичай у позитивному аспекті, а тому вони не стосуються врегулювання юрисдикційних чи правоохоронних суспільних відносин.

Підтвердженням вищезазначеної позиції є точка зору В.М. Горшеньова, який зауважує, що всю діяльність адміністративних органів держави потрібно організувати так, щоб її результатів досягати ефективно, швидко та з максимальною зручністю для всіх, кого це стосується. Це можливо тоді, коли існують досконалі правила, які визначають усю процедуру такої діяльності. Зрозуміло, що процедурно-процесуальні форми та норми, які регламентують їх у галузі позитивної (а не правоохоронної) діяльності органів держави, мають не менш важливе значення, ніж у галузі юрисдикційній [196, с. 209].

Процесуальні форми, які застосовують органи державної влади, зокрема центральні органи виконавчої влади (Регуляторна служба, Мінекономіки України, ДФС, Мін'юст, АМКУ, поліція охорони) у процесі забезпечення безпеки підприємницької діяльності за критерієм спрямованості та змістової відмінності щодо адміністративно-правової діяльності, на нашу думку, можуть поділятися на статутні (організаційні) і процедурні. Розглянемо процедурні форми детально, оскільки їх трактування і правильне розуміння у досліджуваній сфері сприятиме вдосконаленню процесу забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Проаналізувавши наукові погляди, можна констатувати, що на сьогодні існує кілька підходів до визначення поняття «процедура» залежно від концепції предмета адміністративного

Розділ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

процесу (управлінської, юрисдикційної або судочинної). Деякі вчені вважають, що процедура – це вид процесу, інші розглядають їх (процедуру і процес) як тотожні об'єкти правової дійсності і використовують обидва терміни як синонімічні. Прихильники юрисдикційної концепції адміністративного процесу під процедурою вбачають діяльність повноважних органів влади так званого позитивного управлінського характеру, а під процесом розуміють суто юрисдикційні провадження. Представники управлінської концепції процесу вважають, що процес складається з двох видів – юрисдикційного процесу та адміністративної процедури.

На думку Е.Ф. Демського [197, с. 131], з якою варто погодитися, для визначення цих понять та їх співвідношення найбільш доречною є теза, висунута В.П. Тимощуком у роботі «Адміністративні процедури за участю громадян», де він зазначає, що поняття «процедура» і «провадження» можуть співвідноситися як статика і динаміка. Отже, процедура – це встановлений порядок розгляду та розв'язання справи (модель провадження), а провадження – це вже власне розгляд та розв'язання конкретної справи [198 с. 198].

З точки зору співвідношення адміністративної процедури й адміністративного процесу загалом, а не окремого провадження, О.В. Кузьменко зазначає, що у процедурі, на відміну від процесу, неможливо відшукати умови, що забезпечують трансформацію вихідного пункту, оскільки у процедурі нема головної детермінанти процесу – подовженості у часовому вимірі, тобто процес наділяється такими ознаками, як динаміка, безперервний рух, що виражається у послідовних переходах від одного до іншого стану, а процедура визначається як дискретність такого руху. Процедура не є явищем, наділеним часовою динамікою [199, с. 167].

Підсумовуючи результати дослідження, О.В. Кузьменко робить висновок, що процес слід розглядати як діяльність суб'єктів права зі здійснення правової регламентації суспільних відносин та реалізації права, а процедуру – як формалізований бік такої діяльності. Процедура детермінує порядок здійснення

суб'єктами правовідносин юридично значущих дій, які у сукупності становлять юридичний процес [200, с. 15]. Т.О. Коломоєць, підтримуючи О.В. Кузьменко, зазначає, що процедура не є рухом або діяльністю і становить лише процесуальні етапи. Таким чином, процедура – це розташовані на часовому відтинку віхи, від яких і до яких здійснюється розвиток явища, його прогрес або регрес [201, с. 240].

Слушною є думка Л.Л. Попової, яка зауважує, що адміністративні процедури – це процедури здійснення різних видів позитивної управлінської діяльності (процедури нормотворчої діяльності, процедури реалізації прав і обов'язків громадян і організацій у сфері управління, процедури контрольної діяльності), а також процедури, пов'язані з організацією роботи апарату органів виконавчої влади. Така діяльність характеризується як організаційно-процедурна, що здійснюється органами виконавчої влади в процесі реалізації їхніх функцій [202, с. 222].

Вважаємо, що статутні (організаційні) і процедурні форми важливо застосовувати у комплексі, адже у такому разі досягається їх максимально гнучке поєднання. У зв'язку з цим науковці зазначають існування різних зовнішніх форм їх закріплення, зокрема, для процедур організаційного характеру застосовуються різні положення (положення про департамент економічного розвитку і торгівлі Київської обласної державної адміністрації) [194]; положення про порядок подання заяв до органів Антимонопольного комітету України про надання дозволу на узгоджені дії суб'єктів господарювання (Положення про узгоджені дії) [203]), також регламенти (регламент роботи Державної фіскальної служби України). Для виконання завдань функціонального призначення використовуються правила (порядки), (зокрема, правила розгляду заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції [204]) або договори (угоди) (зокрема, Галузева угода між Міністерством економіки України, Асоціацією роботодавців торгівлі та комерційної сфери економіки України та Всеукраїнською профспілкою працівників і підприємців торгівлі, громадського харчування та послуг).

Розділ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

З огляду на те що процедурні форми встановлюють порядок виконання завдань, які покладено на відповідні державні органи, вони безпосередньо пов'язані з їх функціями. Така модель надає статутним документам щодо відповідних державних органів (положенням) значення єдиного можливого джерела їх повноважень. Враховуючи, що сферою забезпечення безпеки підприємницької діяльності опікуються органи виконавчої влади, доречно на законодавчому рівні, зокрема у Законі України «Про міністерства та інші центральні органи виконавчої влади» зазначити класифікатор функцій відповідних органів у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, що надасть змогу уніфікувати їх формулятивну частину у статутних документах різних органів виконавчої гілки влади зі схожими функціями, розподілити їхню компетенцію. Також за такоого підходу можна визначити у нормативно-правових актах щодо процедур реалізації деяких функцій, зокрема фінансування процесу забезпечення безпеки підприємницької діяльності з бюджету, що надасть можливість створити обґрунтовану формулу та правила реалізації частин міжбюджетних трансфертів у зазначеній нами сфері, впровадити корегувальні коефіцієнти у систему розподілу забезпечення безпеки підприємницької діяльності у зв'язку з нерівномірною розвиненістю даного поняття у регіонах, а також підготувати висококваліфікований персонал із забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні.

Іншими заходами вдосконалення процедур щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності можуть бути: встановлення правил створення, прийняття і впровадження рішень державними органами виконавчої гілки влади (в межах забезпечення безпеки підприємницької діяльності); основи прийняття спільних управлінських, бюджетних, контрольних рішень (у тому числі регламенти співробітництва місцевих державних адміністрацій та центральних органів виконавчої влади «по вертикалі» та зокрема Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (будь-якого іншого органу

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

виконавчої влади) з іншими органами державної влади «по горизонталі»); правила укладання договорів публічного характеру (державних, внутрішніх міжнародних, горизонтальних і вертикальних, адміністративних); врегулювання контрольних, реєстраційно-дозвільних, координаційних процедур у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності; інформаційне забезпечення.

Вдосконалення форм забезпечення безпеки підприємницької діяльності є важливим та актуальним питанням, як і вдосконалення нормативно-правової бази у досліджуваній нами сфері. Проаналізувавши різні форми діяльності органів державної влади, зокрема виконавчої гілки влади щодо можливості за їхньою допомогою забезпечити безпеку підприємницької діяльності, можемо розглянути питання щодо розв'язання більш практичних та актуальних проблем.

Органи державної влади, які забезпечують безпеку підприємницької діяльності, використовують різні форми та їх поєднання у регулюванні відносин забезпечення безпеки суб'єктів підприємницької діяльності, але нормотворчість залишається чи не найважливішою формою, за допомогою якої можна впливати на рівень безпеки зазначених суб'єктів.

На сьогодні правова база нормотворчої діяльності органів державної влади загалом і тих органів, які безпосередньо регулюють діяльність щодо забезпечення безпеки суб'єктів підприємницької діяльності, складається зі значного обсягу правових актів. Ці акти можуть закріплювати, по-перше, прямі вказівки на право видавати конкретні відомчі акти; по-друге, закріплюють право видавати акти з конкретних питань; по-третє, лише у загальних рисах окреслюють межі правового регулювання [153, с. 24].

Пропонуємо розглянути процес удосконалення процедури підготовки та прийняття підзаконних актів на прикладі Регуляторної служби як провідного центрального органу виконавчої влади у сфері забезпеченні безпеки підприємницької діяльності. Означена процедура є важливим способом забезпечення безпеки підприємництва.

Нормотворчість – це складний процес, який може бути реалізований шляхом взаємопов'язаних та послідовних етапів. Однак, як слушно зауважує, Ю.А. Тихомиров, процедура підготовки підзаконних актів суттєво відрізняється від законодавчого процесу [205, с. 192]. Отже, в нормотворчій діяльності Держпідприємництва можна виділити такі етапи.

1. Комплексне (загальне) планування, що є основою успішної організаційної нормотворчої діяльності. За нинішніх глобалізаційних процесів у суспільстві гостро постає проблема адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів, зокрема взаємоспівробітництва з Європейським Союзом на паритетних засадах. Щодо відомчої нормотворчості, то цей процес має складатися зі скасування застарілих актів (не адаптованих до сучасних вимог), зміни навних чи ухвалення нових нормативних актів, що відповідають сучасним реаліям, та усунення їхньої множинності. Такі дії мають реалізовуватись відповідно до щорічних планів роботи Регуляторної служби, у тому числі оперативних, де має бути визначений конкретний департамент (відділ, підрозділ), компетентний ухвалювати нормативний акт, і конкретна посадова особа, відповідальна за його розроблення. У системі Регуляторної служби аналогічні плани затверджує голова, їх формують із внесеними пропозиціями відповідальних осіб щодо розроблення цих правових актів. Проте нормотворчий процес має розпочатися після ухвалення відповідного плану або із вказаними у ньому строками.

2. Проведення роботи з підготовки нормативно-правового акта. Цей етап передбачає визначення підрозділу (відділу), який працюватиме над підготовкою проекту конкретного акта. Насамперед такий підрозділ (відділ) слід визначити для видання акта. Для підготовки складних і важливих проектів нормативних актів створюється спеціальна комісія з представників служби, представників суб'єктів підприємницької діяльності та профспілкових об'єднань підприємців за відповідним рішенням керівництва. Керівництво комісією слід покласти на посадову особу, яка організовує процес розроблення

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

проекту нормативного акта. У зв'язку з тим, що чинне законодавство не закріпило права і обов'язки керівника такої комісії, необхідно, на нашу думку, їх конкретно регламентувати.

Головним завданням керівника комісії має стати підготовка за участю спеціалістів щодо внесення пропозицій із плану дій розроблення проекту та його складання. Проте зміст плану в законодавстві не висвітлено, а тому доцільним вбачається передбачити у ньому: вивчення необхідних для розроблення проекту матеріалів; розроблення безпосередніх по суті змісту проекту пропозицій; їх обговорення та складання проекту із внесеними пропозиціями; підготовка переліку нормативної бази, яка втратить чинність, або вноситимуть зміни відповідно до ухвалення нового акта; направлення проекту до зацікавлених органів та посадових осіб для отримання відгуку; розгляд отриманих пропозицій та зауважень, уточнення проекту; подальше підписання акта та безпосереднє подання його в Міністерство юстиції України; строки виконання заходів, передбачених проектом, і встановлення відповідальних осіб за його виконання. Завершення роботи з підготовки акта має бути здійснено на організаційній нараді, де під час його обговорення можна вносити різні зміни та уточнення. Остаточний план підготовки проекту відповідного акта має затверджувати керівництво та доводити до відома усіх департаментів (підрозділів, відділів), які будуть залучені до розроблення нормативно-правового акта.

3. Розроблення проекту відповідного нормативно-правового акта. Цей етап найбільш трудомісткий у нормотворчому процесі, адже поділяється на кілька стадій: а) вибір індивідуально визначеного нормативно-правового акта; б) встановлення раціональної внутрішньої структури документа, що вимагають правила юридичної техніки; в) розроблення змісту проекту правового акта (пошук альтернативних шляхів розв'язання проблеми, вибір та оцінка найбільш оптимального варіанта); г) оформлення нормативно-правового акта (визначення структури, синхронності розташування нормативного матеріалу і т. ін.); г) перевірка створеного проекту нормативно-правового

Розділ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

акта. Додатковими стадіями можуть бути: доопрацювання проектів, які не схвалено; врахування пропозицій та зауважень, що надійшли від зацікавлених суб'єктів.

Розглядаючи даний етап нормотворчого процесу, необхідно зазначити, що останнім часом постійно наголошується на недоліках розроблених проектів нормативно-правових актів Регуляторної служби.

По-перше, непокоїть вибір оптимального методу регулювання безпеки підприємницької діяльності у специфічних та конкретних життєвих ситуаціях, що у світлі проведення реформування з децентралізації влади зумовлює необхідність передачі частини повноважень регіональним підрозділам Регуляторної служби, які більш ґрунтовно можуть розкрити суть конкретної проблеми суб'єкта підприємницької діяльності.

По-друге, необхідно розглянути можливість законодавчого закріплення вимог щодо форм і змісту нормативно-правових актів Регуляторної служби, адже неправильність оформлення не сприяє їх ефективному застосуванню у практичній діяльності органу.

По-третє, необхідно законодавчо визначити остаточний перелік видів нормативних актів, створення яких делеговано тому чи іншому структурному підрозділу Регуляторної служби, що характеризує його конкретну сферу діяльності.

По-четверте, нормативні акти Регуляторної служби мають повною мірою відображати зв'язок з нормативними документами інших органів влади, зокрема Міністерства економічного розвитку і торгівлі України та Державної фіскальної служби, адже вони повинні конкретизувати та забезпечити виконання нормативно-правових актів, що мають вищу юридичну силу.

4. Погодження проекту правового акта та його затвердження. Основним цілями цієї стадії нормотворчості є обґрунтування доцільності ухвалення нормативно-правового акта та відповідності нормам чинного законодавства. Цей етап нормотворчості обов'язковий, адже лише погодження акта надасть можливість повною мірою врахувати пропозиції підрозділів і служб, чия діяльність обумовлена вирішенням аналогічних або суміжних

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

питань. У результаті саме у погодженні досягається потрібна однакості та встановлення чітких меж втручання у повноваження інших органів щодо регулювання суспільних відносин, в тому числі у процесі забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Після отримання необхідних відгуків, які мають бути обґрунтованими, аргументованими та повними, Регуляторна служба має розглянути їх з точки зору недоопрацьованих пунктів та після внесення поправок остаточно відредагувати проект. Проект нормативного акта і пояснювальна записка (яка додається до нього та в якій вказуються доцільність ухвалення акта його розробником, зазначаються зауваження у процесі підготовки і чи були вони враховані в кінцевому варіанті) та інші додатки подають на підпис посадовій особі Регуляторної служби.

5. Забезпечення надання чинності нормативного акта є завершальним етапом нормотворчого процесу, в якому встановлено кінцеві строки доведення нормативного акта до відповідних підрозділів, його реєстрація та опублікування.

Таким чином, лише неухильне дотримання Регуляторною службою проаналізованої вище схеми нормотворчого процесу зазначеного нами органу та інших органів державної влади може допомогти у: а) суттєвому скороченні кількості неправомірно ухвалених нормативних актів; б) ухваленні узгоджених і несуперечливих нормативних актів; в) ухваленні актів, що не суперечать законам та підзаконним актам за вищою юридичною силою, тощо. Водночас вдосконалення роботи Регуляторної служби у її нормотворчому процесі – це один з механізмів програми забезпечення ефективності та законності її діяльності, адже реалізація вже ухвалених актів – важливий спосіб забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Проаналізувавши питання щодо форм адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності, варто також розглянути методи в цій сфері, оскільки саме вибір та зміст методів безпосередньо впливає на розвиток забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Розділ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У юридичній літературі існують певні труднощі щодо розуміння категорії методу з відокремленням її від форми публічного адміністрування, а також методу правового регулювання. Методи публічного адміністрування застосовують владні суб'єкти адміністративного права. Форма є первинною щодо методу та вказує на те, що конкретні дії публічної адміністрації здійснюються шляхом оформлення їх зокрема у правовий акт, що має юридичні наслідки. Метод дає можливість визначити характер відносин між суб'єктом і об'єктом впливу. Він обов'язково виражається у формі публічного адміністрування. Інакше кажучи, без форми публічного адміністрування методи публічного адміністрування втрачають будь-який сенс. Зокрема, можна застосувати заходи адміністративного стягнення або надати ліцензію фізичній чи юридичній особі без документального оформлення таких дій, тобто без ухвалення відповідного правового акта публічного адміністрування. Таким чином стає очевидним зв'язок методу діяльності публічної адміністрації з її формами [97, с. 205–206].

Проаналізувавши наукові джерела та практику управлінської діяльності, доходимо висновку, що єдиного підходу в розумінні методів управлінської діяльності в їхній взаємодії з органами державної влади не існує, що унеможливорює їх оптимальну класифікацію. Розуміння методів здебільшого залежить від їх бачення правознавцями і ототожнюється з різними елементами й проявами державного управління. Деякі науковці сфери адміністративного права вбачають зв'язок між формами та методами управлінської діяльності, інші, якщо йдеться про такі методи, як створення організаційної структури, прийняття рішень, контролю, наголошують на взаємообумовленості методів і функцій управління. Зокрема, І.Л. Бачило вважає функції визначальним чинником вибору методів та їх реалізації, що це не тільки не запересує, а навпаки, передбачає творчий пошук засобів досягнення поставлених цілей [206, с. 198].

У сфері управління найпоширеніші терміни: «адміністративно-правові методи», «методи управління», «методи адміністративного впливу». Ю.М. Старилов вважає, що суть цих понять єдина та неподільна [207, с. 228, 229].

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Методи як частина змісту діяльності з управління разом із завданнями, функціями та цілями перебувають (мають перебувати) під всеосяжним регульованим впливом адміністративно-правових норм. А це дає змогу науковцям з юриспруденції цілком слушно зазначати, що методи діяльності державних органів, зокрема виконавчої влади, є адміністративно-правовими.

Оскільки управлінські методи – це засоби реального впливу суб'єктів щодо підконтрольних об'єктів, то якщо йдеться про адміністративні методи забезпечення безпеки підприємницької діяльності, варто цю проблематику розглядати не тільки з точки зору взаємодії потреб та інтересів об'єктів і суб'єктів управління, а також з позиції їх оптимальної обумовленості законами економічного середовища, до якого і належить сфера забезпечення безпеки підприємницької діяльності. З огляду на викладене вище можна виокремити методи, залежні від: 1) правового статусу суб'єкта управління сферою забезпечення безпеки підприємницької діяльності; 2) конкретної галузі управління відповідно до видів забезпечення безпеки підприємницької діяльності; 3) специфічних характеристик об'єкта управління – організаційно-правової форми, форми власності, обсягу діяльності тощо. Тільки після з'ясування важливості застосування тих чи інших методів державного управління доцільно, на нашу думку, вирішувати проблеми щодо формування й нормативного забезпечення механізмів їх реалізації.

Методи управління у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності численні та різноманітні, проте, незважаючи на це, вони мають загальні ознаки: а) реалізуються у процесі управління та виражають управлінський (владно-організаційний) вплив органів державної (зокрема виконавчої) влади на відповідні об'єкти, якими управляють; б) тісно пов'язані з конкретним призначенням діяльності з управління як специфічного виду практичного забезпечення функцій та завдань держави щодо безпеки підприємництва; в) методи є засобами реалізації суб'єктами управління щодо забезпечення безпеки підприємства, їх повноважень та компетенцій; г) методи характеризуються організаційним впливом, забезпечують

Розділ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

порядок у системі управління; г) реалізуються в адміністративно-правових формах і виявляються у нормативно-правових актах, а їх застосування визначається відповідним порядком у законодавстві; д) набувають специфічної характеристики управлінського впливу на відповідні об'єкти, а тому виконують безпосередній виконавчий вплив – через адміністративну-правову нормотворчість і розпорядчий (непрямий) – за допомогою економічного чи морального регулювання, стимулювання.

Основоположним принципом, що дає змогу провести чітко встановлену класифікацію методів, відокремити їх від суміжних управлінських процесів та один від одного, є необхідна реальність впливу методу на суб'єктів підприємницької діяльності.

Як вважають науковці-адміністративісти, і варто погодитися з їхньою точкою зору, вищезазначена позиція може бути реалізована за допомогою різних засобів, основними з яких традиційно вважають переконання, примус і стимуляцію інтересів [208, с. 35].

Сучасна наукова думка також підтверджує ці слова. Зокрема І.Д. Пастух вважає, що правильне застосування методів переконання, заохочення й примусу в процесі здійснення публічного адміністрування забезпечує максимальну ефективність цієї діяльності, раціональне функціонування всіх адміністративно-правових інститутів, непохитність правових основ у державі. Ці методи є визначальними, повинні розумно поєднуватись, тобто не протистояти один одному, а доповнювати, підпорядковуватись публічним інтересам [97, с. 208].

У науці адміністративного права найбільш поширеною класифікацією поділу всіх методів є дві рівнозначні групи: метод переконання та метод примусу. Вони доповнюють один одного та забезпечують оптимальну поведінку учасників суспільних відносин з регулювання безпеки підприємницької діяльності. Співвідношення цих двох методів характерне і для здійснення функцій управлінської діяльності. Варто зауважити, що спочатку завжди реалізується метод переконання, а потім метод примусу. Таке їх поєднання зумовлено великою виховною роллю методу переконання, у тому числі природою правової

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

держави, цілі якої спрямовано на забезпечення прав суб'єктів підприємницької діяльності. На нашу думку, аналіз цих методів дасть змогу повною мірою збагнути специфіку діяльності органів державної влади, зокрема виконавчої, щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності, а тому розглянемо їх детальніше.

Аналізуючи ці групи методів, варто зауважити, що здійснення завдань і функцій у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності органами державної влади застосовується за допомогою переконання та примусу в поєднанні їх різновидів, що зумовлює виокремлення більш конкретних методів. Науковці часто розглядають економічні та адміністративні методи.

На підтвердження нашої думки наведемо класифікацію методів деяких науковців.

Так, Ю. Козлов поділяє їх на дві групи: позаекономічного (прямого) та економічного (непрямого) впливу; А. Лунев – на чотири: морально-політичні, економічні, організаційні, адміністративно-директивні; Г.В. Атаманчук – також чотири: адміністративні, морально-ідеологічні, соціально-політичні, економічні [64, с. 367]. В.Я. Малиновський здійснює розподіл методів на адміністративні, економічні, правові та соціально психологічні та дає їх визначення. Він зауважує, що адміністративні методи – це сукупність прийомів, впливів, заснованих на використанні об'єктивних, організаційних відносин між людьми, і загальноорганізаційних принципів управління. Економічні методи державного управління – це система прийомів і способів прямої дії на народне господарство шляхом широкого використання вимог економічних законів, товарно-грошових відносин та їх економічних категорій з метою створення умов, які забезпечують досягнення високих кінцевих господарських результатів [64, с. 374, 389]. В.Г. Федоренко описує ці методи за їх призначенням, зокрема наголошуючи, що економічні методи державного регулювання ринкової економіки передбачають формування державою матеріальних та фінансових стимулів для ефективної підприємницької діяльності шляхом

Розділ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

впливу на економічні інтереси суб'єктів господарювання, що визначає поведінку цих суб'єктів. Адміністративні методи ґрунтуються на застосуванні сили державної влади шляхом примусу, заборони або дозволу. Ці методи охоплюють і правові, якими визначаються правила гри суб'єктів господарювання [189, с. 366].

Кожен із науковців виокремлює адміністративні та економічні методи. Детально проаналізувавши їх, можемо зауважити, що управлінсько-розпорядча діяльність органів державної влади у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності чітко окреслюється під час реалізації саме адміністративних методів, що дає змогу впливати їй на підконтрольні об'єкти, вимагати від них належної та бажаної поведінки. Водночас з адміністративними методами органи державної влади доволі часто застосовують економічні, що є засобами чи способами непрямого (економічного) впливу на певні об'єкти управління, задовольняючи їхні потреби та інтереси.

Деякі науковці, крім вищезазначених, виділяють й інші методи в управлінській діяльності. По-перше, це контроль і нагляд: контроль – активний метод безпосереднього впливу на стан діяльності підконтрольних суб'єктів вищим за статусом органам державної влади за субординаційним принципом; нагляд – навпаки, дає можливість проаналізувати реальний стан справ, однак унеможлиблює для суб'єкта вищого підпорядкування можливості активно втручатися в роботу відповідних державних органів та організацій. По-друге, методи безпосереднього (прямого) та опосередкованого (непрямого) впливу: безпосередній вплив виражає волю органа державної влади відповідно до наказу; опосередкований дає можливість створити умови зацікавленості у виконавців, передбачає варіанти самостійності в обранні поведінки. По-третє, методи можуть поділятися на загальні, яким притаманні всі види діяльності в усіх державних органах (методи керівництва, управління та регулювання; координації, інструктування та узгодження; мотивації, авторитету та психологічного спонукання); спеціальні, яким притаманні лише деякі з них.

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Дослідивши численні класифікації методів за різними їх критеріями, можемо проаналізувати сутність застосовуваних методів у забезпеченні безпеки підприємницької діяльності, а саме групи адміністративних методів, що зумовлено темою нашого дослідження.

Метод переконання. Для дотримання правил ведення підприємницької діяльності відповідно до нормативної бази, оптимальної реалізації завдань у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності органи державної влади застосовують метод переконання та його різновиди, який полягає у стимулюванні, заохоченні та вихованні всіх суб'єктів, задіяних у цій сфері. Підвищення рівня правової обізнаності суб'єктів підприємницької діяльності робить метод переконання більш ефективним інструментом регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Це дає змогу звужити сферу адміністрування, невиправданого використання адміністративних заходів впливу та подолання адміністративних бар'єрів. На сьогодні методи переконання формують міцний фундамент щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності органами державної влади.

Переконання варто також розглядати і як соціальний інструмент, і як метод державного управління, за допомогою якого соціальні суб'єкти забезпечують досягнення поставлених суспільством цілей у сфері суспільного порядку і безпеки.

Як зазначає Р.А. Калюжний, метод переконання посідає особливе місце серед інших і тісно пов'язаний із профілактикою та адміністративним примусом (ці заходи не можна відривати один від одного, оскільки між ними існує діалектична єдність, вони мають об'єктивний характер та їх застосування зумовлюється рівнем розвитку суспільних відносин) [210, с. 13].

Органи державної влади застосовують методи переконання для впливу на суб'єктів підприємницької діяльності з метою дотримання ними законодавства України. Так, Державна фіскальна служба застосовує цей метод для переконання сплати податків у встановлений термін, Антимонопольний комітет – для відвернення потенційного створення монополій

Розділ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

суб'єктів підприємницької діяльності, Міністерство юстиції – для дотримання встановлених вимог під час подання документів на реєстрацію фізичними осіб-підприємцями чи юридичними особами. У такий спосіб органи державної влади вимагають від суб'єктів підприємницької діяльності дотримуватись необхідних правообмежувальних заходів, адже притаманний їм високий рівень забезпечення дисципліни дає змогу досягти високих результатів у регулюванні безпеки підприємницької діяльності. По суті, методи переконання є виховними заходами, а тому мають всеосяжний вплив.

Характеризуючи діяльність органів державної влади щодо застосування ними методу переконання, необхідно розглянути різні його форми: 1) роз'яснювальна діяльність щодо завдань і функцій органів державної влади у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, правова пропаганда; 2) правове виховання суб'єктів підприємницької діяльності щодо належного дотримання законодавства; 3) інформування суб'єктів підприємницької діяльності щодо стану справ у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності; 4) організаційна робота; 5) прийом представників та посадових осіб суб'єктів підприємницької діяльності та бесіда з ними щодо стану їх безпеки; 6) заохочення суб'єктів підприємницької діяльності до активної роботи з вироблення стратегії і тактики для нейтралізації загроз, які супроводжують підприємницьку діяльність; 7) критика поведінки і роботи окремих підприємств, установ та організацій, які порушують встановлені законодавством вимоги щодо ведення підприємницької діяльності; 8) стимулювання створення громадських дорадчих органів для можливості брати участь у створенні державної політики щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Проаналізуємо найпоширеніші з них.

Правову пропаганду, роз'яснювальну роботу та агітацію щодо завдань і функцій діяльності органів державної влади у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності за нинішніх умов необхідно визнати найбільш поширеною формою зазначеного нами методу, яка має раціональне значення у практичній діяльності. На нашу думку, правова пропаганда є

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

найефективнішим способом профілактики правопорушень, адже хоч би яку форму використовували відповідні органи під час проведення запобіжних заходів, за змістом вони завжди мають агітаційну та пропагандистську спрямованість. Форму правової пропаганди органи державної влади застосовують в усіх сферах суспільної діяльності, зокрема притягуючи суб'єктів підприємницької діяльності до адміністративної відповідальності, відповідні органи та їх посадові особи не обмежуються тільки процесуальними рамками, а намагаються шляхом різноманітних переконань та роз'яснень запевнити їх у неприпустимості протиправної поведінки у подальшому

Необхідність розширення роз'яснювальної роботи у сучасних рамках очевидна. Проаналізувавши останній період, можемо стверджувати про активність у нормотворчому процесі Верховної Ради, Президента України, Кабінету Міністрів та інших центральних органів виконавчої влади щодо регулювання питань, пов'язаних із забезпеченням безпеки підприємницької діяльності. Ухвалені нормативні акти доволі часто суперечать один одному, інколи містять нечіткі та незрозумілі формулювання. Безперечно, не у всіх суб'єктів підприємницької діяльності є можливість відстежувати зміни у процесі нормотворчості та юридично коректно здійснити аналіз великої кількості юридичних колізій і через важкодоступність зрозуміти суть цих актів. Зважаючи на це, органи державної влади та їх посадові особи більшою мірою мають приділяти увагу своєчасному роз'ясненню суб'єктам підприємницької діяльності основних положень законодавства, яке регулює правовідносини в сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Ще одна форма переконання, яке потребує постійного вдосконалення та застосування у практичній діяльності, – правове виховання суб'єктів підприємницької діяльності щодо належного виконання ними законодавства. Основна мета цієї форми – забезпечення неухильного дотримання норм та правил, встановлених державою, які регулюють підприємницьку діяльність та її безпеку. При цьому виконання суб'єктами підприємницької діяльності таких норм та правил здійснюється

Розділ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

сумлінно та добровільно завдяки їхній високій дисциплінованості, розумінню прав і обов'язків, які перед ними встановила держава. Для формування наведених характеристик пропонуємо використовувати різноманітні способи (проведення загальних та індивідуальних виховних заходів з окремими суб'єктами підприємницької діяльності, їх посадовим особами та працівниками, які потенційно чи реально можуть вчинити чи вчиняють неправомірні дії; посилення критики антисуспільних вчинків та застосування до таких суб'єктів загальносуспільного осуду тощо) та засоби (виступи представників органів державної влади, зокрема профільних органів виконавчої влади, які безпосередньо беруть участь у регулюванні забезпечення безпеки підприємницької діяльності, з лекціями та доповідями щодо економічного, фінансового, соціального стану в державі та відображення показників цих сфер на забезпеченні безпеки підприємницької діяльності, а також організація конференцій з покращення бізнес-клімату та зменшення адміністративних бар'єрів для його безперешкодного ведення в Україні; публікація наукової, теоретично обґрунтованої літератури щодо наявності ризиків та загроз у діяльності суб'єктів підприємницької діяльності). Перераховані вище способи та засоби забезпечення безпеки підприємницької діяльності варто покласти на Регуляторну службу та Мінекономіки України у взаємодії з недержавним сектором безпеки.

В умовах рецесії та стагнації економіки, різноманітних соціальних конфліктів у державі ефективним засобом підвищення високого рівня діяльності органів державної влади є використання такої прогресивної форми, як інформування суб'єктів підприємницької діяльності щодо стану справ у сфері її забезпечення. За умови відкритого діалогу органів державної влади із суб'єктами підприємницької діяльності, взаємодії та співробітництва зі ЗМІ знижується ймовірність розповсюдження різноманітних чуток, провокаційних версій, неправдивої інформації. Широка поінформованість суб'єктів підприємницької діяльності, з одного боку, викликає в них довіру до апарату держави, а з іншого – підвищує відповідальність

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

органів державної влади за доручену справу, дає можливість викоринити порушення принципу законності у їхній діяльності та зміцнює авторитет. Інформування суб'єктів підприємницької діяльності про стан забезпечення безпеки підприємництва передовсім має бути покладено на центральні органи виконавчої влади, які безпосередньо забезпечують безпеку у цій сфері, і на органи місцевого самоврядування.

Серед найоптимальніших, на нашу думку, форм інформування суб'єктів підприємницької діяльності щодо стану справ у сфері забезпечення її безпеки мають бути такі:

- 1) проведення прес-конференцій за участі органів державної влади, трудових колективів суб'єктів підприємницької діяльності, громадських організацій з питань інформування щодо тенденцій розвитку та проблем у сфері забезпечення безпеки підприємництва;
- 2) виступи посадових осіб органів державної влади по центральному та місцевому телебаченню, радіо, у пресі з питань захисту підприємницької діяльності та вдосконалення механізмів реальної підтримки її суб'єктів;
- 3) публікація у ЗМІ статистичних відомостей про стан забезпечення безпеки підприємницької діяльності та боротьби з правопорушеннями у цій сфері, а також звітування органів державної влади про усунення недоліків у механізмі забезпечення безпеки підприємницької діяльності та впровадження інноваційних моделей для активізації підприємницької діяльності.

Організаційну роботу як форму переконання також повинні активно застосовувати органи державної влади, недержавний сектор безпеки, адже вона полягає в організації ефективної діяльності різних громадських рад, об'єднань, колегій, що беруть активну участь у забезпеченні безпеки підприємницької діяльності. Так, діяльність у цій сфері має виражатись у такому:

- 1) надання методичної, організаційної, консультативної допомоги таким радам, об'єднанням, колегіям;
- 2) координація їхньої діяльності;
- 3) узагальнення досвіду та практики їхньої діяльності;
- 4) проведення занять щодо обміну досвідом у впровадженні інноваційних технологій управління.

Розділ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Прийом представників та посадових осіб суб'єктів підприємницької діяльності та бесіда з ними щодо стану їхньої безпеки має стати дієвим методом переконання у досягненні ефективних результатів щодо захисту підприємницької діяльності. Робота посадових осіб усіх державних органів, які забезпечують безпеку підприємницької діяльності, має бути організована так, щоб суб'єкти підприємництва та їхні представники могли без перешкод спілкуватися з владними структурами, отримувати поради, роз'яснення, висловлювати пропозиції, міркування, зауваження та у разі необхідності відразу мати можливість висловити їм недовіру в офіційному зверненні чи листі про факти порушення службових обов'язків. З цією метою пропонуємо таке: 1) створити спеціалізований центр із захисту підприємницької діяльності у кожному регіоні, який буде спеціалізуватись на проблемах безпеки підприємництва; 2) організувати прямий зв'язок із суб'єктами підприємницької діяльності через інтернет та надати можливість відсилати через нього петиції про недовіру органу державної влади чи посадовій особі, а також можливість через інтернет відсилати проекти нормативно-правових актів, які за умови їх підтримання необхідною кількістю громадян обов'язково має розглянути орган державної влади, який здійснює забезпечення безпеки підприємництва.

Найпоширеніша форма переконання – заохочення суб'єктів підприємницької діяльності до активної роботи з вироблення стратегії і тактики для нейтралізації загроз, які супроводжують підприємницьку діяльність. Варто виокремити різні форми заохочення, які стосуються процесу забезпечення безпеки підприємницької діяльності та мають реальний вплив на неї. Залежно від підстав виокремлюємо абсолютне заохочення (повідомлення про затримання правопорушника) та відносне, визначене в КУпАП (зокрема добровільне відшкодування заподіяної шкоди та збитків). Органи державної влади, які забезпечують безпеку підприємницької діяльності, можуть користуватися такими формами заохочення відповідно до їх нормативного закріплення, як формальне та неформальне

заохочення. Також можуть застосовувати моральні заохочення (нагородження почесними грамотами, знаками працівників суб'єктів підприємницької діяльності та їх посадових осіб, подяка, інформування про суспільно корисну працю у ЗМІ тощо), матеріальні (цінні подарунки, грошові премії, путівки для працівників суб'єктів підприємницької діяльності).

Проаналізувавши метод переконання та його різноманітні форми, можемо стверджувати, що він є комплексом здійснюваних органами державної влади заходів (роз'яснювальних, виховних, заохочувальних) правового та неправового змісту, що відображаються на суб'єктах підприємницької діяльності через матеріальний, психологічний та моральний вплив.

Методи примусу. Як загальновідомо, метод переконання передуює методу примусу, який застосовують до суб'єктів, не спроможних керувати своєю поведінкою згідно з державною волею. Застосування методів переконання не завжди спроможне врегулювати проблеми щодо забезпечення безпеки підприємництва, тому для ефективнішого виконання своїх завдань та функцій органи державної влади застосовують примусові методи впливу на суб'єктів підприємницької діяльності та їхніх посадових осіб. Так, адміністративні правопорушення, скоєні ними, спричиняють загальний дисбаланс у процес роботи органів державної влади у налагодженні системи забезпечення їхньої безпеки. Значне їх поширення не тільки дезорганізовує систему суспільних відносин, а й зумовлює необхідність застосування державного примусу та санкцій до таких правопорушників.

Питання щодо державного примусу науковці досліджували постійно. Так, вважається, що державний примус визначається як можливість держави зобов'язати суб'єкта проти його волі та бажання здійснювати певні дії. За наявності факту правопорушення держава зобов'язує особу зазнати певних негативних наслідків [211, с. 332].

Примус, виражений у санкціях, здійснюється у межах правоохоронних відносин, є реакцією держави на неправомірну поведінку учасників суспільних відносин, виступаючи завжди як державний примус до виконання вимог норми права [212, с. 54].

Розділ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У разі неналежного функціонування управлінських правовідносин (зокрема, невиконання обов'язку, порушення суб'єктивного права тощо) через протиправну поведінку якогось із їх учасників виникають підстави до застосування санкцій як негативної реакції держави на таку поведінку. При цьому санкція виступає не лише як загроза примусу стосовно можливого порушника, а також як правило поведінки відповідних державних органів, які реалізують цю санкцію у разі правопорушення [213, с. 19].

Державний примус, з одного боку, розглядається як невід'ємна складова здійснення державної влади, її визначальний засіб (метод), головна ознака держави загалом, а з іншого – державний примус – не самоціль, а наслідок певної поведінки різних соціальних суб'єктів, зокрема такої, яка не відповідає вимогам правових норм, становить загрозу відносинам, що цими нормами регулюються та охороняються, й застосовується з метою усунення такої поведінки.

Державний примус можна класифікувати за різними критеріями. З урахуванням мети застосування примусу його поділяють на такий, що захищає публічний інтерес, і такий, що захищає інтереси приватної особи. Відповідно до підстав застосування його поділяють на такий, що застосовується внаслідок протиправної винної поведінки, і такий, що застосовується внаслідок протиправної, але безвинної поведінки (об'єктивно протиправної), а також внаслідок припущення можливості виникнення правопорушення. Зокрема залежно від видів правовідносин розрізняють примус у цивільно-правових та в адміністративно-правових відносинах. Варто розглянути та визначити поняття примусу в адміністративно-правових відносинах або адміністративного примусу у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності та його вдосконалення у цій сфері.

Адміністративний примус, застосований органами державної влади, є самостійним видом державного примусу, має цілком визначені характеристики, що допомагають його індивідуалізувати та виокремити від решти форм.

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

---

1. Характерною ознакою примусових заходів є їх офіційність. Проаналізувавши етимологічно термін «адміністрація», тобто «управління», виходимо з позиції про те, що адміністративний примус – це насамперед управлінський примус, а тому органи виконавчої влади та їх посадові особи мають право застосовувати адміністративний примус. Серед них зокрема Державна фіскальна служба України, Антимонопольний комітет, Державна регуляторна служба, Міністерство юстиції.

Епізодично адміністративний примус можуть застосовувати й органи місцевого самоврядування, суди, громадські організації, проте він не має великого впливу на процес забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Використовуючи поняття «застосування адміністративного примусу органами державної влади в сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності» передусім розуміємо використання його органами виконавчої влади, які безпосередньо забезпечують безпеку суб'єктів підприємницької діяльності та є офіційними.

2. Органи державної влади мають застосовувати адміністративний примус щодо суб'єктів підприємницької діяльності лише на базі різних форм переконання, адже примус передбачає повне та всебічне використання виховних засобів для активного формування правомірної поведінки, нетерпимого ставлення до правопорушень. З цього приводу слушно висловився А.С. Васильєв, зауваживши, що як у сучасний період, так і в історичній перспективі переконання та примус будуть однаково необхідними, тому що розвиток і вдосконалення одного з них зумовлює розвиток і вдосконалення іншого [214, с. 168].

Отже, методи примусу є допоміжним засобом органів державної влади та застосовуються ними лише після методів переконання.

3. Адміністративний примус, застосований органами державної влади до суб'єктів підприємницької діяльності, є одним із видів публічно-правового примусу поряд з економічним, кримінальним, дисциплінарним й цивільно-правовим. Проте

Розділ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

існують численні ознаки, що їх розмежовують. Зокрема відмінність полягає у тому, що інші види державного примусу за сутнісними характеристиками зазвичай рівнозначні конкретним видам юридичної відповідальності (цивільній, кримінальній тощо), проте адміністративний примус значною мірою за змістом ширший, ніж адміністративна відповідальність. Так, органи державної влади можуть не тільки застосовувати примусові заходи як метод протидії порушенням у сфері ведення підприємницької діяльності, а й попереджати суб'єктів підприємницької діяльності про припинення неправомірних дій.

Не поділяємо думки науковців, які вважають, що примусові заходи не можуть застосовуватись відокремлено від конкретного правопорушення. Обґрунтовуючи протилежну позицію, Д.М. Бахрах зазначає, що у цьому разі йдеться про звичайні забороняючі норми, а заходом примусу може бути тільки індивідуальний акт управління, який має конкретного адресата [215, с. 92]. Пояснюючи цю позицію, автор зауважує, що загальні заборони не породжують конкретних правовідносин, а за їх межами не може бути примусу [216, с. 36].

У зв'язку з цим А.В. Серьогін підкреслює, що саме по собі положення про те, що заходи примусу застосовуються через індивідуальні акти застосування норм права і що їх існування можливе у межах конкретних правовідносин, не викликає заперечень. У цій суперечливій ситуації йдеться про те, чи вважати діяльність органів держави щодо застосування попереджувальних заходів встановленням загальноправових заборон нормотворчою діяльністю, чи вона є правозастосовчою, що заснована на індивідуальних актах управління, які зумовлюють конкретні правовідносини. Автор зазначає, що правозастосовчий характер такої діяльності не викликає сумнівів [217, с. 46].

Таке розуміння свідчить про залежність примусу від фактичного вчинення правопорушення, проте у правозастосовчій діяльності цей метод використовується також для запобігання йому. З огляду на викладене логічна думка

М.І. Єропкина, який зазначає, що адміністративний примус застосовується для забезпечення громадської безпеки, коли настання екстраординарних умов визначає необхідність застосування примусових заходів, навіть за відсутності правопорушень [218, с. 105].

Таким чином, притягаючи суб'єкта підприємницької діяльності до адміністративної відповідальності, органи державної влади використовують лише одну із форм примусу в адміністративно-правових відносинах.

4. Органи державної влади використовують адміністративний вплив виключно з метою захисту тих суб'єктів підприємницької діяльності, проти яких вчиняються неправомірні дії. При цьому вважаємо за потрібне зауважити, що доречним буде вираження цих дій у таких формах: а) запобігання виявам недобросовісної конкуренції, недопущення виникнення протиправної ситуації між суб'єктами підприємницької діяльності; 2) припинення протиправних дій, які вже розпочались; 3) покарання суб'єктів підприємницької діяльності, які вчинили неправомірні дії. Використання їх за трьома формами дасть змогу органам влади застосовувати широкий діапазон дій щодо забезпечення безпеки підприємництва.

5. Адміністративний примус, що використовують органи державної влади у забезпеченні безпеки підприємницької діяльності, у повному обсязі регулюється адміністративними нормами. Ці норми визначають, якими заходами примусу, в якому порядку, за яких умов, підстав та які органи державної влади можуть застосовувати. Вони можуть закріплюватись як в законах, так і в підзаконних актах.

Процес застосування адміністративного примусу органами державної влади за допомогою встановленого процесуальними нормами порядку реалізується у спеціальних межах і є дієвим методом забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Це зумовлено тим, що порівняно із застосуванням інших (кримінальних, цивільних) примусових заходів органи державної влади, використовуючи адміністративний примус, позбуваються

Розділ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

громіздкої процедури їх оформлення, а питання щодо їх вирішення реалізується оперативно та не потребує складної доказової бази у зв'язку з очевидністю фактичних обставин. Проте недоліком залишається і потребує удосконалення те, що застосування заходів адміністративного примусу, на відміну від цивільних чи кримінальних, є їх несистематизованість та відсутність кодифікованих актів. Ця обставина спричиняє практичні незручності щодо їх застосування органами державної влади у забезпеченні безпеки підприємницької діяльності в Україні.

6. Адміністративний примус органи державної влади застосовують у різноманітних формах. Зокрема, вони можуть виражатися в організаційно-правовому, майновому та психологічному впливі. Також допускається застосування фізичної сили, вогнепальної зброї та спеціальних засобів. Проте ці заходи застосовують здебільшого працівники органів внутрішніх справ та інші силові структури. Водночас примусове вилучення ліцензії на заняття тим чи іншим видом підприємницької діяльності або заборона ведення цієї діяльності не передбачає застосування силових заходів, а має суто організаційний характер. Тому не поділяємо думки науковців, які обґрунтовують позицію про застосування адміністративного примусу лише за допомогою фізичного чи психологічного впливу [219, с. 152].

Дослідивши властивості та правову характеристику органів державної влади під час застосування заходів адміністративного примусу у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, можна запропонувати таке їх визначення: це встановлені адміністративно-правовими нормами заходи майнового, організаційно-правового, психологічного впливу, що застосовуються органами державної влади та їх посадовими особами до суб'єктів підприємницької діяльності з метою дотримання встановлених законодавством правил заняття суб'єктами підприємницької діяльності за допомогою запобігання та припинення неправомірних дій, а також порушень у сфері забезпечення безпеки підприємництва.

3.2. Адміністративна відповідальність як засіб забезпечення безпеки підприємницької діяльності

Виконання того чи іншого процесу в суспільстві потребує участі держави. Відповідна участь зазвичай виявляється у різних формах. Однією з таких форм реагування держави на розвиток різноманітних суспільних відносин є законодавчо встановлене їх регулювання, що здійснюється за допомогою визначення та впровадження у повсякденне життя суб'єктивних прав та обов'язків. Одночасно з цим держава бере участь у регулюванні суспільних відносин, що не вичерпуються зазначеним процесом. Необхідним елементом діяльності держави та її організаційних структур є юридична відповідальність, що може виникати за наявності порушення прав одним суб'єктом проти іншого чи у разі, якщо суб'єкт неналежно виконує або не виконує встановлених законодавством обов'язків.

За нинішнього розвитку юридичної науки не припиняються дискусії стосовно розуміння юридичної відповідальності та її різновидів. Це багато в чому пояснюється сучасним тлумаченням понять інститутів правопорушення та юридичної відповідальності. Традиційно століттями вони ототожнювалися з категоріями злочину та покарання. З урахуванням надбань дожовтневої правової науки як надгалузеві явища їх почали розглядати лише на межі 50–60-х років ХХ ст. [220, с. 3].

У процесі історичного формування юридичної науки виокремлено такі три основні підходи щодо трактування юридичної відповідальності: 1) ретроспективний, 2) проспективний, 3) двохаспектний.

Найпоширенішим поглядом на юридичну відповідальність є ретроспективний підхід. Так, у межах цього підходу вважається, що розуміння юридичної відповідальності «може бути тільки ретроспективним» [221, с. 317].

З'явилося безліч нових проявів юридичної відповідальності, зафіксованих у різноманітних нормативно-правових актах, активізувались наукові дослідження у галузі юридичної відповідальності, але й досі не створено цілісної системи

Розділ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

логічно пов'язаних між собою уявлень про її зміст, цілі, функції, виду розноманітність. Цим зазвичай зумовлена певна хаотичність у правовому регулюванні відносин юридичної відповідальності, прикладом якої може бути підхід до визначення господарсько-правової відповідальності у Господарському кодексі України [222, с. 34].

Представники деяких галузей права не завжди доцільно виділяють автономні види юридичної відповідальності, зокрема цивільно-правову, адміністративну [223, с. 17] та економічну [224, с. 136–147], оперативно-господарські та адміністративно-господарські санкції [225, с. 105] тощо.

Незважаючи на різноманітність підходів до визначення поділу юридичної відповідальності на види, основний їх перелік, на нашу думку, такий: адміністративна, кримінальна, цивільно-правова, дисциплінарна та матеріальна.

Кожен із вищезазначених видів юридичної відповідальності являє собою важливий суспільний механізм впливу на правопорушників, проте у нашому дослідженні приділено увагу лише адміністративній відповідальності, яка, на нашу думку, суттєво впливає на забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Нині адміністративна відповідальність – необхідний елемент реагування на адміністративні проступки в сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, таким чином є важливим засобом регулювання підприємництва в Україні, хоч у деяких випадках не повністю виконує функції, їй притаманні.

Правовий аналіз, присвячений поняттю адміністративної відповідальності, досить часто висвітлюється в юридичній науці. Однак вчені-адміністративісти оминули увагою дослідження проблеми адміністративної відповідальності як засобу забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні.

Як зазначають науковці, значні позитивні кроки у напрямі створення гармонійного кодифікованого закону про адміністративну відповідальність уже зроблено, але певні моменти потребують додаткового опрацювання і особливо в частині відповідальності суб'єктів господарювання [226, с. 316].

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Досліджуване нами питання залишається складним та суперечливим. Його складність полягає в тому, що, по-перше, в науці адміністративного права існують численні точки зору щодо визначення поняття адміністративної відповідальності загалом; по-друге, – у відсутності дослідження комплексу проблем забезпечення безпеки підприємницької діяльності України з юридичної точки зору; а по-третє, проблемою є відсутність належного дослідження адміністративної відповідальності щодо вчинених адміністративних правопорушень саме у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Насамперед необхідно розглянути поняття адміністративної відповідальності у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, визначивши його сутність.

Наука адміністративного права сформувала низку позицій щодо змістового наповнення адміністративної відповідальності загалом. Так, Т.О. Коломоєць формулює адміністративну відповідальність як різновид юридичної відповідальності, специфічну форму негативного реагування держави в особі уповноважених органів на відповідну категорію протиправних діянь (насамперед адміністративних проступків), а особи, які вчинили зазначені правопорушення, повинні відповісти перед уповноваженим державним органом за свої неправомірні дії і понести адміністративне стягнення в установлених законом формах і порядку [227, с. 10]. Майже повністю вищезазначену дефініцію продубльовано С.М. Алфьоровим, який вважає адміністративну відповідальність різновидом правової відповідальності, специфічної форми негативного реагування держави в особі її компетентних органів на відповідну категорію протиправних проявів (передусім адміністративних проступків), згідно з якою особи, що скоїли ці правопорушення, повинні дати відповідь перед повноваженим державним органом за свої неправомірні дії і понести за це адміністративні стягнення в установлених законом формах і порядку [228, с. 82].

А.Т. Комзюк наголошує на адміністративній відповідальності як на застосуванні до осіб, які вчинили адміністративні проступки, адміністративних стягнень, що мають для цих осіб

Розділ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

обтяжливі наслідки майнового, морального, особистісного чи іншого характеру і накладаються уповноваженими на те органами чи посадовими особами на підставах і у порядку, встановлених нормами адміністративного права [229, с. 6–7].

О.Г. Стрельченко стверджує, що адміністративна відповідальність – це примусове, з додержанням встановленої процедури застосування правомочним суб'єктом передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку заходів впливу, які виконані правопорушником [97, с. 311].

Власну точку зору про поняття адміністративної відповідальності висловлює Ю.П. Битяк, зауваживши, що під даним видом відповідальності слід розуміти накладення на правопорушників загальнообов'язкових правил, які діють у державному управлінні, адміністративних стягнень, що мають для цих осіб обтяжливі наслідки матеріального чи морального характеру [44, с. 170].

В.К. Колпаков пропонує трактування дефініції адміністративної відповідальності, наголошуючи, що адміністративна відповідальність – це примусове, з додержанням установленої процедури застосування правомочним суб'єктом передбачених законодавством за вчинення адміністративного проступку заходів впливу, які виконані правопорушником [230, с. 290].

З огляду на вищевикладене можна повною мірою визначити правову природу та багатогранність адміністративної відповідальності. Хоча численна кількість різноманітних за змістом дефініцій свідчить про відсутність єдиного прийнятого поняття цього виду юридичної відповідальності, не вважаємо за потрібне розкривати змісту даної дефініції. Для нас пріоритетним є дослідження адміністративної відповідальності як засобу забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні.

У такому разі доречною буде думка Д.М. Лук'янця, який, досліджуючи класифікацію юридичної відповідальності, слушно зазначив, що подальший поділ може відбуватись у межах зазначених видів юридичної відповідальності, але в будь-якому разі слід звертати увагу на підстави класифікації,

дотримуючись положення про те, що наукова класифікація має бути природною. Таким чином, підставами подальшої класифікації можуть бути, наприклад, вид суб'єкта, що притягується до відповідальності, сфера відносин, які охороняються за допомогою цього виду відповідальності (об'єкт відносин відповідальності), а також особливості порядку реалізації відповідальності [231, с. 47].

Науковець також зауважив, що найбільші можливості подальшої класифікації дають адміністративна і дисциплінарна відповідальність. Це цілком зрозуміло, адже серед усіх гілок влади саме виконавча вирізняється найбільшою різноманітністю проявів владного впливу, що зумовлює різноманітність відносин адміністративної відповідальності [231, с. 47].

Беручи до уваги вищенаведену позицію, а також актуальність наукового дослідження питання щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності загалом та засобів її регулювання зокрема, вбачаємо за необхідність у контексті нашої наукової проблеми за об'єктом суспільних відносин адміністративної відповідальності виокремити адміністративну відповідальність у сфері забезпечення безпеки підприємництва. Таке виокремлення цілком природне, адже сучасна роль глобальної економіки зумовлена розвитком саме тих суспільних відносин, які виникають у підприємницькій діяльності.

Гіпотеза про виокремлення адміністративної відповідальності у сфері забезпечення безпеки підприємництва зумовлює дослідження дефініції, що надасть змогу визначити та окреслити деякі особливості зазначеного виду юридичної відповідальності та повною мірою відрізнити її від інших видів.

Вважаємо за необхідне запропонувати таку дефініцію: «адміністративна відповідальність у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності – це реакція державно-владних структур на скоєні певними суб'єктами адміністративні проступки внаслідок порушених ними норм законодавства у підприємницькій сфері, що має наслідком застосування до правопорушників заходів адміністративного примусу у вигляді адміністративних стягнень».

Розділ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Адміністративну відповідальність у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, на нашу думку, можна виокремити як різновид адміністративної відповідальності, що характеризується специфічними рисами. З огляду на ці специфічні риси можна виділити деякі неоднозначні питання, що виникають у даній сфері.

По-перше, це теоретична та практична проблеми ототожнення Кодексу України про адміністративні правопорушення та Господарського кодексу України щодо порядку їх застосування під час притягнення суб'єктів підприємницької діяльності до адміністративної відповідальності.

По-друге, це розгляд питання щодо визначення переліку суб'єктів адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Адміністративна відповідальність у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності потрібна як важливий важіль впливу на вжиття заходів щодо забезпечення безпеки суб'єктів підприємництва. Оскільки підприємницька діяльність є видом господарської діяльності, вона у деяких аспектах регулюється Господарським кодексом України. Зазначена теза стосується питання відповідальності суб'єктів підприємницької діяльності за протиправні дії та спричиняє постійну наукову полеміку щодо трактування поняття «адміністративно-господарська відповідальність» суб'єктів підприємницької діяльності у Господарському кодексі України. Розглянемо проблемні питання.

Згідно з нормами Господарського кодексу, зокрема розд. 5 «Відповідальність за правопорушення в сфері господарювання», серед численних видів господарської відповідальності виокремлено адміністративно-господарські санкції, що викликало невдоволення вчених-адміністративістів, адже зазначена позиція вступає у правову колізію з теорією юридичної відповідальності загалом та інститутом адміністративної відповідальності зокрема.

Відповідно до ст. 238 Господарського кодексу України, за порушення встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності до суб'єктів господарювання

можуть бути застосовані уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування адміністративно-господарські санкції, тобто заходи організаційно-правового або майнового характеру, спрямовані на припинення правопорушення суб'єкта [33]. Проте як зазначає Д.М. Лук'янець, відповідно до положень Господарського кодексу, господарські санкції застосовуються у встановленому законом порядку за ініціативою учасників господарських відносин, а адміністративно-господарські санкції – уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування; вони не є різновидом господарських санкцій, а їх застосування не можна вважати господарсько-правовою відповідальністю [232, с. 11].

Ст. 239 Господарського кодексу передбачає, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування відповідно до своїх повноважень та у порядку, встановленому законом, можуть застосовувати до суб'єктів господарювання такі адміністративно-господарські санкції: 1) вилучення прибутку (доходу); 2) адміністративно-господарський штраф; 3) стягнення зборів (обов'язкових платежів); 4) зупинення операцій за рахунками суб'єктів господарювання; 5) застосування антидемпінгових заходів; 6) припинення експортно-імпортних операцій; 7) застосування індивідуального режиму ліцензування; 8) зупинення дії ліцензії (патенту) на здійснення суб'єктом господарювання певних видів господарської діяльності; 9) анулювання ліцензії (патенту) на здійснення суб'єктом господарювання певних видів господарської діяльності; 10) обмеження або зупинення діяльності суб'єкта господарювання; 11) скасування державної реєстрації та ліквідація суб'єкта господарювання; 12) інші адміністративно-господарські санкції, встановлені Господарським кодексом України та іншими законами [33].

Детально проаналізувавши норми Господарського кодексу, поділяємо точку зору Д.М. Лук'янца, який зазначає, що тільки деякі із вказаних адміністративно-господарських санкцій є заходами юридичної (адміністративної) відповідальності і

Розділ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

переважно відповідають ознакам адміністративно-господарських санкцій (вилучення прибутку (доходу) стягнення зборів (обов'язкових платежів); припинення експортно-імпортних операцій; застосування індивідуального режиму ліцензування; зупинення дії ліцензії (патенту) або анулювання ліцензії (патенту) на здійснення суб'єктом господарювання певних видів господарської діяльності). Решта з них залежно від мети є заходами адміністративного попередження (адміністративно-запобіжні заходи) чи заходами адміністративного припинення. Отже, основною проблемою є віднесення адміністративно-господарських санкцій до розділу Господарського кодексу України, що має назву «Відповідальність за правопорушення в сфері господарювання», хоча доцільніше виділити норми глави 27 «Адміністративно-господарські санкції» в окремий розділ з аналогічною назвою, вже всередині цього розділу провести поділ на заходи адміністративного припинення та адміністративної відповідальності. Перелік таких заходів слід сформулювати на вищому рівні узагальнення, який має відповідати потребам правозастосування у різних сферах господарської діяльності [232, с. 15].

На сьогодні існують значні розбіжності у тлумаченні деяких видів юридичної відповідальності, в тому числі адміністративної, яка накладається на специфічні суб'єкти забезпечення безпеки підприємницької діяльності у різноманітних галузях права. Ці теоретичні непорозуміння негативно відображаються на нормотворчості та правозастосуванні, а тому становлять проблему, яку необхідно якнайшвидше розв'язати. Ці теоретичні розбіжності потрібно узгодити з основоположними догмами науки для усунення колізій застосування адміністративних норм у Господарському кодексі України.

Розглядаючи питання щодо суб'єктів адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, варто зазначити, що у вітчизняній юридичній науці цю проблему не висвітлено. Такий висновок є результатом проведеного детального аналізу правової літератури.

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

На підставі вищевикладеного вважаємо за необхідність спочатку визначити загальне поняття вищевказаних суб'єктів. На нашу думку, такими суб'єктами адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності є особи (посадові особи), які задовольняють власні суспільні потреби у здійсненні підприємницької діяльності та її безпеки за допомогою протидії навколишнім негативним факторам.

Досліджуючи питання щодо суб'єктів адміністративного правопорушення, науковці виокремлюють їх за загальним та спеціальним суб'єктом. Спеціальному суб'єкту притаманна значна кількість різновидів щодо адміністративної відповідальності. Необхідно констатувати, що у спеціальних правових джерелах здебільшого приділено увагу проблемам загального суб'єкта, а не спеціального.

Юридична наука визначає осіб, які вчинили конкретне адміністративне правопорушення, як спеціальні суб'єкти. Цих суб'єктів притягують до адміністративної відповідальності згідно з такими загальними ознаками, як стан осудності та вік, а також за додатковими ознаками: громадянство, посада, статус посадових осіб, професія та ін.

У досліджуваній сфері існують охарактеризовані нами спеціальні суб'єкти, яким притаманні вищезазначені додаткові ознаки. Такий висновок можна зробити після аналізу чинного законодавства, зокрема Кодексу України про адміністративні правопорушення, де у ст. 166³ передбачено адміністративну відповідальність за дискримінацію підприємців органами влади і управління [233]. У санкції цієї статті зазначено, що на посадових осіб накладається штраф у розмірі до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а тому доходимо висновку, що вищезазначені особи є спеціальними суб'єктами. Наше монографічне дослідження у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності потребує детальної уваги щодо питання притягнення посадових осіб до адміністративної відповідальності. Згідно зі статтею 14 КУпАП, посадові

Розділ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

особи підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з недодержанням установлених правил у сфері охорони порядку управління, державного і громадського порядку, природи, здоров'я населення та інших правил, забезпечення виконання яких належить до їхніх службових обов'язків [233].

З огляду на суть вказаної вище норми посадових осіб притягають до адміністративної відповідальності зазвичай не за порушення правил власними діями, а за незабезпечення у виконанні встановлених правил іншими суб'єктами.

Варто розглянути проблему щодо трактування поняття «посадова особа». Проаналізувавши КУпАП, а саме ст. 14 «Відповідальність посадових осіб», слід зазначити, що в ній законодавцем не визначено поняття «посадова особа». Ця обставина спричиняє незручність у розумінні того, кого все-таки вважати посадовою особою у разі скоєння нею адміністративного правопорушення, у тому числі у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Однак варто зауважити, що у законодавстві визначено поняття «посадова особа». Зокрема, у Законі України «Про державну службу» зазначено, що посадовими особами вважаються керівники та заступники керівників державних органів та їх апарату, інші державні службовці, на яких законами або іншими нормативними актами покладено здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій [234].

Зазначена дефініція неповністю враховує всіх суб'єктів, яких можна вважати посадовими особами. Тому буде доречним, на наш погляд, запропонувати, крім перерахованих у цьому законі осіб, ще таких суб'єктів, як керівники та заступники керівника структурних підрозділів державного органу. Це дасть змогу уникнути обмежень щодо смислового наповнення вищевказаної дефініції та розширити коло осіб, яких можна притягти до адміністративної відповідальності, у тому числі у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Адміністративна відповідальність накладається не тільки на фізичних, а й на юридичних осіб. Зокрема, суспільні відносини щодо адміністративної відповідальності юридичних осіб у сфері підприємництва визначено у таких законах України: «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», «Про захист економічної конкуренції», «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» та у Господарському кодексі України, Податковому кодексі України, Митному кодексі України.

В.Л. Кротюк, А.Ф. Іоффе вважають, що юридичні особи не є суб'єктами адміністративних правопорушень у контексті КУпАП, але адміністративні відносини у широкому розумінні охоплюють і відносини за участю юридичних осіб [235, с. 31].

Іншої позиції притримуються Л.М. Кравченко та О.О. Плетньова, які стверджують, що в умовах розвитку ринкових відносин і появи великої кількості суб'єктів підприємницької діяльності різних організаційно-правових форм норми чинного КУпАП стосуються не лише фізичних осіб, а також і юридичних [236, с. 69].

Таку точку зору поділяє Д.Д. Лилак, який зазначає, що неможливо за ту саму дію (наприклад, щодо відповідальності за здійснення торговельної діяльності без ліцензії) фізичних осіб притягувати до адміністративної відповідальності, а юридичну особу – до іншої [237, с. 25].

Цю позицію можна вважати цілком правильною, оскільки на сьогодні ухвалено достатньо нормативно-правових актів, які дозволяють застосовувати заходи адміністративного впливу до юридичних осіб, і деякі з них було перераховано вище.

Беручи до уваги негативний характер юридичної відповідальності щодо правопорушника, який виявляється в обмеженні його прав чи виконанні ним необхідних додаткових обов'язків, можемо зробити висновок про існування потенційного варіанта застосування до юридичних осіб різноманітних санкцій. Так, наявність відокремленого майна передбачає можливість застосовувати майнові санкції. Цивільна ж правоздатність і дієздатність створює умови для використання санкцій щодо

Розділ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

обмежень такої можливості їх застосовувати, а організаційна єдність – використання санкцій для ліквідації цієї єдності. Таким чином, дотримуємося точки зору Д.М. Лук'янця, який вважає, що юридична особа є деліктоздатною і поряд з цивільно-правовою відповідальністю може нести й адміністративну [238, с. 55].

Отже, адміністративна відповідальність у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності поширюється і на юридичних осіб.

Д.М. Лук'янець, зважаючи на закріпленій у ЦК України розподіл на юридичних осіб публічного та приватного права, вважає, що суб'єктами правопорушення здебільшого можуть бути юридичні особи приватного права, що є основною узагальненою характеристикою суб'єкта правопорушення [231, с. 211]. Решту характеристик висвітлено у кожному конкретному нормативно-правовому акті, який визначає адміністративну відповідальність тих чи інших груп юридичних осіб.

Групи юридичних осіб також є суб'єктами правопорушень. Очевидним доказом цього є Закон України «Про захист економічної конкуренції», зокрема ст. 52, в якій зазначається, що органи Антимонопольного комітету України накладають стягнення на юридичних і фізичних осіб, а також на об'єднання та суб'єктів господарювання у вигляді групи суб'єктів господарювання. Об'єднанням, згідно із цим законом, визнається об'єднання юридичних та/або фізичних осіб, зокрема об'єднання підприємств, а також громадські організації. Суб'єкт господарювання є групою суб'єктів господарювання, якщо один або кілька з них здійснюють контроль над іншими [35].

Підсумовуючи вищезазначене, доходимо висновку, що особами, яких можуть притягати до адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, є:

- 1) фізичні осудні особи, які є сторонами адміністративних правовідносин у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності;

**БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ:
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

- 2) юридичні особи, які в активній чи пасивній формі задовольняють свої інтереси у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності;
- 3) посадові особи, що обіймають посади та за допомогою своїх посадових обов'язків спроможні впливати на сферу забезпечення безпеки підприємницької діяльності (керівники державних органів, підприємств, установ та організацій будь-якої форми власності, що за змістом своїх обов'язків мають встановлені повноваження впливати на процес та організацію забезпечення безпеки підприємницької діяльності).

Після визначення поняття суб'єктів адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності доречно глибше дослідити встановлені законодавством адміністративно-правові норми, що закріплюють таку відповідальність.

Дослідження чинного КУпАП зумовлює необхідність виокремлення адміністративної відповідальності саме у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, адже гл. 12 «Адміністративні правопорушення в галузі торгівлі, громадського харчування, сфері послуг, у галузі фінансів і підприємницькій діяльності» не повною мірою відповідає сучасним стандартам систематизації різноманітних видів адміністративної відповідальності у рамках одного кодифікованого нормативно-правового акта.

Назва вищезазначеної глави наочно демонструє відсутність окремого виду адміністративної відповідальності у сфері забезпечення безпеки підприємництва. Аналізуючи детальніше вищезазначене питання, необхідно зауважити, що вказана нами глава кодексу, яка фактично визначає адміністративну відповідальність за протиправні дії у сфері підприємництва, насправді встановлює лише деякі її види, зокрема адміністративну відповідальність за правопорушення господарського, антимонопольного та податкового законодавства. Водночас стосовно об'єкта дослідження доходимо висновку про безсистемність формування зазначених об'єктів, що фактично

Розділ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

свідчить про незначне приділення уваги щодо цієї проблеми та поряд із цим про необхідність її подальшого дослідження та розроблення.

Детальний аналіз вищезазначеної глави викликає численні запитання, зокрема певною мірою абстрактне та дещо невизначене формулювання диспозиції статей, які встановлюють адміністративну відповідальність у сфері підприємництва.

Так, у статті 166¹¹ КУпАП зазначається, що порушення встановлених законом строків для проведення державної реєстрації юридичної особи або фізичної особи-підприємця, вимагання не передбачених законом документів для проведення державної реєстрації тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [233]. У статті 166¹² наголошується, що порушення встановлених законом строків для повідомлення про прийняття рішення про видачу, відмову у видачі ліцензії або її копії, залишення заяви про видачу ліцензії або її копії без розгляду; порушення встановлених законом строків для оформлення ліцензії або її копії, видачі дублікату ліцензії, видачі переоформленої ліцензії; вимагання не передбачених законодавством документів для одержання такої ліцензії або її копії; порушення встановлених законом строків складання актів перевірок щодо дотримання вимог законодавства з питань ліцензування тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб від тридцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [233].

Вищезазначені статті свідчать про посилення на інші види нормативно-правових актів. Така ситуація значно ускладнює застосування адміністративної відповідальності за правопорушення у досліджуваній сфері.

Для вирішення цієї проблеми потрібно чітко встановити назви нормативних джерел, які містять такі правила, адже розміщення безпосередньо правил буде невиправданим та занадто громіздким. Потрібне чітке закріплення адміністративно-правових норм, що визначають адміністративну відповідальність у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Потребує наукового дослідження фрагментарність закріплення у статтях КУпАП правових норм. На підставі цього виникає необхідність щодо виділення в окремий розділ чи главу всіх адміністративно-правових норм, що закріплюють адміністративну відповідальність у сфері забезпечення безпеки підприємництва з одночасним формуванням її по галузях.

Виходом із ситуації, на нашу думку, є здійснення систематизації адміністративно-правових норм, що визначають адміністративну відповідальність за правопорушення у сфері забезпечення безпеки підприємництва. Під час вищезазначеного процесу доречно звести всі наявні правові норми в один встановлений акт, а потім провести їх доповнення необхідними статтями, після чого встановити та закріпити їх окремим розділом чи главою КУпАП.

Також постає проблема щодо існування великого масиву встановлених законодавством норм, які передбачають адміністративну відповідальність за правопорушення у сфері забезпечення безпеки підприємництва. За результатами аналізу КУпАП виявлено незначну кількість статей, пов'язаних з адміністративною відповідальністю за протиправні дії у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності та встановлено, що численна група адміністративно-правових норм закріплені іншими нормативно-правовими актами, які не завжди мають статус закону.

Адміністративно-правові норми, які безпосередньо стали об'єктом нашого аналізу, регулюються законами України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», «Про захист економічної конкуренції», «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про ліцензування видів господарської діяльності» та Господарським кодексом, Податковим кодексом, Митним кодексом і Кодексом України про адміністративні правопорушення.

За результатами аналізу цих законів визначено, що деякі норми неоднаковою мірою встановлюють адміністративну відповідальність за правопорушення у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Розділ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Якщо детально проаналізуємо КУпАП, зокрема ст. 164¹⁶, яка стосується питання нашого дослідження, згідно з її диспозицією «Заняття забороненими видами господарської діяльності» передбачається, що заняття видами господарської діяльності, щодо яких є спеціальна заборона, встановлена законом, за відсутності ознак діяння, передбаченого Кримінальним кодексом України, тягне за собою накладення штрафу від ста до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [233]. У Законі України «Про ліцензування видів господарської діяльності», зокрема у ст. 20 «Відповідальність за порушення законодавства у сфері ліцензування під час провадження господарської діяльності» вказується, що до суб'єктів господарювання за провадження господарської діяльності без ліцензії застосовуються фінансові санкції у вигляді штрафів у розмірах, встановлених законом [29].

За таких обставин можуть виникати труднощі з притягненням до адміністративної відповідальності, адже законодавством не встановлено чіткого переліку видів господарської діяльності, які мають статус спеціально заборонених, а тому, по суті, їх можна притягти до адміністративної відповідальності згідно із вищезазначеним законом чи ст. 164 КУпАП, тобто за порушення порядку провадження господарської діяльності. Санкцією ст. 20 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» визначено посилання на інше законодавство, яке встановлює розмір фінансових санкцій щодо правопорушника, тому числі адміністративне.

Пропонуємо два способи вирішення такої ситуації: перший – внести до ст. 164¹⁶ КУпАП зміни, зокрема доповнити її назву в такій редакції: «Заняття видами господарської діяльності без відповідної на те ліцензії чи дозволу, щодо яких є спеціальна заборона»; другий – виділити окрему статтю у КУпАП з назвою диспозиції «Заняття господарською діяльністю без дозволу чи ліцензії», де чітко встановити фінансові санкції до суб'єктів підприємницької діяльності, які порушують встановлені законодавством правила заняття підприємництвом.

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Означені зміни визначають нормативно-правовий акт, на який посилається Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності».

Необхідно звернути увагу на такі проблеми щодо реалізації правопорушень у сфері забезпечення безпеки підприємництва та понесення за них адміністративної відповідальності.

Однією з таких проблем є неоднозначне трактування поняття адміністративної відповідальності за недобросовісну конкуренцію. Зокрема КУпАП, а саме стаття 164³ «Недобросовісна конкуренція», передбачає, що незаконне копіювання форми, упаковки, зовнішнього оформлення, а так само імітація, копіювання, пряме відтворення товару іншого підприємця, самовільне використання його імені тягне за собою накладення штрафу від тридцяти до сорока чотирьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією виготовленої продукції, знарядь виробництва і сировини чи без неї. Умисне поширення неправдивих або неточних відомостей, які можуть завдати шкоди діловій репутації або майновим інтересам іншого підприємця, тягне за собою накладення штрафу від п'яти до дев'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Отримання, використання, розголошення комерційної таємниці, а також конфіденційної інформації з метою заподіяння шкоди діловій репутації або майну іншого підприємця тягне за собою накладення штрафу від дев'яти до вісімнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [233].

Ст. 21 «Накладення штрафу за недобросовісну конкуренцію» Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» передбачає, що вчинення суб'єктами господарювання дій, визначених цим законом як недобросовісна конкуренція, тягне за собою накладення штрафу в розмірі до п'яти відсотків доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) суб'єкта господарювання за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф.

У частині третій цієї статті зауважено, що накладення штрафу здійснюється відповідно до частин третьої – сьомої ст. 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції» [36].

Після ретельного аналізу можемо зауважити про неузгодженість двох законодавчих актів, яка проявляється у переліку дій, що вважаються недобросовісною конкуренцією. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» набагато ширше тлумачить недобросовісну конкуренцію та відносить до неї дії, не передбачені кодексом: порівняльну рекламу, дискредитацію суб'єкта господарювання, схилення його до бойкоту, досягнення неправомірних переваг у конкуренції та ін. Також, це стосується різного розміру штрафних санкцій, що мають право накладати службові особи, які можуть за таких обставин зловживати службовим становищем та вчиняти корупційні діяння. Залежно від того, на який нормативно-правовий акт посиляться (КУпАП, закони України «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про захист економічної конкуренції») можна визначити вигідний для суб'єкта підприємницької діяльності розмір штрафів та за бажання обрати найбільш оптимальний та найменший з передбачених законодавством. Така юридична колізія може спричинити загрози, які можуть виникнути внаслідок недосконалого та неуніфікованого законодавства, що негативно позначається на забезпеченні безпеки підприємницької діяльності.

З огляду на вищевикладене пропонуємо певною мірою змінити та доповнити КУпАП щодо проблем, які стосуються правопорушень у сфері недобросовісної конкуренції, а саме частину першу статті 164³ КУпАП доповнити у такій редакції: «Незаконне копіювання форми, упаковки, зовнішнього оформлення, а так само неправомірне використання товару іншого виробника, його імітація, копіювання, самовільне використання його імені та неправомірне порівняння в рекламі тягне за собою накладення штрафу від 30 до 44 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією виготовленої продукції, знарядь виробництва і сировини чи без такої».

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У другій частині цієї статті передбачити більший розмір штрафів порівняно з нинішнім та запропонувати її так: «Умисне поширення неправдивих або неточних відомостей, які можуть завдати шкоди діловій репутації або майновим інтересам іншого підприємця та поширення інформації, що вводить в оману покупців, інших підприємців тягне за собою накладення штрафу від 5 до 20 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».

Між частиною другою та третьою вищезазначеної статті вставити наступну частину в такій редакції: «Схилення до бойкоту суб'єкта господарювання або схилення постачальника до дискримінації покупця (замовника) та підкуп працівника, посадової особи постачальника або підкуп працівника, посадової особи покупця (замовника) тягне за собою накладення штрафу від 30 до 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».

Так у КУпАП повністю будуть визначені всі види недобросовісної конкуренції, передбачені Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції», що дасть змогу уніфікувати законодавство, уникнути юридичних колізій у ньому, запобігти зловживанню службовим становищем та зрештою ефективніше протидіяти корупції.

Варто звернути увагу на ще одне проблемне питання щодо реалізації правопорушень у сфері забезпечення безпеки підприємництва та понесення за нього адміністративної відповідальності.

Податкові органи державної влади у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності мають право проводити відповідно до законодавства перевірки платників податків і звірки, отримувати безоплатно від платників податків, у тому числі благодійних та інших неприбуткових організацій, у порядку, визначеному законодавством, інформацію, довідки, копії документів (засвідчені підписом платника податків або його посадовою особою та скріплені печаткою (за наявності)

Розділ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

про фінансово-господарську діяльність, отримані доходи, видатки платників податків та іншу інформацію, пов'язану з нарахуванням та сплатою податків, єдиного внеску, інших платежів. Під час проведення таких контрольних і наглядових дій часто виявляються адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, за які КУпАП передбачає стягнення. За таких умов проблемне питання щодо понесення відповідальності за вчинення відповідних правопорушень полягає у проміжку часу перевірки, кінцева дата якої припадає на дату в останньому звітному періоді відповідного платника податків, загальнообов'язкових зборів, страхових внесків. Може скластися ситуація, коли неправомірні дії у сфері забезпечення безпеки підприємництва, по суті, виявляються під час проведення перевірки, яка охоплює діяльність суб'єкта підприємницької діяльності так, що де-юре терміни накладення адміністративних стягнень, передбачені ст. 38 КУпАП, прострочені. За таких обставин винні суб'єкти можуть ухилятися від відповідальності.

Найбільше неоднозначних ситуацій виникає під час протидії правопорушенням у сфері забезпечення безпеки підприємництва у практичній діяльності, коли суб'єктом протидії виявлено триваючі правопорушення (зокрема, неутримання або перерахування до бюджету сум податку на доходи фізичних осіб під час виплати фізичній особі доходів, перерахування податку на доходи фізичних осіб за рахунок коштів підприємств, установ і організацій (крім випадків, коли таке перерахування дозволено законодавством), неповідомлення або несвоєчасне повідомлення державним податковим інспекціям за встановленою формою відомостей про доходи громадян (ст.163⁴ КУпАП), провадження господарської діяльності без державної реєстрації як суб'єкта господарювання або без одержання ліцензії на провадження певного виду господарської діяльності, ст. 164 КУпАП). Зазначені нами правопорушення можуть існувати під час

**БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ:
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

проведення перевірки, проте перевірки підлягає конкретний період, чітко визначений планом-графіком перевірок. Як свідчить практика, службові особи податкових органів складають протоколи відповідно до перерахованих нами вище статей та передають їх до суду для винесення конкретного рішення у справі, однак суди закривають відповідне провадження, оскільки строки давності минули згідно зі ст. 38 КУпАП. Для вирішення цієї проблеми пропонуємо доповнити ст. 38 КУпАП додатковою частиною, в якій зазначити: «Якщо адміністративні правопорушення виявлено контрольними та наглядовими органами державної влади під час проведення чергової перевірки відповідно до плану-графіка, стягнення може бути накладено не пізніше як через три місяці з дня вчинення правопорушення, а при правопорушенні, що триває, – не пізніше як через шість місяців з дня його виявлення».

Для конкретизації відповідних строків накладення адміністративних стягнень за правопорушення у сфері забезпечення безпеки підприємництва пропонуємо вищезазначену статтю доповнити таким формулюванням: «За вчинення правопорушення у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності адміністративне стягнення може бути накладено протягом трьох місяців з дня виявлення, але не пізніше шести місяців з дня його вчинення».

Варто також приділити увагу встановленню у КУпАП адміністративної відповідальності за адміністративно-правові загрози, тобто бюрократичне перешкоджання здійсненню підприємницької діяльності органами публічної адміністрації, що становить зовнішню загрозу в забезпеченні безпеки підприємництва. У першому розділі монографічного дослідження зазначено дії, які, на нашу думку, становлять адміністративно-правові загрози, обумовлено встановлення за такі неправомірні дії відповідальності. Вважаємо необхідним визначити саме адміністративну відповідальність за правопорушення у вигляді бюрократичних перешкод, реалізовані органами державної

Розділ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

влади щодо суб'єктів підприємницької діяльності. Подібне діяння передбачене статтею 166³ КУпАП «Дискримінація підприємців органами влади і управління. Проте у цій статті не повністю розкрито суть проблеми застосування органами державної влади бюрократичного механізму протидії становленню та розвитку підприємницької діяльності в Україні.

Пропонуємо внести зміни до КУпАП, а саме визначити 166²¹ статтю, диспозиція якої матиме назву «Перешкоджання здійсненню підприємницької діяльності органами влади і управління». Гіпотеза і санкція цієї статті будуть такими: «Перешкоджання виходу суб'єкта підприємницької діяльності на ринок, що не відповідає встановленим правилам ринкової конкуренції, створення несприятливого середовища функціонування суб'єкта підприємницької діяльності, обмеження руху товарів, капіталу і робочої сили територією країни, у результаті чого відбувається звуження масштабів ринку для одних виробників і стримування дії конкурентного механізму, непрозорість процедури видання і застосування підзаконних нормативних актів, спрямованих на регулювання і контроль підприємницької діяльності органами влади й управління, тягне за собою накладення штрафу в розмірі від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».

Відповідні зміни дасть змогу покращити ситуацію у забезпеченні органами державної влади безпеки підприємницької діяльності, нейтралізувати внутрішні та зовнішні загрози для сфери підприємництва.

Аналізуючи чинне законодавство та систематизуючи норми, за які передбачена адміністративна відповідальність у сфері забезпечення безпеки підприємництва, практичного значення набувають питання, пов'язані з розмежуванням кримінальної та адміністративної відповідальності за правопорушення у зазначеній нами сфері. З'ясування та вирішення цієї проблеми стане ще одним із важелів у забезпеченні безпеки підприємницької діяльності в Україні.

Висновки до розділу 3

Обґрунтовується доцільність вдосконалення форм та методів, які органи державної влади використовують у забезпеченні безпеки підприємницької діяльності в Україні, здійснено їх класифікацію. Так, встановлено що правовими формами забезпечення безпеки підприємницької діяльності є: а) видання нормативних та індивідуальних актів публічного адміністрування, актів застосування норм права; б) укладення адміністративних договорів; в) здійснення юридично значимих дій. Організаційними є: а) здійснення організаційних дій; б) виконання матеріально-технічних операцій. У процесі дослідження виокремлено процесуальні (процедурні) форми забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Зокрема, запропоновано вдосконалення процедури підготовки нормативно-правових актів Регуляторною службою та виокремлено в нормотворчій діяльності Регуляторної служби п'ять етапів. Проаналізовано групу адміністративних методів у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, виокремлено методи переконання та примусу, надано практичні рекомендації щодо їх застосування органами державної влади у процесі забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

Проаналізовано адміністративну відповідальність як засіб забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Виокремлюються найбільш характерні для сфери підприємництва проступки, які слугують підставою для притягнення до адміністративної відповідальності. Зосереджено увагу на суб'єктивній стороні складу цих проступків. Зокрема встановлено, що до осіб, які можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, належать: 1) фізичні осудні особи, які є стороною адміністративних правовідносин у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності; 2) юридичні особи, що задовольняють свої інтереси у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності; 3) посадові особи, що обіймають посади в органах публічної влади та здатні впливати на процес забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

ВИСНОВКИ

У монографічному дослідженні запропоновано нове вирішення наукового завдання, що полягає у проведенні комплексного аналізу адміністративно-правових засад забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні, у результаті чого отримано самостійні висновки, сформульовано нові наукові положення та розроблено практичні пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання цих відносин.

1. З адміністративно-правової точки зору визначено поняття «забезпечення безпеки підприємницької діяльності», яке запропоновано розглядати як процес впливу органів публічної адміністрації та недержавного сектору безпеки за допомогою різноманітного нормативно закріпленого інструментарію форм, методів та засобів на належний ступінь безпечного функціонування суб'єктів підприємницької діяльності.

2. Аналіз наукових розробок дає підставу класифікувати групи адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Ця класифікація складається з трьох груп відносин та ґрунтується на нормативно-правових актах, які регулюють процес забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні. Перша група – відносини, пов'язані із легалізаційними процедурами (реєстрація, ліцензування, патентування, стандартизація та сертифікація суб'єктів підприємницької діяльності), які повинні здійснювати уповноважені органи державної влади у спосіб, який дозволяє суб'єкту підприємництва на максимально ефективному рівні забезпечити безпеку підприємницької діяльності. Другу групу становлять відносини, пов'язані із забезпеченням захисту прав суб'єктів підприємницької діяльності у соціально спрямованій економіці, а саме: відносини щодо порядку квотування, державного регулювання цін і тарифів, застосування нормативів і лімітів, антимонопольного регулювання. Третя група – відносини щодо контрольної функції органів державної влади у процесі забезпечення безпеки підприємницької діяльності (нагляд, перевірки, ревізії суб'єктів підприємницької діяльності).

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

---

3. Узагальнено систему принципів забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні, яку класифіковано за трьома групами: загальноправові (законність, об'єктивність, демократизм, взаємна відповідальність держави та суб'єкта підприємницької діяльності, публічність, контрольованість, судовий захист, гуманізм і справедливість у відносинах між органами державної влади та суб'єктами підприємницької діяльності); спеціальні (забезпечення свободи підприємництва, заохочення суб'єктів підприємницької діяльності, охорона підприємницького середовища, розвиток конкурентної системи, чітка регламентована процедура видачі документів дозвільного характеру, додержання рівноправності суб'єктів підприємництва під час нагляду за їхньою діяльністю, відповідальність органів державної влади, їхньою посадових осіб та суб'єктів підприємництва за порушення правил, встановлених законодавством з питань забезпечення безпеки підприємницької діяльності, встановлення єдиного критерію для перевірок, видачі ліцензій, дозвільних документів та реєстрації суб'єктів підприємництва); конкретно визначені (пріоритетність вимог забезпечення безпеки підприємництва та обов'язковість дотримання стандартів ведення підприємницької діяльності, гарантування безпечного середовища для підприємництва, виявлення і нейтралізація внутрішніх та зовнішніх загроз, заходи з протидії дестабілізаційним негативним факторам у здійсненні підприємницької діяльності, аналіз та мінімізація ризиків ведення підприємницької діяльності).

4. Проаналізовано стан державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні. Обґрунтовано, що здійснення ефективної державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності неможливе без створення механізму обміну інформацією між органами державної влади та суб'єктами підприємницької діяльності щодо побудови правового регулювання нових ринкових відносин та захисту їхньої діяльності. У зв'язку з цим запропоновано розробити зазначений механізм обміну інформацією у «Концепції забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні». Концепцію відображено у дод. Г.

5. Виокремлено зовнішні загрози у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні, серед них адміністративно-правові. До адміністративних загроз належать: а) значні витрати суб'єктів підприємницької діяльності на реєстраційні процедури, складність отримання дозволів та ліцензій; б) несприятливе середовище функціонування суб'єктів підприємницької діяльності; в) діяльність природних монополістів; г) обмеження регіональними органами влади руху товарів, капіталу і робочої сили територією країни; г) непрозорість процедури видання і застосування підзаконних нормативних актів, спрямованих на регулювання і контроль підприємницької діяльності.

6. Розроблено та запропоновано для практичного втілення концептуальну модель побудови організаційно-структурної системи забезпечення безпеки підприємницької діяльності, під час побудови якої проведено її умовний поділ на дві групи: 1) суб'єкти, що створюють умови та вимоги для процесу забезпечення безпеки підприємницької діяльності, 2) суб'єкти, що реалізують встановлені умови та вимоги у процесі забезпечення її безпеки. Встановлено доцільність утворення в Державній регуляторній службі України структурного підрозділу з питань захисту та безпеки підприємництва, функціональним наповненням якого буде процес забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Обґрунтовано необхідність підтримки та сприяння діяльності цієї служби центральними органами виконавчої влади, які безпосередньо залучені до процесу забезпечення безпеки підприємницької діяльності, зокрема Міністерством економічного розвитку і торгівлі України.

7. У процесі дослідження проаналізовано роль та місце органів місцевого самоврядування щодо забезпечення ними безпеки підприємницької діяльності. Обґрунтовано пропозиції щодо можливості надання органам місцевого самоврядування повноважень створювати дорадчі органи при місцевих радах для забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні.

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

З цією метою запропоновано доповнити ст. 26 Закону України «Про місцеве самоврядування» п. 20¹ з таким формулюванням: «Прийняття рішення про створення дорадчих органів та наділення їх окремими повноваженнями щодо громадського нагляду та контролю». Для вдосконалення процесу забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні запропоновано створити регіональні громадські комітети з питань захисту та безпеки підприємництва при кожній обласній раді і центральний координаційний орган – Всеукраїнський комітет з питань захисту та безпеки підприємництва. Ці комітети здійснюватимуть громадський нагляд за діяльністю органів місцевого самоврядування у процесі забезпечення ними безпеки підприємницької діяльності в Україні.

8. Обґрунтовано, що недержавний сектор безпеки – частина системи суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Статус недержавного сектору безпеки як частини системи суб'єктів адміністративно-правових відносин полягає в адміністративно-правових засадах їх реєстрації та ліквідації, а також деяких публічних правах та адміністративних обов'язках у процесі здійснення підприємницької діяльності, зокрема щодо питань ліцензування, сплати податків, зборів та інших обов'язкових соціальних платежів, дотримання вимог трудового, природоохоронного та екологічного законодавства. Здійснено розподіл системи суб'єктів недержавного сектору безпеки у сфері забезпечення безпеки підприємництва, зокрема виділено дві групи цих суб'єктів: приватні охоронні підприємства та служби безпеки підприємств. Зроблено висновок про доцільність розроблення та ухвалення Закону України «Про службу безпеки суб'єктів підприємницької діяльності та інших юридичних осіб» з метою ефективного процесу забезпечення безпеки підприємництва.

9. Удосконалено форми та методи, які органи державної влади використовують для забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні, здійснено їх класифікацію. Встановлено, що правовими формами забезпечення безпеки підприємницької діяльності є: а) видання нормативних та

індивідуальних актів публічного адміністрування, актів застосування норм права; б) укладення адміністративних договорів; в) здійснення юридично значимих дій. Організаційними формами є: а) здійснення організаційних дій; б) виконання матеріально-технічних операцій. У процесі дослідження також виокремлено процесуальні (процедурні) форми забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Зокрема, запропоновано вдосконалення процедури підготовки нормативно-правових актів Державною регуляторною службою України та виокремлено у нормотворчій діяльності цієї служби п'ять етапів. Проаналізовано групу адміністративних методів у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, виокремлено методи переконання та примусу, надано практичні рекомендації щодо їх застосування органами державної влади у процесі забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

10. Проаналізовано адміністративну відповідальність як засіб забезпечення безпеки підприємницької діяльності. Виокремлено найбільш характерні для сфери підприємництва проступки, які є підставою для притягнення до адміністративної відповідальності. Зосереджено увагу на суб'єктивній стороні складу цих проступків. Зокрема встановлено, що до осіб, яких можуть притягнути до адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності, належать: 1) фізичні осудні особи, які є стороною адміністративних правовідносин у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності; 2) юридичні особи, що задовольняють свої інтереси у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності; 3) посадові особи, що обіймають посади в органах публічної влади та здатні впливати на процес забезпечення безпеки підприємницької діяльності.

11. Зроблено висновок про доцільність внесення таких змін до законодавства України:

- а) п. 5 Положення «Про Державну регуляторну службу України» доповнити такою функцією: «Державна регуляторна служба України розробляє наукові програми для запобігання та протидії адміністративним загрозам» та «Державна регуляторна

**БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ:
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

- служба України подає звернення до органів державної влади, їх посадових осіб, органів та посадових осіб місцевого самоврядування щодо захисту та відновлення прав суб'єктів підприємницької діяльності»;
- б) ст. 18 Закону України «Про охоронну діяльність» доповнити п. 3: «При проведенні заходів щодо запобігання правопорушенням допускається залучення уповноважених працівників суб'єктів охоронної діяльності до здійснення інформаційного обміну та налагодження ділових контактів у встановлених межах зі співробітниками правоохоронних органів з метою координації правоохоронної діяльності щодо запобігання та припинення правопорушень»;
- в) ч. 1 ст. 164³ Кодексу України про адміністративні правопорушення викласти у такій редакції: «Незаконне копіювання форми, упаковки, зовнішнього оформлення, а так само неправомірне використання товару іншого виробника, його імітація, копіювання, самовільне використання його імені та неправомірне порівняння у рекламі тягне за собою накладення штрафу від 30 до 44 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією виготовленої продукції, знарядь виробництва і сировини чи без такої»;
- г) вилучити ст. 166³ КУпАП «Дискримінація підприємців органами влади і управління» та замінити її ст. 166²¹ «Перешкоджання здійсненню підприємницької діяльності органами влади і управління». Зміст цієї статті такий: «Перешкоджання виходу суб'єкта підприємницької діяльності на ринок, що не відповідає установленим правилам ринкової конкуренції, створення несприятливого середовища функціонування суб'єкта підприємницької діяльності, обмеження руху товарів, капіталу і робочої сили територією країни, у результаті чого відбувається звуження масштабів ринку для одних виробників і стримування дії конкурентного механізму, непрозорість процедури видання і застосування підзаконних нормативних актів, спрямованих на регулювання і контроль підприємницької діяльності органами влади і управління, тягне за собою накладення штрафу у розмірі від 50 до 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коломоєць Т.О. Адміністративний примус у публічному праві України: теорія, досвід та практика реалізації : [монографія] / Т.О. Коломоєць. – Запоріжжя : Поліграф, 2004. – 404 с.
2. Чумаков С.Т. Защитные механизмы обеспечения безопасности предпринимательства : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.05 / С.Т. Чумаков. – М., 2005. – 181 с.
3. Тимошенко О.І. Нові підходи до забезпечення безпеки підприємницької діяльності / О.І.Тимошенко // Недержавна система безпеки підприємництва як складова національної безпеки України: Зб. матеріалів І Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 9–10 квіт. 2003р. / редкол.: І.І. Тимошенко (голова) та ін. – Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2004. – С. 16 – 20.
4. Поздняков А.И. О понятийном аппарате теории безопасности (аксиологический подход) / А.И. Поздняков // Информационный сборник «Безопасность». – 2002. – № 7–8. – С. 185–191.
5. Ситник Г.П. Національна безпека України: теорія і практика : навч. посіб. / Г.П. Ситник, В.М. Олуйко, М.П. Вавринчук. – Хмельницький ; Київ : Кондор, 2007. – 616 с.
6. Ковальський В.П. Національні інтереси: загрози та їх нейтралізація / В.П. Ковальський, О.Я. Маначинський, Є.К. Пронкін // Віче. – № 7. – 1994. – С. 57–62.
7. Костров А.В. Защита населения и территорий: семантический анализ, синтез и формализация ключевых терминов / А.В. Костров, А.А. Ткачева // Проблемы безопасности. – 2000. – № 6. – С. 24–28
8. Ліпкан В.А. Теорія національної безпеки : підручник / В.А. Ліпкан. – Київ : КНТ, 2009. – 631 с.
9. О безопасности: Федеральный закон Российской Федерации от 28 декабря 2010 г. № 390-ФЗ // Российская газета. – Режим доступа : <http://www.rg.ru/2010/12/29/bezopasnost-dok.html>.

10. Стратегія національної безпеки України «Україна у світі, що змінюється» : Указ Президента України від 12 лютого 2007 р. № 105 (у редакції Указу Президента України від 8 червня 2012 р. № 389/2012). – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/389/2012>.
11. Долженков О.Ф. Філософія безпеки: Актуальні проблеми осмислення ключових аспектів у новому тисячолітті / О.Ф. Долженков // Південноукраїнський правничий часопис. – 2009. – № 2. – С. 3–7.
12. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
13. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 червня 2003 р. № 964-IV// Офіційний вісник України. – 2003. – № 29. – Ст.1433
14. Крутов В.В. Становлення і розвиток недержавних суб'єктів сектору безпеки України (система безпеки підприємства) / В.В. Крутов, В.Г. Пилипчук // Наукова доповідь. – Київ : НІСД, 2011. – 85 с.
15. Курило В.І. Організаційно-правові засади надання охоронних послуг : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / В.І. Курило. – Ірпінь, 2002. – С. 17.
16. Іванюта Т.М. Економічна безпека підприємства : навч. посіб./ Т.М. Іванюта, А.О. Зайчковський. – Київ : Центр навч. літ., 2009. – 256 с.
17. Реверчук Н.Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур : [монографія] / Н.Й. Реверчук. – Львів : ЛБІ НБУ. – 2004. – 195 с.
18. Мелихов А.А. Эволюция подходов к содержанию категории «экономическая безопасность предприятия» / А.А. Мелихов, Э.В. Камышникова // Вісник Приазовського державного технічного університету. – 2009. – № 19 – С. 316–319.
19. Бондарчук Ю.В. Безпека бізнесу: організаційно-правові основи : наук.-практ. посіб. / Ю.В. Бондарчук, А.І. Марущак. – Київ : Скіф; КНТ, 2008. – 372 с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

---

20. Ієрусалімова І.О. Механізм адміністративно-правового забезпечення прав і свобод людини та громадянина : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / І.О. Ієрусалімова. – Київ, 2006. – 205 с.
21. Господарське право України : навч. посіб. / за заг. ред. Н.О. Саніахметової. – Харків : Одіссей, 2005. – 608 с.
22. Теорія держави і права. Академічний курс : підручник / за ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенка. – Київ : Юрінком Інтер, 2006. – 688 с.
23. Правові засади державного регулювання економікою України : навч. посіб. / Ю.І. Крегул, Р.О. Банк, О.В. Сердюченко [та ін.]; за ред. Ю.І. Крегула. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2013. – 664 с.
24. Нагребельний В.П. Правове забезпечення модернізації державного управління та державного регулювання в економічній сфері України / В.П. Нагребельний // Вісник Національної академії правових наук України. – 2013. – № 2. – С. 133–140.
25. Діхтієвський П.В. Теоретико-правові проблеми забезпечення особистої безпеки людини в сфері адміністративних відносин / П.В. Діхтієвський // Теоретичні та практичні проблеми правового забезпечення соціально-економічного та політичного розвитку суспільства і держави : монографія / В.Ф. Опришко, Ф.П. Шульженко, О.О. Гайдулін та ін. – Київ : КНЕУ, 2006. – 702 с.
26. Журавлев Р.А. Формирование разрешительной системы в сфере предпринимательской деятельности / Р.А. Журавлев // Российская юстиция. – 2007. – № 7. – С. 56.
27. Заруба П.І. Окремі питання правового регулювання реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності / П.І. Заруба // Економіка, фінанси, право. – 2009. – № 11. – С. 33–36.
28. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI // Офіційний вісник України. – 2010. – № 92. – С. 3248.
29. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 2 березня 2015 р. № 222-VIII. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/222-19>

**БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ:
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

---

30. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців : Закон України від 15 травня 2003 р. № 755-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 31–32. – С. 263.
31. Про стандартизацію : Закон України від 17 травня 2001 р. № 2408-III. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2408-14>
32. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2-х томах : Т. 1. Загальна частина / ред. кол. В.Б. Авер'янов (голова). – Київ : Юрид. думка, 2004. – 584 с.
33. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18; № 19–20; № 21–22. – Ст. 144.
34. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України від 11 вересня 2003 р. № 1160-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 9. – Ст. 79.
35. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11 січня 2001 р. № 2210-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 12. – Ст. 64.
36. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 7 червня 1996 р. № 236/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 36. – Ст. 164.
37. Щербина В.С. Господарське право : підручник / В.С. Щербина. – 2-е вид. переробл. і допов. / В.С. Щербина. – Київ : Юрінком Інтер, 2005. – 592 с.
38. Рябченко О.П. Межі та джерела адміністративно-правового регулювання господарських відносин / О.П. Рябченко // Право та управління. – 2010. – № 1. – С. 158–164.
39. Позняков С.П. Місце і роль норм адміністративного права у системі господарського механізму / С.П. Позняков // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – № 2. – С. 75–78.
40. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05 квітня 2007 р. № 877-V // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 29. – Ст. 389.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

---

41. Кириллов В.А. Административные барьеры: понятие, содержание / В.А. Кириллов // Мир безопасности. – 2009. – № 9. – С. 56–58.
42. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред. В.Б. Авер'янова. – Київ : Факт, 2003. – 384 с.
43. Малиновський В.Я. Державне управління : навч. посіб. / В.Я. Малиновський. – Луцьк : Вежа, 2000. – 558 с.
44. Адміністративне право України : підручник / Ю.П. Битяка, В.М. Гаращук, О.В. Дьяченко та ін. ; за ред. Ю.П. Битяка. – Київ : Юрінком Інтер, 2007. – 544 с.
45. Ткачова Н.М. Механізми державного регулювання економічної безпеки регіону : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / Н.М. Ткачова. – Запоріжжя, 2009. – 40 с.
46. Томашкова К.Т. Механізм державного управління економічною безпекою особистості : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / К.Т. Томашкова. – Донецьк, 2009. – 20 с.
47. Котковський В. Р. Державне регулювання економічної безпеки в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / В.Р. Котковський. – Запоріжжя, 2007. – 20 с.
48. Чуб О.О. Конституційне право громадян України на участь в управлінні державними справами : автореф. дис. ... канд. юрид.наук : 12.00.02 / О.О. Чуб. – Харків, 2004. – 20 с.
49. Тодыка Ю.М. Конституция Украины – Основной Закон государства и общества : учеб. пособие / Ю.М. Тодыка. – Харків : Факт, 2001. – 382 с.
50. Летнянчин Л. І. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні: проблеми теорії і практики : [монографія] / Л.І. Летнянчин. – Харків : Видавець СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2006. – 256 с.
51. Тер-Акопов А.А. Юридическая безопасность человека в России. Угрозы и вызовы в сфере юриспруденции (по материалам науч.-практ. конф.) / А.А. Тер-Акопов // Государство и право. – 2002. – № 4. – С. 80–89.

**БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ:
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

---

52. Ліпкан В.А. Безпекознавство : навч. посіб. / В.А. Ліпкан. – Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – 208 с.
53. Архипов А.М. Экологическая функция Российского государства: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / А.М. Архипов. – Нижний Новгород, 1997. – 21 с.
54. Банк Р.О. Деякі питання щодо визначення механізму адміністративно-правового забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні / Р.О. Банк // Підприємництво, господарство і право. – 2012. – № 8. – С. 106–109.
55. Банк Р.О. Безпека підприємницької діяльності як об'єкт адміністративно-правового забезпечення / Р.О. Банк // «Науковий вісник» Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2012. – 173 вип.– ч. 2. Серія «Право». – С. 264–272.
56. Захаров М.Л. Право социального обеспечения России : учебник / М.Л. Захаров, Э.Г. Тучкова. – 2-е изд., испр. и перераб. – М. : Изд-во БЕК, – 2002. – 560 с.
57. Курило В.І. Адміністративні правовідносини у сільському господарстві України: дис. ... д-ра. юрид. наук : 12.00.07 / В.І. Курило. – Київ, 2007. – 487 с.
58. Алексеев С.С. Теория права / С.С. Алексеев. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : БЕК, 1995. – 311 с.
59. Рябченко О.П. Держава і економіка: адміністративно-правові аспекти взаємовідносин : [монографія] / О.П. Рябченко ; за заг. ред. О.М. Бандурки. – Харків : Ун-т внутрішніх справ, 1999. – 304 с.
60. Авдонин В.С. Правоохранительные органы. Сборник схем : учеб. пособие для юрид. вузов / В.С. Авдонин, Е.А. Карпов, А.Б. Науменко ; отв. ред. Г.В. Дроздов. – М. : Новый юрист, 1997. – 112 с.
61. Реформування державного управління в Україні: проблеми і перспективи : [монографія] / кол. авт. В.В. Цветков (наук. кер.), С.Д. Дубенко, Н.Р. Нижник та ін. – Київ : Оріяни, 1998. – 364 с.
62. Бандурка О. М. Основи управління в органах внутрішніх справ України: теорія, досвід, шляхи удосконалення : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. / О.М. Бандурка. – Одеса, 1996. – 55 с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

---

63. Атаманчук Г.В. Теория государственного управления : курс лекций / Г.В. Атаманчук. – М. : Юрид. лит., 1997. – 400 с.
64. Малиновський В.Я. Державне управління: навч. посіб. / В.Я. Малиновський. – Вид. 2-ге, допов. та перероб. – Київ : Атіка, 2003. – 576 с.
65. Государственное управление: основы теории и организации : учебник. В 2 т. – Т. 2 / под ред. В.А. Козбаненко. – Изд. 2-е, с изменениями и доп. – М. : Статут, 2002. – 592 с.
66. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту: становлення і розвиток в Україні : [монографія] / Н.Б. Болотіна. – Київ : Знання, 2005. – 381 с.
67. Право соціального забезпечення в Україні : підручник / заг. ред. С.М. Прилапка, О.М. Ярошенка. – Харків : ФІНН, 2009. – 434 с.
68. Адміністративне право України Академічний курс : у 2 т. : підручник / ред. кол. В.Б. Авер'янов (голова) та ін. – Київ : Юрид. думка, 2007. – Т. 1: Загальна частина. – 2007. – 592 с.
69. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35 –36. – Ст. 446.
70. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності : Закон України від 6 вересня 2005 р. № 2806-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 48. – Ст. 483.
71. Тертичка В.В. Державна політика: аналіз і впровадження в Україні : автореф. дис. ... д-ра наук. з держ. управління : 25.00.01 / В.В. Тертичка. – Київ, 2004. – С. 3.
72. Тертичка В.В. Державна політика: аналіз та здійснення в Україні / В.В. Тертичка. – Київ : Основи, 2002. – 750 с.
73. Валевський О.Л. Державна політика в Україні: методологія аналізу, стратегія, механізми впровадження : [монографія] / О.Л. Валевський. – Київ : НІСД, 2001. – 242 с.
74. Логунова М.М. Концептуальні засади теорії політики : навч. посіб. / М.М. Логунова, М.М. Шахов, М.Ф. Шевченко. – Київ. : УАДУ, 1999.–160 с.
75. Холопов В.А. Государственное и муниципальное управление : учеб. пособие / В.А. Холопов. – Ростов н/Д. : Феникс, 2010. – 364 с.

76. Государственная политика и управление : учебник: В 2-х ч. – Ч.1. / под ред. Л.В. Сморгунова. – М. : Российская полит. энцикл., 2006. – 384 с.
77. Атаманчук Г.В. Теория государственного управления : учебник / Г.В. Атаманчук. – М. : Омега-Л, 2010. – 525 с.
78. Заросило В.О. Порівняльний аналіз адміністративної діяльності міліції України та поліції зарубіжних країн (Великобританії, США, Канади та Франції) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / В.О. Заросило. – Київ, 2002. – 19 с.
79. Гуржій Т.О. Цілеформування державної політики безпеки дорожнього руху: вихідні засади / Т.О. Гуржій // Південноукраїнський правничий часопис. – 2009. – № 2. – С. 176–181.
80. Минаев Г.А. Безопасность организации: учебник / Г.А. Минаев. – Київ : КНТ, 2009. – С.13–180.
81. Чуйко З.Д. Конституційно-правовий механізм забезпечення національної безпеки України / З.Д. Чуйко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2006. – № 8. – С. 81–89.
82. Кравцова Т.М. Адміністративно-правова природа діяльності держави у сфері економіки / Т.М. Кравцова // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – № 4. – С. 104–106.
83. Мельгунов В.Д. Административно-правовое регулирование и административно-правовые режимы в сфере предпринимательской деятельности : [монография] / В.Д. Мельгунов. – М. : Волтерс Клувер, 2008. – 160 с.
84. Безух О.В. Проблеми правового забезпечення державного регулювання і державного управління у сфері підприємницької діяльності у контексті інтеграції до світової економіки / О.В. Безух // Право України : Юридичний журнал. – 2008. – № 10. – С. 78–85.
85. Малига В.А. Регуляторна політика як напрям вдосконалення правового регулювання господарських відносин / В.А. Малига // Наше право.– 2011. – № 1 ч. 2. – С. 131–137.
86. Ануфрієв М.І. Теоретико-методологічне забезпечення регуляторної політики у сфері господарської діяльності / М.І. Ануфрієв // Європейські перспективи. – 2010. – № 3. – С. 57–61.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

---

87. Христинченко Н.П. Адміністративно-правове регулювання державного управління нормотворчою діяльністю / Н.П. Христинченко // Вісник Академії управління МВС. – 2010. – № 3(15). – С. 19–24.
88. Кравцова Т.М. Державна регуляторна політика у сфері господарської діяльності: організаційно-правові засади реалізації : [монографія] / за заг. ред. О.М. Бандурки. – Харків : вид-во Нац. ун-ту внутрішніх справ, 2004. – 266 с.
89. Осадча Н.В. Цілі, завдання та принципи регуляторної політики в митній сфері / Н.В. Осадча, В.І. Ляшенко // Економічний вісник Донбасу. – 2010. – № 1. – С. 69–82.
90. Про затвердження методик проведення аналізу впливу та відстеження результативності регуляторного акта : Постанова Кабінету Міністрів України від 11 березня 2004 р. № 308 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 10. – Ст. 612.
91. Диковенко К.О. Сучасний стан нормативно-правового забезпечення державного управління господарської діяльності в Україні / К.О. Диковенко // Юридична наука. – 2011. – № 2. – С. 99–105.
92. Мамутов В.К. Законодавче забезпечення економічної політики / В.К. Мамутов // Щорічник українського права: зб. наук. пр. / відп. за вип. О. В. Петришин. – Харків : Право, 2009. – № 1. – С. 184–191.
93. Про внесення змін до деяких законів України щодо приведення їх у відповідність із Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» : Закон України від 1 липня 2010 р. № 2388-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 37. – Ст. 496.
94. Кузьмін Р.Р. Підвищення якості господарського законодавства, боротьба з економічною злочинністю потребують вдосконалення регуляторної політики / Р.Р. Кузьмін // Право України. – 2007. – № 10. – С. 82–85.
95. Банк Р.О. Закарпатські правові читання: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених та студ., 9–10 квітня 2012 р. / Р.О. Банк ; за заг. ред. Ф.Г. Ващука, П.А. Трачука. – Ужгород: ЗакДУ, 2012. – 499 с.

**БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ:
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

---

96. Банк Р.О. Деякі аспекти державної політики у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності / Р.О. Банк // Актуальні питання розвитку держави і права: традиції та новації : зб. матеріалів Міжн. юрид. наук.-практ. Інтернет-конф. «Актуальна юриспруденція», м. Київ, 17 травня 2012 р. Тези наук. доп. – Київ, 2012.– 260 с.
97. Курс адміністративного права України : підручник / В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко, І.Д. Пастух та ін. / за ред. В.В. Коваленка. – Київ : Юрінком Інтер, 2012.– 808 с.
98. Машаров И.М. Административно-публичная деятельность в России: проблемы правового регулирования : [монографія] / И.М. Машаров. – М. : Юнити-дана : Закон и право, 2009. – 239 с.
99. Ліпкан В.А. Адміністративно-правові основи забезпечення національної безпеки України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / В.А. Ліпкан. – Київ, 2008. – 34 с.
100. Стахов А.И. Административно-публичное обеспечение безопасности в Российской Федерации : монографія / А.И. Стахов ; науч. ред. Б.В. Росинский. – М. : Юнити-Дана : Закон и право, 2006. –199 с.
101. Сердюченко О.В. Адміністративно-правові засади забезпечення енергетичної безпеки України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. / О.В. Сердюченко. – Київ, 2009. – 212 с.
102. Мацелик Т.О. Система суб'єктів адміністративного права / Т.О. Мацелик // Право України. – 2012. – № 3–4. – С. 439–445.
103. Собко Ю.В. Завдання та функції внутрівідомчої координації правоохоронної діяльності органів внутрішніх справ України / Ю.В. Собко // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 939 – 944. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11cjjvvcu.pdf>
104. Серьогіна С.А. Компетенція Президента України: теоретико-правові заходи : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / С.А. Серьогіна – Харків, 1999. – 178 с.
105. Добкін М.М. Поняття та види функцій місцевих державних адміністрацій / М.М. Добкін // Право і безпека. – 2011. – № 3. – С. 55–59.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

---

106. Мацелик Т.О. Функції органів публічної адміністрації – провідних суб'єктів адміністративного права / Т.О. Мацелик // Вісник Запорізького національного університету. – 2012. – № 1 (І). – С. 205–209.
107. Про ратифікацію Договору про зону вільної торгівлі : Закон України від 30 липня 2012 р. № 5193-VI. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5193-17>
108. Про Регламент Верховної Ради України : Закон України від 10 лютого 2010 р. № 1861-VI.– Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>
109. Про комітети Верховної Ради України : Закон України від 4 квітня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 19. – Ст. 134.
110. Про статус народного депутата України : Закон України від 17 листопада 1992 р. // Відомості. Верховної Ради України. – 1993. – № 3. – Ст. 17.
111. Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України восьмого скликання : Постанова Верховної Ради України від 4 грудня 2014 р. № 22-VIII. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/22-19>
112. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 16 травня 2008 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – 20 червня (№ 25). – Ст. 241.
113. Про систему центральних органів виконавчої влади : указ Президента України від 15 грудня 1999 р. // Офіційний вісник України. – 1999. – № 50. – 31 грудня. – С. 8.
114. Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2015 році». – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/shorichne-poslannya-prezidenta-ukrayini-do-verhovnoyi-radi-u-35412>
115. Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України «Модернізація України – наш стратегічний вибір». – Режим доступу : http://www.president.gov.ua/docs/Poslannya_sborka.pdf
116. Колесников Е.В. Источники российского конституционного права / Е.В. Колесников. – Саратов : Саратовск. гос. акад. права. – 1998. – 196 с.

**БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ:
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

---

117. Цоклан В.І. Система сучасних джерел конституційного права України: проблеми теорії та практики: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / В.І. Цоклан. – Київ, 2008. – 211 с.
118. Крегул Ю.І. Щодо питання правового регулювання безпеки підприємницької діяльності / Ю.І. Крегул // Проблеми та перспективи розвитку підприємництва в Україні : матеріали VI Міжнар.наук.-практ.конф. (Київ, 11–12 травня 2011 р.) / відп. ред. А.А. Мазаракі. – Київ : Київ нац. торг.-економ. ун-т, 2011. – 264 с.
119. Про утворення Ради підприємців при Кабінеті Міністрів України : Постанова КМУ від 13 лютого 2008 р. № 54. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/54-2008-%D0%BF>
120. Про утворення Координаційної ради з питань підвищення конкурентоспроможності національної економіки : постанова КМУ від 13 вересня 2010 р. № 851. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/851-2010-%D0%BF>
121. Про Програму діяльності Кабінету Міністрів України : затв. Постановою Верховної Ради України від 11 грудня 2014 р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/26-19>
122. Назустріч людям : Програма діяльності Кабінету Міністрів : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 4 лютого 2005 р. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0001120-05>
123. Відкритість, дієвість, результативність : Програма діяльності Кабінету Міністрів України // Урядовий кур'єр. – 2003. – № 173.
124. Підприємницьке право. Кн. 2 : підручник / за ред. О.В. Старцева. – Київ : Істина, 2005. – 448 с.
125. Васильчук С.В. Діагностика впливу державного регулювання на економічну безпеку підприємницької діяльності / С.В. Васильчук, Р.В. Маланчук // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.12. – С. 197–202.
126. Про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 459. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-%D0%BF>

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

---

127. Про Державну регуляторну службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 371. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/371-2014-%D0%BF>
128. Проблеми тиску з боку контролюючих та правоохоронних органів на підприємницьку та господарську діяльність. – Режим доступу : <http://komitet.kharkov.ua/ru/problie-mitisku-z-boku-kontroliuiuchikh-ta-pravookhoronnikh-orghaniv-na-pidpriiemnits-ku-ta-ghospoda>
129. Про Державну фіскальну службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 травня 2014 р. № 236. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-%D0%BF>
130. Україна піднялася на 4 (13) позиції у рейтингу Doing Business: Економічна правда від 27 жовтня 2015 р. – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/news/2015/10/27/564971/>
131. Чому в Україні не доводиться очікувати поліпшення умов для ведення бізнесу : за матеріалами вид. «Галицькі контракти». – Режим доступу : <http://eprcompany.com.ua/articles/show/1082>
132. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Предиidenta України від 12 січня 2015 р. № 5/2015. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
133. Про Антимонопольний комітет України : Закон України від 26 грудня 1993 р. № 3659-XII // ВВР України. – 1993. – № 50. – Ст. 472.
134. Когут О.В. Особливості правового статусу Антимонопольного комітету України / О.В. Когут // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2002. – № 1. – С. 19–21.
135. Журик Ю.В. Антимонопольно-конкурентне право України : навч. посіб. / Ю.В. Журик. – Київ : Центр навч. літ., 2011. – 272 с.
136. Дахно І.І. Антимонопольне право : курс лекцій / І.І. Дахно. – Київ : Четверта хвиля, 1998. – 352 с.

**БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ:
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

---

137. Про Міністерство юстиції України : Постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 р. № 228. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF>
138. Про національну поліцію Укарїни : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 877. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=248607704>
139. Мазепа М.М. Правоохоронна діяльність Державної служби охорони при МВС України : [монографія] / М.М. Мазепа ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О.М. Бандурки ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Харків : Золота миля, 2012. – 269 с.
140. Криволапчук В.О. Аналіз адміністративно-правових засад діяльності Державної служби охорони при МВС України / В.О. Криволапчук, В.М. Клименко // Наука і правоохорона. – 2014. – № 1 (23). – С. 5–11.
141. Про національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 р. № 580-VIII. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
142. Про охоронну діяльність : Закон України від 22 березня 2012 р. № 4616-VI. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4616-17>
143. Про засади запобігання і протидії корупції : Закон України від 07 квітня 2011 р. № 3206-VI // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 34. – Ст. 266.
144. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30.06.93 № 3341-XII. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3341-12>
145. Про звернення громадян : Закон України від 2 жовтня 1996 р. № 393/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 47. – Ст. 257.
146. Грохольський В.Л. Нормативно-правове забезпечення вдосконалення державного управління в Україні / В.Л. Грохольський // Південноукраїнський правничий часопис. – 2013. – № 2. – С. 3–6.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

---

147. Голосніченко І.П. Розвиток місцевого самоврядування та його роль в управлінні комунальною власністю / І.П. Голосніченко, Д.І. Голосніченко, Р.О. Денчук // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право. – 2012. – № 1. – С. 128–134
148. Христинченко Н.П. Реформування органів місцевого самоврядування в умовах побудови демократичної правової держави / Н.П. Христинченко // Наше право. Ч.1: Теорія, історія держави і права – 2011. – № 2. – С. 23–29.
149. Гончарук Н.Т. Взаємодія органів державної влади та органів місцевого самоврядування: правові й функціональні аспекти / Н.Т. Гончарук, Л.Л. Прокопенко. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pubupr/2011_3/doc/1/04
150. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 23. – Ст. 170.
151. Старилов Ю.Н. Курс общего административного права. В 3 т. Т. I: История. Наука. Предмет. Нормы. Субъекты / Ю.Н. Старилов. – М. : ИНФРА-М), 2002. – 728 с.
152. Авер'янов В.Б. Державне управління в Україні : навч. посіб. / В.Б. Авер'янов ; за заг. ред. В.Б. Авер'янова. – Київ : СОМІ, 1999. – 263 с.
153. Муніципальне право України : підручник / кол. авт. ; за ред. В.Ф. Поторілка, О.Ф. Фрицького. – Київ : Юрінком Інтер, 2006. – 592 с.
154. Куйбіда В.С. Принципи і методи діяльності органів місцевого самоврядування : [монографія] / В.С. Куйбіда. – Київ : МАУП, 2004. – 432 с.
155. Батанов О.В. Муніципальне право України : підручник / М.О. Баймуратов – Харків : Одиссей, 2008. – 528 с.
156. Державне управління : навч. посіб. / [А.Ф. Мельник, О.Ю. Оболенський, А.Ю. Васіна, Л.Ю. Гордієнко ; за ред. А.Ф. Мельник]. – 2-ге вид., випр. і допов. – Київ : Знання, 2004. – 342 с.

**БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ:
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

---

157. Кутафин О.Е. Муниципальное право Российской Федерации / О.Е. Кутафин, В.И. Фадеев. – М. : Юристъ, 2000. – 552 с.
158. Журавель Я.В. Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Я.В. Журавель. – Київ, 2008. – 20 с.
159. Грицяк І.А. Правові та організаційні проблеми реалізації повноважень органів місцевого самоврядування : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / І.А. Грицяк. – Київ, 1993. – С. 59.
160. Бюлетень законодавства і юридичної практики України: Компетенція місцевих органів виконавчої влади, регіональних і міських органів місцевого самоврядування у сфері господарювання / за заг. ред. В.К. Мамутова. – № 6. – 2010. – 320 с.
161. Про землеустрій : Закон України від 22 травня 2003 р. № 858-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 25. – Ст. 1178.
162. Про відходи : Закон України від 5 березня 1998 р. № 187/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 36. – Ст. 242.
163. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III // Офіційний вісник України. – 2001. – № 46. – Ст. 2038.
164. Водний кодекс України від 6 червня 1995 р. № 213/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 24. – Ст. 189.
165. Про рекламу: Закон України від 3 липня 1996 р. № 270/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 39. – Ст. 181.
166. Про основи містобудування : Закон України від 16 листопада 1992 р. № 2780-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 52. – Ст. 683.
167. Про благоустрій населених пунктів : Закон України від 6 вересня 2005 р. № 2807-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 40. – Ст. 252.
168. Умови ведення бізнесу залишають бажати кращого: Новини 24 від 3 вересня 2011 р. – Режим доступу : <http://24tv.ua/home>
169. Крутов В.В. Становлення та розвиток недержавної системи безпеки підприємництва [монографія] / В.В. Крутов. – Київ : Фенікс. – 2008. – 406 с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

---

170. Галуцько В.В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів господарювання / В.В. Галуцько. – 2011. – Режим доступу : <http://www.law-property.in.ua/>
171. Бевзенко В.М. Особливості правового статусу суб'єктів владних повноважень в адміністративному процесі / В.М. Бевзенко // Вісник господарського судочинства. – 2007. – № 4. – С. 99–105.
172. Костів М.В. Адміністративна правосуб'єктність юридичних осіб: теоретичні та практичні аспекти : [монографія] / М.В. Костів. – Львів : ПП Лукашук В.С., 2006. – 152 с.
173. Про затвердження переліку органів ліцензування : Постанова Кабінету Міністрів України від 14.11.2000 № 1698. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1698-2000-%D0%BF>
174. Про затвердження Ліцензійних умов провадження охоронної діяльності : Наказ М-ва внутрішніх справ України від 15 квітня 2013 р. № 365. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0757-13>
175. Чистоклетов Л.Г. Взаємообмін інформацією у механізмі взаємодії суб'єктів приватної охоронної діяльності з органами внутрішніх справ України / Л.Г. Чистоклетов // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 2. – С. 139–149.
176. Сумець О.М. Стратегії сучасного підприємництва та його економічна безпека: навч. посіб. / О.М. Сумець, М.Б. Тумар. – Київ : Хай-Тек-Прес, 2008. – 399 с.
177. Міщенко С.П. Концептуальні аспекти економічної безпеки підприємств у ринковій економіці / С.П. Міщенко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 2. – С. 190–195.
178. Берлач А.І. Безпека бізнесу : [навч. посіб.] / А.І. Берлач – Київ : Університет «Україна», 2007. – 280 с.
179. Печуляк В.П. Відносини у сфері лісового господарства: організаційно-правові аспекти державного регулювання : [монографія] / В.П. Печуляк. – Ірпінь : Нац. ун-т ДПС України, 2011. – 352 с.

**БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ:
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

---

180. Адміністративне право України : підручник / О.М. Бандурка, К.Л. Бугайчук, Г.В. Джагупов [та ін.]; за ред. О.М. Бандурки. – Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутрішніх справ, 2004. – 480 с.
181. Берлач А.І. Адміністративне право України : навч. посіб. для дист. навч. / А.І. Берлач. – Київ : Україна, 2005. – 472 с.
182. Яковчук М.Ю. Адміністративно-правове регулювання страхової діяльності в Україні : дис... канд. юрид. наук : 12.00.07/ М.Ю. Яковчук. – Ірпінь, 2009. – 244 с.
183. Авер'янов В.Б. Нові риси предмета українського адміністративного права / В.Б. Авер'янов // Персонал. – 2005. – № 4. – С. 76–81.
184. Старилов Ю.Н. Административное право: в 2 ч. кн. вторая: Формы и методы управленческих действий. Правовые акты управления. Административный договор. Административная юстиция / Ю.Н. Старилов. – Воронеж, 2001. – 432 с.
185. Бахрах Д.Н. Форма государственного управления / Д.Н. Бахрах // Сов. гос-во и право. – 1983. – № 4. – С.20–27.
186. Васильев А.С. Административное право Украины (Общая часть) : учеб. пособие / А.С. Васильев. – Харків : Одиссей, 2001. – 288 с.
187. Коренев А.П. Административное право России : учебник : в 3-х частях / А.П. Коренев. – М. : МЮИ МВД России. «Щит», 1999. – Ч. 1. – 1999. – 280 с.
188. Рябченко О.П. Державне управління економікою України (адміністративний аспект): дис. ... д-ра. юрид. наук : 12.00.07 / Університет внутрішніх справ МВС України. – Харків, 2000. – 466 с.
189. Адміністративне право України. Загальна частина. Академічний курс : [підручник] / за заг. ред. О.М. Бандурки. – Харків : Золота миля, 2011. – 584 с.
190. Деякі питання функціонування органів державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 301-р. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnp>

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

---

191. Про затвердження форм актів обстеження суб'єктів господарювання : Наказ М-ва економічного розвитку і торгівлі України від 3 листопада 2011 р. № 191. – Режим доступу : http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=176731&cat_id=32854
192. Про затвердження форм реєстраційних карток : Наказ М-ва юстиції України від 14 жовтня 2011 р. № 3178/5. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws>
193. Положення про департамент економічного розвитку і торгівлі Київської обласної державної адміністрації : Розпорядження голови Київ. обл. держ. адміністрації від 27 лютого 2013 р. № 71. – Режим доступу : <http://www.kyiv-obl.gov.ua/module/docdet.php?id=5810>
194. Теория государства и права : учебник / под ред. С.С. Алексеева – М. : Норма-Инфра, 1997. – 662 с.
195. Горшенев В.М. Способы и организационные формы правового регулирования в социалистическом обществе / В.М. Горшенев. – М. : Юрид. лит., 1972. – 256 с.
196. Демський Е.Ф. Адміністративне процесуальне право України : навч. посіб. [для вузів] / Е.Ф. Демський. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 495 с.
197. Тимощук В.П. Адміністративні процедури за участю громадян // Державне управління: проблеми адміністративної теорії та практики / В.П. Тимощук ; за заг. ред. В.Б. Авер'янова. – Київ : Факт, 2003. – С. 195–211.
198. Кузьменко О.В. Теоретичні засади адміністративного процесу : [монографія] / О.В. Кузьменко. – Київ : Атіка, 2005. – 352 с.
199. Кузьменко О.В. Адміністративний процес у парадигмі права : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / О.В. Кузьменко. – Київ, 2006. – 32 с.
200. Адміністративне право України : підручник / Т.О. Коломоєць, Ю.В. Пиріжкова, Н.О. Армаш [та ін.] ; за заг. ред. Т.О. Коломоєць. – Київ : Істина, 2009. – 480 с.
201. Попов Л.Л. Административное право Российской Федерации / Л.Л. Попов, Ю.И. Мигачев, С.В. Тихомиров ; под ред. Л.Л. Попова. – М. : Юрайт, 2010. – 444 с.

202. Положення про порядок подання заяв до органів Анти-монопольного комітету України про надання дозволу на узгоджені дії суб'єктів господарювання: розпорядження Антимонопольного комітету України від 12 лютого 2002 р. № 26-р. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0238-02>
203. Правила розгляду заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції (Правила розгляду справ) : Розпорядження Антимонопольного комітету України від 19 квітня 1994 р. № 5 (в редакції розпорядження Антимонопольного комітету України від 29 червня 1998 р. № 169-р). – Режим доступу : <http://www.amc.gov.ua/amku/control/main/uk/publish/article/86790>
204. Тихомиров Ю.А. О концепции развития административного права и процесса / Ю.А. Тихомиров // Государство и право / Рос. акад. наук; Ин-т государства и права. – М. : Наука, 1998. – № 1. – С. 5–14.
205. Бачило И.Л. Функции органов управления: правовые проблемы оформления и реализации / И.Л. Бачило – М. : Юрид. лит., 1976. – 198 с.
206. Стариков Ю.Н. Курс общего административного права: В 3-х т. – Т. II: Государственная служба. Управленческие действия. Правовые акты управления. Административная юстиция / Ю.Н.Стариков. – М. : НОРМА-ИНФА, 2002. – 600 с.
207. Методы и формы государственного управления / Ю.М. Козлов, Б.М. Лазарев, А.Е. Лунев [и др.]. – М. : Юрид. лит., 1988. – 336 с. – (Совет.админ. право).
208. Політична економія : підручник / В.Г. Федоренко, ОМ. Діденко, М.М. Руженський, О.Ф. Іткін ; за наук. ред. В.Г. Федоренка. – Київ : Алерта, 2008. – 487 с.
209. Калюжний Р.А. Організаційно-правове забезпечення безпеки польотів на авіаційному транспорті. / Р.А. Калюжний, І.М. Сопілко // Юридичний вісник. – 2013.– № 3 (28). – С. 10–16.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

---

210. Теория права и государства : учебник / под ред. В.В. Лазарева. – 2-е изд., перераб. и допол. – М. : Право и закон, 2001. – 576 с.
211. Самощенко И.С. Ответственность по советскому законодательству / И.С. Самощенко, М.Х. Фарукшин. – М. : Юрид. лит., 1971. – 239 с.
212. Лейст О.Э. Санкции и ответственность по советскому праву (теоретические проблемы) / О.Э. Лейст. – М. : Изд-во МГУ, 1981. – 240 с.
213. Васильев А.С. Административное право Украины (общая часть) : учеб. пособие / А.С. Васильев. – Харків : Одіссей, 2001. – 288 с.
214. Бахрах Д.Н. Виды административного принуждения / Д.Н. Бахрах // Ученые записки ВНИИСЗ. – Вып. 5: Проблемы совершенствования законодательства об административной ответственности. – 1965. – С. 91–98.
215. Бахрах Д.Н. Советское законодательство об административной ответственности / Д.Н. Бахрах. – Пермь, 1966. – 193 с.
216. Серегин А.В. Советский общественный порядок и административно-правовые средства его укрепления : учеб. пособ. / А.В. Серегин. – М. : Акад. МВД СССР, 1975. – 194 с.
217. Еропкин М.И. Административное принуждение / М.И. Еропкин // Методы и формы государственного управления. – М., 1977. – С. 105–128.
218. Адміністративне право України : підруч. [для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. освіти] / Ю.П. Битяк, В.В. Богуцький, В.М. Гаращук [та ін.] ; за заг. ред. Ю.П. Битяка ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2000. – 526 с.
219. Иванов А.А. Правонарушение и юридическая ответственность. Теория и законодательная практика : учеб. пособие для студ. вузов / А.А. Иванов, В.П. Иванов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Юнити-дана; Закон и право, 2006. – 159 с.

**БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ:
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

---

220. Халфина Р.О. Общее учение о правоотношении / Р.О. Халфина. – М. : Юридическая литература, 1974. – 352 с.
221. Лук'янець Д.М. Адміністративно-деліктні відносини в Україні: теорія та практика правового регулювання : [монографія] / Д.М. Лук'янець. – Суми : Університетська книга, 2006. – 367 с.
222. Государственная дисциплина и ответственность / [Б.В. Дрейшев, Л.А. Николаева, Б.И. Кожохин и др.]. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1990. – 152 с.
223. Фурса С.Я. Виконавче провадження в Україні : [навч. посіб.] / С.Я. Фурса, С.В. Щербак. – Київ : Атіка, 2002. – 480 с.
224. Віхров О.П. Оперативно-господарські та адміністративно-господарські санкції як засоби забезпечення виконання організаційно-господарських зобов'язань / О.П. Віхров // Право України. – 2009. – № 8. – С. 99–105.
225. Крегул Ю.І. Деякі питання вдосконалення законодавства про адміністративну відповідальність у сфері господарювання // Зб. наук. праць «Адміністративне право України: стан і перспективи розвитку» : VI Міжнародна наук.-практ. конф. «Адміністративне право України: стан і перспективи розвитку» (м. Київ, 23–24 вересня 2011 р.) // ред. кол. О.Ф. Андрійко, В.П. Нагребельний, А.А. Пухтецька [та ін.]. – Київ : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2011. – 600 с.
226. Коломоєць Т.О. Адміністративна відповідальність: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Т.О. Коломоєць. – Київ : Істина, 2011. – 184 с.
227. Адміністративне право. Загальна частина; навч. посіб. / С.М. Алфьоров, С.В. Ващенко, М.М. Долгополова, А.П. Купін. – Київ : Центр навч. літ., 2011. – 216 с.
228. Адміністративна відповідальність в Україні : навч. посіб. / за заг. ред. А.Т. Комзюка. – 2-е вид., переробл. і допов. – Харків : Ун-т внутрішніх справ, 2000. – 99 с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

---

229. Колпаков В.К. Адміністративно-деліктний правовий феномен : [монографія] / В.К. Колпаков. – Київ : Юрінком Інтер, 2004. – 528 с.
230. Лук'янець Д.М. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвитку : [монографія] / Д.М. Лук'янець. – Київ : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. – 220 с.
231. Лук'янець Д.М. Про правову природу адміністративно-господарських санкцій / Д.М. Лук'янець // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 3. – С. 10–15.
232. Кодекс України про адміністративні правопорушення : чинний від 7 грудня 1984 р. № 8073-Х // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51. – С. 1122.
233. Про державну службу : Закон України від 16 грудня 1993 р. № 3723-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490.
234. Кротюк В.Л. Фінансові санкції та адміністративна відповідальність: проблема співвідношення / В.Л. Кротюк, А.Ф. Іоффе, Д.М. Лук'янець // Право України. – 2000. – № 5. – С. 29–33.
235. Кравченко Л.М. Проблеми адміністративної відповідальності юридичних осіб у сфері валютного законодавства / Л.М. Кравченко, О.О. Плетньова // Юридичний журнал. – 2004. – № 8. – С. 69–72.
236. Лилак Д.Д. Адміністративна і цивільно-правова відповідальність юридичних осіб у сфері економічних відносин (колізії теорії і проблеми практики) / Д.Д. Лилак // Право України. – 2000. – № 1. – С. 24–31.
237. Лук'янець Д.М. Юридичні особи як суб'єкти адміністративної відповідальності / Д.М. Лук'янець // Підприємництво, господарство і право. – 2000. – № 4. – С. 52–56.

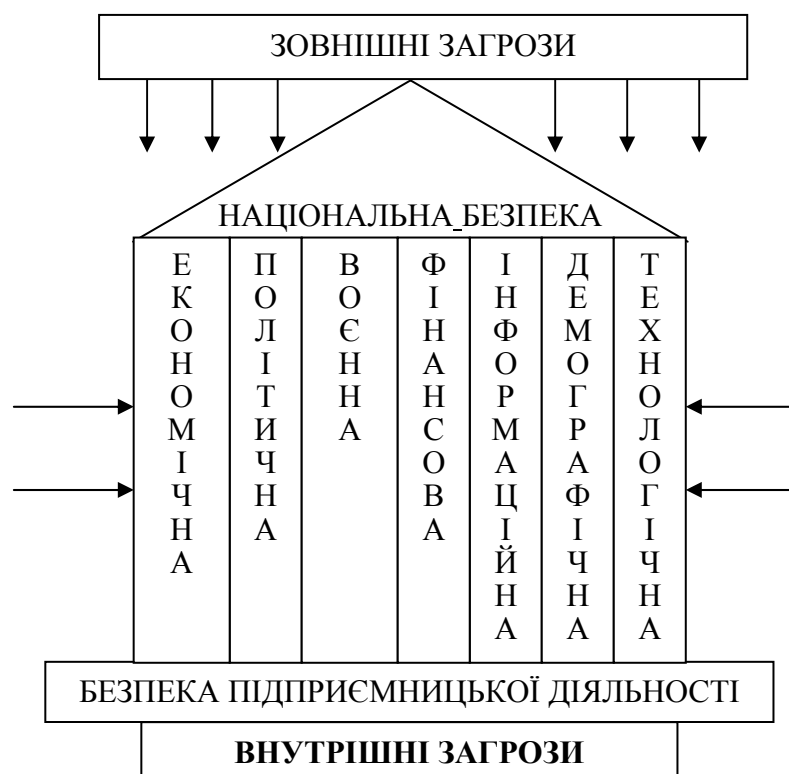
ДОДАТКИ

Додаток А

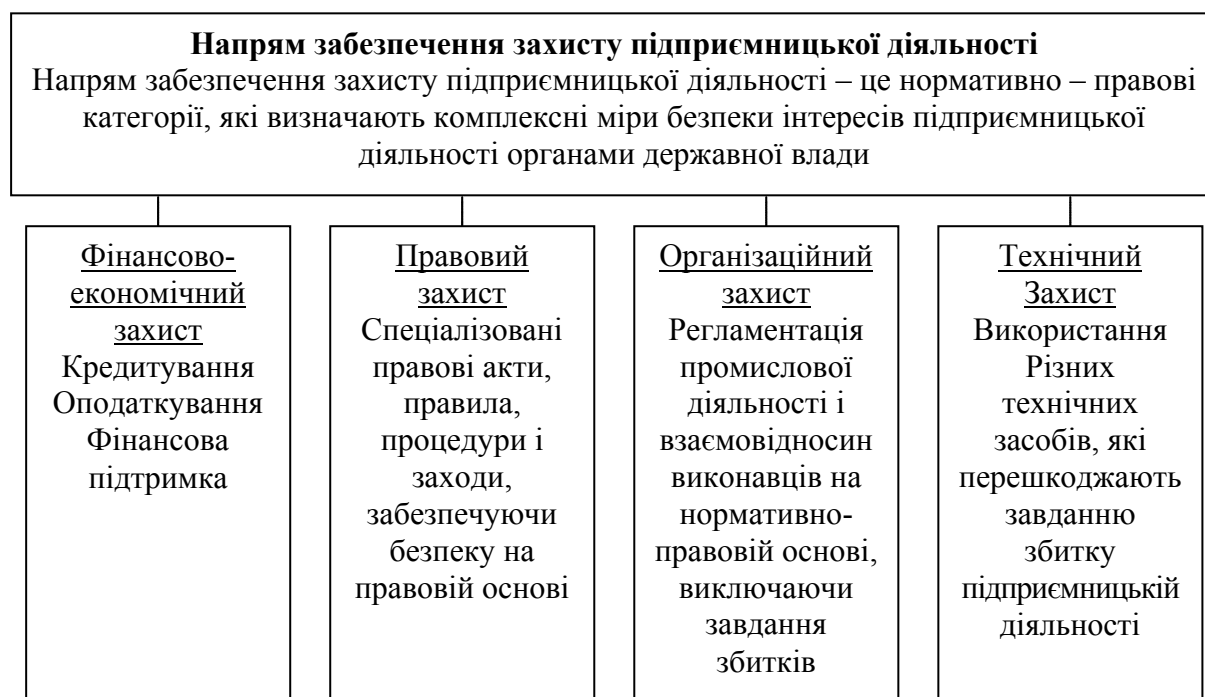

ДОДАТКИ

Додаток Б

Додаток В

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про внесення змін до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Кодексу України про адміністративні правопорушення

І. Верховна Рада України постановляє:

1. Доповнити Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» пунктом 20¹ в статті 26 такого змісту:

Стаття 26. Виключна компетенція сільських, селищних, міських рад.

1. Виключно на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради вирішуються такі питання:

20¹) прийняття рішення про створення дорадчих органів та надання їм окремих повноважень щодо громадського нагляду та контролю.

2. Доповнити Кодекс України про адміністративні правопорушення статтею 166²¹ з таким формулюванням:

Стаття 166²¹. Перешкоджання здійсненню підприємницької діяльності органами влади і управління.

Перешкоджання виходу суб'єкта підприємницької діяльності на ринок, що не відповідає встановленим правилам ринкової конкуренції, створення несприятливого середовища для його функціонування, обмеження руху товарів, капіталу і робочої сили територією країни, у результаті чого відбувається звуження масштабів ринку для деяких виробників і стримування дії конкурентного механізму, непрозорість процедури видання і застосування підзаконних нормативних актів, спрямованих на регулювання і контроль підприємницької діяльності органами влади і управління, – тягне за собою накладення штрафу у розмірі від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

II. Цей закон набирає чинності з дня його опублікування.

КОНЦЕПЦІЯ
забезпечення безпеки підприємницької діяльності
в Україні

Проект

Концепцію забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні (далі – Концепція) розроблено з урахуванням вимог Програми діяльності Кабінету Міністрів України, Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами з іншої сторони та положень Концепції Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014–2024 роки з метою якісного підвищення спроможності органів публічної адміністрації здійснювати забезпечення безпеки підприємницької діяльності на максимально ефективному рівні.

1. Визначення проблеми, на розв’язання якої спрямована Концепція

Необхідність забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні зумовлена низкою причин.

Одним із головних факторів формування стабільного суспільного устрою є розвиток підприємництва та забезпечення його безпеки, що гарантує стабільність економіки та підвищення рівня життя громадян. У результаті відкриття власної справи суб’єкт підприємницької діяльності має отримати гарантії щодо безпечного заняття підприємницькою діяльністю, активного впровадження органами публічної адміністрації інноваційних заходів протидії загрозливим дестабілізаційним факторам для суб’єктів підприємницької діяльності.

Продовження дод. Г

У статті 42 Основного Закону України зазначено, що надається можливість займатися підприємницькою діяльністю та отримувати необхідний захист з боку органів державної влади шляхом забезпечення її безпеки. Забезпечення органами державної влади права на безпеку є однією з найбільших соціальних цінностей згідно зі статтею 3 Конституції України. Це спонукає державу дбати про захищеність фізичних та юридичних осіб, а органи державної влади – охороняти їхні інтереси та не бути суб'єктами загроз у вигляді «адміністративних бар'єрів».

Як свідчить статистика, органи державної влади не завжди спроможні забезпечити безпеку підприємницької діяльності відповідно до наданих їм функціональних повноважень. Відбулося зниження рівня дотримання принципу передбачуваності регуляторної діяльності як центральними органами виконавчої влади, так і загалом в Україні.

Частка проектів регуляторних актів, під час розроблення яких центральними органами виконавчої влади порушено принцип передбачуваності державної регуляторної політики, зросла з 45,2% у 2014 р. до 48,6% у 2015 р.

Кількість виявлених фактів недотримання центральними органами виконавчої влади принципів державної регуляторної політики під час підготовки проектів регуляторних актів зросла з 16,5% у 2014 р. до 18% у 2015 р., а на регіональному рівні цей показник становив понад 16% проти 12,6% у 2014 р.

У 2014 р. до Антимонопольного комітету України надійшла 6541 заява та звернення з приводу порушень законодавства про захист економічної конкуренції, що на 20,6% більше, ніж у 2013 р. Це свідчить про збільшення загрози недобросовісної конкуренції та неспроможності Антимонопольного комітету України на ефективному рівні забезпечити процес розвитку здорової конкуренції.

Незважаючи на проведені реформи, стан ліберальності ведення підприємницької діяльності в Україні перебуває на достатньо низькому рівні серед решти європейських держав. Відповідно до рейтингу Doing Business – 2015, Україна посідає 83 місце серед 189 країн світу (у попередньому році вона посідала 96 позицію серед 189 країн) щодо легкості ведення підприємницької діяльності. Підприємницька діяльність в Україні й надалі перебуває під впливом макроекономічної нестабільності, великої кількості дозволів та ліцензій, несподіваних перевірок, непрозорого застосування законів та регуляцій, корупції, нездорової конкуренції й незахищеності прав власності.

За даними Світового банку, суб'єкти підприємницької діяльності в Україні в тій чи іншій формі сплачують 135 різних видів податків. Це абсолютний світовий рекорд. Друге місце у цьому рейтингу зайняла Румунія – 113 видів. Третє місце у Ямайки – 72. У європейських країнах кількість податків не перевищує десяти, а в Гонконгу їх тільки три.

У 2014 р. зареєстровано 173 381 суб'єкт підприємницької діяльності, що становить 2,29% приросту до попереднього року. Проте у 2013 р. кількість припинених суб'єктів підприємницької діяльності становила 554 534, що на 19,65% більше, ніж попереднього року. Це свідчить про погіршення бізнес-клімату, невдоволення суб'єктів підприємницької діяльності державною політикою та неспроможністю органів державної влади захистити їхні інтереси.

Наявність таких обставин не сприяє збільшенню внеску суб'єктів підприємництва у створення внутрішнього валового продукту і розв'язанню проблеми зайнятості.

Отже, наявний стан розвитку забезпечення безпеки підприємництва свідчить про необхідність реалізації активної та виваженої державної політики у відповідній сфері з урахуванням галузевих та регіональних особливостей.

**2. Аналіз причин виникнення загроз у вигляді
адміністративних бар'єрів та обґрунтування
необхідності їх подолання**

Основними адміністративними бар'єрами, що перешкоджають ефективному забезпеченню безпеки підприємницької діяльності в Україні, є:

- а) високі витрати входу на ринок, створювані не рівнем ринкової конкуренції, а адміністративними бар'єрами на шляху підприємницької активності. Від забюрократизованості процедури щодо відкриття нового підприємства зазнають збитків як вітчизняні підприємці, так і іноземні, що призводить до втрати значних обсягів потенційних інвестицій;
- б) несприятливе середовище для функціонування суб'єктів підприємницької діяльності. Процес підприємницької діяльності є об'єктом уваги майже сорока контролюючих інстанцій, які діють за внутрішньовідомчими інструкціями. Масштаби контролю та різноманітні перевірки майже нічим не обмежені. На практиці це призводить до штучного створення пільгових умов для окремих комерційних структур або для вимагання хабарів;
- в) діяльність природних монополістів, які у сучасному вигляді є потужними не тільки з господарської точки зору, а й політичної та значною мірою перебувають поза контролем влади;
- г) введення регіональними органами влади різноманітних обмежень на рух товарів, капіталу і робочої сили територією країни призводить до звуження масштабів ринку для одних виробників і стримування дії конкурентного механізму;
- г) непрозорість процедури видання і застосування підзаконних нормативних актів, спрямованих на регулювання і контроль підприємницької діяльності;
- д) низький рівень відповідальності посадових осіб дозвільних органів та обізнаності підприємців про правові механізми їхнього захисту.

Однією з основних умов подолання негативних тенденцій є розроблення комплексу заходів щодо розв'язання проблем, які перешкоджають ефективному процесу забезпечення безпеки підприємництва. Розв'язання таких проблем належить до компетенції центральних та місцевих органів виконавчої влади, державних органів, що здійснюють регулювання в окремих сферах діяльності, органів місцевого самоврядування і потребує комплексного підходу, скоординованої діяльності на основі розроблення відповідної програми дій.

3. Мета Концепції

Метою Концепції є створення сприятливих умов для забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні, підтримки та захисту підприємництва шляхом упровадження органами державної влади інноваційних заходів щодо охорони суб'єктів підприємницької діяльності.

4. Визначення оптимального способу розв'язання проблеми на основі порівняльного аналізу можливих варіантів

Розв'язання проблеми процесу забезпечення безпеки підприємницької діяльності може відбуватися за двома варіантами.

Перший варіант передбачає поступове вирішення проблемних питань процесу забезпечення безпеки підприємницької діяльності під час виконання наявних галузевих і регіональних програм, у тому числі спрямованих на розвиток та захист підприємництва. Недоліком цього варіанта є неможливість комплексного розв'язання проблеми.

Другий, оптимальний варіант передбачає розроблення, затвердження та виконання положень Концепції, спрямованої в подальшому на ухвалення Закону України «Про правові засади забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні».

Продовження дод. Г

Реалізація цього варіанта надасть змогу спрямувати державні ресурси на розв'язання проблеми та підвищити рівень відповідальності органів влади за стан забезпечення безпеки підприємницької діяльності в Україні.

5. Шляхи і способи розв'язання проблеми, строки реалізації Концепції

Проблеми процесу забезпечення безпеки підприємництва передбачається розв'язати шляхом:

дерегуляції підприємницької діяльності, у тому числі в результаті:

- спрощення процедури державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності;
- прискорення та вдосконалення порядку отримання ліцензій для здійснення підприємницької діяльності;
- упорядкування та спрощення процедур здійснення державного нагляду (контролю) у сфері підприємницької діяльності, зменшення кількості заходів державного нагляду (контролю), усунення дублювання функцій та необґрунтованого втручання держави у підприємницьку діяльність;
- адаптації та гармонізації регуляторних актів у сфері забезпечення безпеки підприємницької діяльності до стандартів ЄС;

сприяння розвитку процесу забезпечення безпеки підприємницької діяльності, у тому числі в результаті:

- підтримки створення центрів безпеки бізнесу, що здійснюють надання комплексу послуг, зокрема послуг консультації, рекомендацій, надання інформаційно-аналітичних довідок, прогностичної інформації, інформації про інноваційні форми та методи ведення підприємницької діяльності;
- закріплення у нормативно-правових актах України поняття «центри безпеки бізнесу»;

Продовження дод. Г

- поширення позитивного досвіду використання нових інструментів кооперування суб'єктів малого, середнього і великого підприємництва, практики пошуку партнерів за кордоном;

надання підтримки суб'єктам підприємництва органами державної влади, у тому числі в результаті:

- посилення захисту прав власника, інвестора, а також корпоративної безпеки бізнесу;
- стимулювання суб'єктів підприємництва до провадження діяльності з використанням наукоємних, ресурсо- та енергоощадних інноваційних технологій;
- підвищення ефективності та розширення сфери застосування інструментів державної підтримки інноваційної діяльності суб'єктів підприємництва шляхом надання грантів, прямого інвестування інноваційних проектів, фінансових гарантій, стимулювання участі банків в інвестуванні інноваційної діяльності, надання нефінансових послуг та інших видів підтримки, державного замовлення на розроблення і впровадження новітніх технологій за пріоритетними напрямками, оновлення матеріально-технічної бази наукової та науково-технічної діяльності;
- розвитку співпраці у сфері інноваційної діяльності між державою, суб'єктами підприємництва, вищими навчальними закладами та науково-дослідницькими установами;

підтримки органами державної влади експортної діяльності суб'єктів підприємництва, у тому числі в результаті:

- гармонізації актів національного законодавства у сфері технічного регулювання, захисту прав інтелектуальної та промислової власності з міжнародними нормами і правилами;
- забезпечення державної підтримки страхування операцій з експорту;

Продовження дод. Г

- створення системи навчання з питань провадження зовнішньоекономічної діяльності в рамках виконання програм підтримки суб'єктів підприємництва та проектів міжнародної технічної допомоги;
- створення умов для запровадження суб'єктами підприємницької діяльності систем управління якістю продукції;

розширення можливостей участі суб'єктів підприємництва у реалізації проектів державно-приватного партнерства у результаті:

- створення державного реєстру проектів державно-приватного партнерства з можливістю доступу до інформації суб'єктів підприємництва;
- поширення серед суб'єктів підприємництва інформації про ефективність та переваги участі у реалізації проектів державно-приватного партнерства;
- проведення серед суб'єктів підприємництва роз'яснювальної роботи щодо використання механізмів реалізації проектів державно-приватного партнерства у різних секторах економіки та соціальної сфери;

розширення можливостей доступу суб'єктів підприємництва до отримання кредитних ресурсів, у тому числі в результаті:

- розроблення та впровадження нових фінансових інструментів;
- надання гарантій та поруки за кредитами;
- залучення міжнародних організацій до кредитування.

підвищення ролі місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування у підтримці процесу забезпечення безпеки підприємництва, зокрема шляхом розроблення та виконання регіональних та місцевих програм розвитку підприємництва.

Концепцію планується реалізувати протягом 2016–2024 років.

6. Очікувані результати

Очікуваними результатами реформи є:

- зменшення кількості дестабілізаційних негативних факторів щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності;
- ліквідація адміністративних бар'єрів та бюрократичних перепон ведення підприємницької діяльності;
- лібералізація заняття підприємницькою діяльністю шляхом усунення зовнішніх загроз;
- створення сприятливих умов для розв'язання економічних і фінансових проблем;
- поліпшення бізнес-клімату та формування позитивного іміджу держави для залучення інвестицій;
- створення умов для збільшення на 15% чисельності осіб, зайнятих у сфері підприємницької діяльності;
- збільшення внеску суб'єктів підприємницької діяльності у національну економіку та ВВП;
- активізація застосування фінансово-кредитних та інвестиційних механізмів.

7. Обсяг фінансових, матеріально-технічних, трудових ресурсів

Пропонується здійснювати реформу державного забезпечення безпеки підприємницької діяльності за рахунок державного та місцевих бюджетів у межах асигнувань, що передбачатимуться в означених бюджетах на відповідний рік.

Для реалізації реформи можна залучати міжнародну технічну та фінансову допомогу.

Наукове видання

КРЕГУЛ Юрій Іванович,
БАНК Ростислав Олександрович

**БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ:
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ
АСПЕКТ**

Монографія

Редактор О.В. Шульга
Дизайн обкладинки Т.В. Матвієнко
Комп'ютерне верстання Г.В. Поліщук

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 12,40. Тираж 300 пр. Зам. 925.

Видавець і виготовлювач

Київський національний торговельно-економічний університет
вул. Кіото, 19, м. Київ-156, Україна, 02156

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК № 4620 від 03.10.2013 р.